Enûma Eliş

Babil Yaratılış Destanı

Alexander Heidel

Ayraç

ENÛMA ELİŞ

Babil Yaratılış Destanı

Alexander Heidel

Din - Mitoloji / 04

AYRAÇ YAYINEVİ

Selanik Cad. 78/1 06650/Kızılay-Ankara

Tel-Faks: 0 312. 418 22 63

ENÛMA ELİŞ *(The Babylonian Genesis)* • Alexander Heidel • Çev: İsmet Birkan • Din - Mitoloji / 04 • © **AYRAÇ YAYINEVİ** Bu çevirinin tüm hakları saklıdır • ISBN 975-8087-40-1 • Birinci Baskı: Ayraç Yayınevi/Mayıs 2000 • Kapak Tasarımı: Erol Olcay • Dizgi: Ayraç Yayınevi • Baskı: Şahin Matbaası

ENÛMA ELİŞ

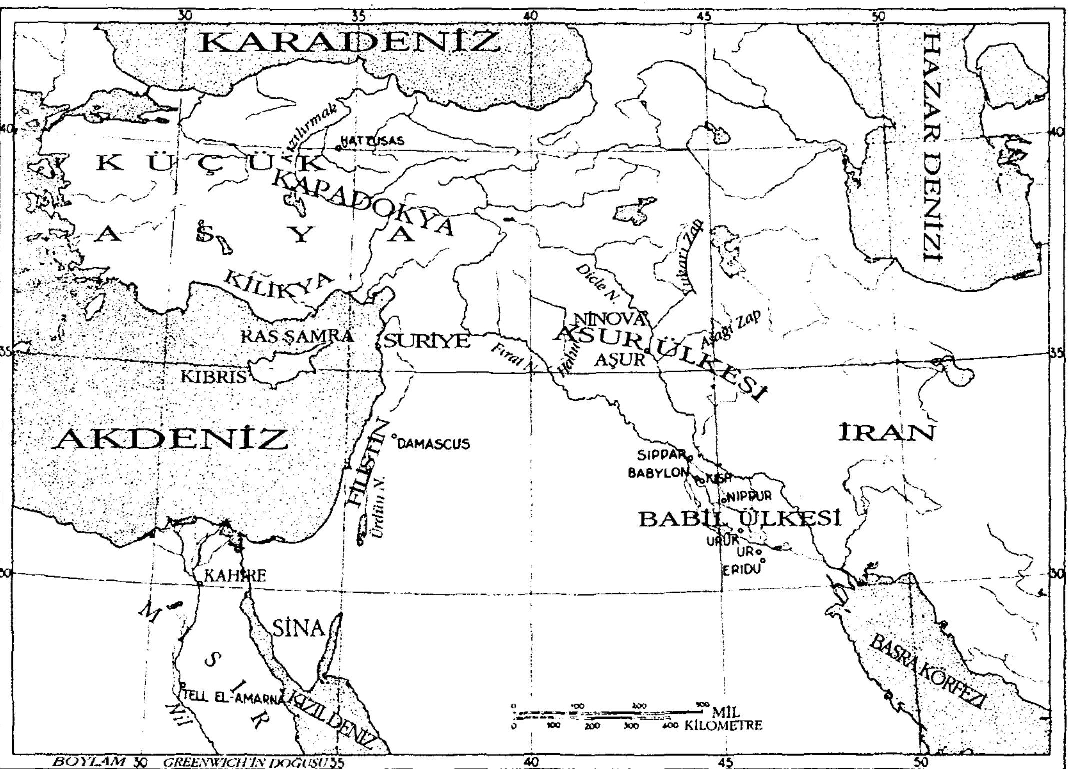
Babil Yaratılış Destanı

Alexander Heidel

Çeviren:
İsmet Birkan

Ankara-2000

Eski Yakın Doğu Haritası

İÇİNDEKİLER

RESİMLERİN LİSTESİ vi
SİMGELER VE ÖZEL KARAKTERLERİN LİSTESİ vii
I. *ENÛMA ELİŞ* 9
II. ÖTEKİ BABİL YARATILIŞ ÖYKÜLERİ 90
EK 120
RESİMLER 139

RESİMLERİN LİSTESİ

RESİM

1. TANRI MARDUK (F. H. Weissbach, *Babylonische Miscellen* [Leipzig, 1903] s. 16).
2. TANRI AŞUR'UN SİMGESEL BİR RESMİ (Chichago Üniversitesi Doğu Enstitüsü'ndeki bir kalıptan).
3. KRAL ASURBANİPAL DÖRT ÖLÜ ASLANIN ÜZERİNE İÇKİ DÖKERKEN (British Museum).
4. BİR BABİL SINIR TAŞI (British Museum'dan).
5. BİR BABİL EJDERHASI (R. Koldewey, *Das wieder erstehende Babylon* [Leipzig, 1925], 31. resim).
6. BİR TANRI İLE CANAVAR ARASINDAKİ DÖVÜŞ (fotoğraf; E. A. Wallis Budge, *Assyrian Sculptures in the British Museum, Reign of Ashurnasir-pal, İ.Ö. 885- 860* [London, 1914], XXXVII. levha).
7. BİR TANRI İLE CANAVAR ARASINDAKİ DÖVÜŞ (çizim; British Museum'dan).
8. BİR TANRI İLE EJDERHA ARASINDAKİ DÖVÜŞÜ GÖSTEREN MÜHÜR BASKISI (British Museum'dan).
9. "ENÛMA ELİŞ"İN DÖRDÜNCÜ TABLETİNİN PARÇASI (British Museum'dan).
10. GÜNEŞ -TANRI DOĞU UFKUNUN DAĞLARINDAN DOĞUYOR (British Museum'dan).
11. FIRAT'IN DOĞU KIYISINDAN GÖRÜNÜŞÜYLE NABUKADNEZAR'IN BABİLİ'NİN RESTORASYONU (Doğu Enstitüsü'ndeki bir resimden alınmıştır).
12. TÖREN YOLUNUN KUZEY UCUNDAN GÖRÜNÜŞÜYLE NABUKADNEZAR'IN BABİLİ'NİN RESTORASYONU (E. Unger, *Babylon, die heilige Stadt* [Berlin ve Leipzig, 1931], kitabın kapak resmi).
13. ASURLU SARGON'UN SARAYINDAN KANATLI İNSAN BAŞLI BİR BOĞA (Doğu Enstitüsü'nden).
14. DÜNYANIN MARDUK TARAFINDAN YARATILIŞININ İKİ DİLLİ BİR DEĞİŞKESİNİ İÇEREN TABLET (British Museum'dan).
15. BİR SÜMER TÖREN ASASI TOPUZUNDAKİ YEDİ BAŞLI YILAN (*Analecta orientalia*, No. 12 [1935], s.108).
16. YEDİ BAŞLI EJDERHANIN ÖLDÜRÜLMESİ (Doğu Enstitüsü'nden).
17. İNSANIN İŞLEDİĞİ GÜNAHA İLİŞKİN BABİL GELENEĞİNİ RESMETTİĞİ VARSAYILAN BİR SİLİNDİR MÜHÜR (British Museum'dan).

SİMGELER VE ÖZEL KARAKTERLERİN LİSTESİ

( ) Aslında olmayan ama İngilizce daha hoş ya da daha iyi anlaşılsın diye çeviriye eklenmiş öğeler.

(?) Kesin olmayan anlamları gösterir.

[ ] Metne eklenmiş düzeltmeler.

⸢ ⸣ Kısmen hasar gördüğü için eklenmiş bir sözcük, deyim ya da çizgi.

..... 1) Çeviride çevirmen için anlaşılmaz metni gösterir.

2) Atlanmış kitap başlıklarını gösterir.

[...] *ya da* ⸢...⸣ Bütünüyle ya da kısmen hasar görmüş, bu nedenle de anlaşılmaz metni gösterir.

¯ *ya da* ^ uzun ünlüyü göstermektedir.

˘ kısa ünlüyü göstermektedir.

ʾ = א.

ʿ = ע.

ḥ = ח.

ṣ = צ.

ś = שׂ.

ṭ = ט.

I. BÖLÜM

ENÛMA ELİŞ

Çivi yazısıyla yazılmış Sami yazıtları arasında, Babilliler ve Asurlular tarafından *Enûma eliş* ("Vaktiyle yukarda...") adıyla bilinen –adını da şiirin başlangıç sözcüklerinden alan– destan kadar geniş ilgi uyandırmış yazıt azdır. Dilbilimsel değiniler dışında, *Enûma eliş*'in böyle yaygın biçimde tanınıp ünlenmesi kısmen Mezopotamyalıların teogoni ve kozmogoni konularındaki görüşlerinin incelenmesi –dolayısıyla da, genel olarak eski Yakın Doğu dinlerinin karşılaştırmalı incelemesi– açısından taşıdığı büyük anlam ve önemin sonucu olmakla birlikte, bu ilgi her şeyden önce *Enûma eliş*'in, Tekvin Kitabı' nın ilk iki bölümünde anlatılanlarla bazı benzerlikler göstermesinden ileri gelmektedir.

TABLETLERİN BULUNUŞU

Bu büyük destan yedi kil tablet üzerine kaydedilmiş olup, hepi topu binden biraz fazla satırı kapsamaktadır. Gün ışığına çıkan ilk parçalar 1848 ile 1876 yılları arasında Austen H. Layard, Hormuzd Rassam ve George Smith tarafından Kral Asurbanipal'in (M.Ö. yak. 668-630) Ninova'daki büyük kütüphanesinin yıkıntıları arasında bulunmuştur. 1902'den 1914'e kadar –Asur ülkesinin eski başkenti– Aşur'da kazı yapan Alman heyeti

de araştırmaları sırasında toprak altından, Babil öyküsünün Asurca bir değişkesine ait birtakım parçalar (özellikle I, VI ve VII. tabletler) çıkardı; bu değişke, kimi nüshalarında Babil tanrılarının kıralı Marduk'un yerine Asur tanrılarının kıralı Aşur'un konmuş ve Laḫmu'yla Laḫâmu'nun da Aşur'un ana-babası diye gösterilmiş olmasıyla ayrılmaktadır. 1924-1925'te, destanın bir Yeni Babilce değişkesine ait hemen hemen tamam iki tablet, I ve VI. tabletler, Oxford Üniversitesi'yle Chicago Field Museum'un ortak araştırma heyeti tarafından Kiş'te bulundu. Nihayet, 1928-1929'da Almanlar VII. tabletin oldukça büyük bir Yeni Babilce parçasını Uruk'ta (Kitabı Mukaddes'teki Erech) buldular. Bütün bu buluntular ve başka parçaların da (ki çoğunun nereden geldikleri belli değildir) antikacılardan satın alınması sayesinde, destan hemen hemen bütünlüğü içinde yeniden kurulabildi; büyükçe bir bölümü bugün de eksik olan tek tablet V. tablettir.

ELDE EDİLEN MALZEMENİN YAYIMLANMASI

Destanın anlattığı öyküyü ilk yayımlayan British Museum'dan George Smith oldu; Smith 1875'te *Daily Telegraph*'a yazdığı bir mektupta yaradılış dizisine ait yaklaşık yirmi parçanın içeriklerini betimledi. 1876'da da *The Chaldean Account of Genesis* [Tekvin'in Kaldelilere Göre Anlatımı] adlı kitabı çıktı; eser tanılanabilmiş olan tüm parçaların çevirisini ve tartışılmasını içeriyordu. Bütün bu malzeme oldukça bölük pörçüktü, fakat içeriklerinin Eski Ahit'in ilk bölümleriyle benzerliği yanılgıya meydan vermeyecek kadar açıktı; bu yüzden, benzerlik söz ko-

nusu olmasaydı ilgilendirebileceğinden çok daha geniş bir incelemeci ve araştırmacı çevresini hemen kendine çekti. O zamandan beri, hele yeni tabletler ve tablet parçaları da bulunmağa devam ettikçe, bu öykü pek çok Asurbilimci tarafından kopyalanıp çevirildi.

1890'da Peter Jensen, *Die Kosmologie der Babylonier* [İlk ve Son Çağlarda Yaratılış ve Kaos] (Strassburg) adlı eserinde öykünün, harfçevrimi ve açıklamasıyla birlikte, bir çevirisini yayımladı. Beş yıl sonra Heinrich Zimmern, Hermann Gunkel'in *Schöpfung und Chaos in Urzeit und Endzeit* [İlkçağ ile Sonçağda Yaratılış ve Kaos] (Göttingen, 1895) adlı kitabında, öykünün yeni ve iyileştirilmiş bir çevirisini ortaya koydu. Hemen ertesi yıl Friedrich Delitzsch, *Das babylonische Weltschöpfungsepos* [Babil (Dünya) Yaratılış Destanı] (Leipzig, 1896) adlı eserini çıkardı. Birkaç yıl içinde bu yayınlar Jensen'in, *Assyrisch-babylonische Mythen und Epen* [Asur-Babil Mit ve Destanları] (Berlin, 1900) adlı kitabındaki derin görüşlü ve bugün de çok değerli *Enûma eliş* incelemesi tarafından eskitildi; bu çalışma bir harfçevrimi, bir çeviri ve ayrıntılı bir açıklamayı kapsamaktadır. Yüzyılın başlarında L. W. King de iki ciltlik *The Seven Tablets of Creation* [Yaratılışın Yedi Tableti] (Londra, 1902) adlı eserinde çok sayıda yaradılış parçasını yayımladı; ciltlerin birincisi başlıca harfçevrimlerini, çevirileri ve tartışmaları kapsarken, ikincisi sadece çiviyazılı metinleri içermektedir.

Bu konuyu işleyen daha yakın tarihli yayınlar şunlardır: A. Ungnad, *Die Religion der Babylonier und Assyrer* [Babil ve Asurluların Dini] (Jena, 1921); Erich

Ebeling, *Das Babylonische Welt-schöpfungslied* [Babil'e Göre Dünyanın Yaratılışı], Bruno Meissner, *Altorientalische Texte und Untersuchungen* [Eski Doğu Metin ve Çalışmaları], II, 4 (Breslau, 1921); Hugo Gressmann'ın, *Altorientalische Texte zum Alten Testament* (Berlin ve Leipzig, 1926) adlı eserinin Ebeling tarafından gözden geçirilmiş basımı; S. Langdon, *The Babylonian Epic of Creation* [Babil Yaratılış Destanı] (Oxford, 1923) ve *Babylonian Penitential Psalms to Which Are Added Fragments of the Epic of Creation from Kish* [Kiş Yaratılış Destanına Eklenmiş Babil Pişmanlık İlahileri] (Paris, 1927); Sir E. A. Wallis Budge, *The Babylonian Legends of the Creation* [Babil Yaratılış Efsaneleri] (Londra, 1931); Anton Deimel, *"Enûma Eliš" und Hexaëmeron* [Enûma Eliş ve Hekseneron] (Roma, 1934); G. Furlani, *Il Poema della creazione* [Yaratılış Destanı] (Bologna, 1934); René Labat, *Le Poème babylonien de la création* [Babil Yaratılış Destanı] (Paris, 1935).

İçlerinde çiviyazılı metinlerin de okura sunulduğu yayınların çoğu yukarda anılan incelemelerde anılmaktadır; kalanlara da bu kitaptaki dipnotlarda gönderme yapılacaktır.

ÖYKÜNÜN ÖZETİ

Destan, ilk tanrısal anababa Apsû ile Ti'âmat ve oğulları Mummu'dan başka hiçbir şeyin bulunmadığı zamanlara kısa bir değinmeyle başlar. Apsû öncel çağın tatlı su okyanusu, Ti'âmat da tuzlu su okyanusuydu; Mummu ise olasılıkla, iki su kütlesinden yükselip üzerlerinde dalgalanan buğuyu veya sisi temsil ediyordu;

özellikle VII. tablet: 86'da bulutlarla doğrudan ilişkilendirilmiş olması bunu göstermektedir. Bu üç tür su biribirine karışarak, daha sonra evrenin yapısında kullanılacak bütün öğeleri içeren uçsuz bucaksız ve belirlenmemiş bir kütle oluşturdular. Henüz ne yer ne de gök vardı, bir sazlık bataklık bile görünmüyordu. Bir zaman sonra Apsû ile Ti'âmat bir erkek ve kız kardeş çifti olan Laḫmu ile Laḫâmu'yu dünyaya getirdiler. Bu ikisi büyümekteyken bir başka erkek ve kız kardeş çifti daha doğdu: Anşar ve Kişar; bunlar boyca öteki çocukları geçtiler. Bu iki tanrısal çiftin aslında ne oldukları henüz tahmin ve spekülasyon konusudur.

Yıllar sonra Anşar'la Kişar'ın bir oğulları oldu. Olasılıkla babası Anşar'a çok benzeyişine atfen, ona Anu adını verdiler. Anu gök tanrısıydı; o da kendi benzeri Nudimmud'u dünyaya getirdi. Enki ve Ea adlarıyla da bilinen Nudimmud olağanüstü güç ve bilgelik sahibiydi; yeraltındaki tatlı suların ve sihirbazlığın tanrısı, aynı zamanda Mezopotamya tanrılarının da en akıllısı ve bilgesi oldu. Üyesi olduğu tanrılar topluluğunun içinde rakibi yoktu; hatta sahip olduğu üstünlükler nedeniyle kendi atalarının bile "üstadı", efendisi sayılıyordu.

Genç tanrılar, yaşam ve canlılık dolu olduklarından, doğal olarak neşeli ve gürültülü toplantılardan hoşlanıyorlardı. Fakat bu eğlenceler yaşlı, aylak ve rahatlarına düşkün ana-babalarının ve büyük ataları Apsû ile Ti'âmat'ın ciddi biçimde keyiflerini kaçırıyordu. Rahatsız edici bağırışçağırışları azaltmak için barışçı yollar denendiyse de sonuç alınamadı. Sonunda kafası iyice kızan Apsû kesin ve acımasızca eyleme geçmeye karar verdi.

Oğlu ve "veziri" Mummu'yla birlikte Ti'âmat'ın huzuruna çıkıp ona öyle bir düzen önerdi ki, ana yüreği acıyla dolan Ti'âmat büyük bir öfkeyle haykırarak eşine çıkıştı: "Kendi dünyaya getirdiklerimizi neden yok edecekmişiz? Davranışları gerçekten üzücü, ama bunu hoş karşılayalım!" Fakat veziri tarafından da desteklenen Apsû katı bir inatçılıkla, dile getirdiği amacından dönmedi: "(Onları) yok edeceğim ve davranışlarına son vereceğim ki, huzur sağlansın ve biz de uyuyabilelim!"

Haber duyulunca tanrılar büyük bir korku ve telaşa kapılarak kargaşa içinde oraya buraya koşuşmağa başladılar. Sonunda sakinleştiler ve kara kara düşünerek sessizce oturdular; hiçbirinin aklına bir kurtuluş yolu gelmiyordu. Bereket versin, o çaresiz anlarda, Apsû'nun bile "üstadı" olan biri bulundu: Ea'ydı bu, "sonsuz zekalı, becerikli (ve) bilge" sihir tanrısı... Saldırıya karşı korunma sağlamak üzere Tanrıların çevresine bir tür sihirli çember çizdi, sonra da olağanüstü güçlü ve kutsal bir sihirli yır düzdü. Bu yırı okudu ve uyku verici bir güç olarak Apsû'nun üzerine inmesini sağladı. Ea sihirli yırını okudukça Apsû büyünün gücüne yenildi ve derin bir uykuya daldı. O böyle derin uykuda yatarken Ea onun kırallık tacını* başından, yaydığı doğaüstü ışınımı da üstünden alarak kendisi giyindi. Böylelikle Apsû'nun gücüne ve görkemine sahip olunca, bütün tanrıların babasını öldürüp vezirini de hapsetti. Ea zaferini en başta, söylenen sözde içkin olan yetke ve güç sayesinde, yani söz büyüsü yoluyla, kazanmıştı. Ti'âmat'a

* Tiara, iki sivri çıkıntılı başlık (çev.).

zarar verilmedi, çünkü o Apsû'nun niyet ve düzenlerine sıcak bakmamıştı. Ea bu işin ardından, öldürülmüş Apsû'nun üstüne büyük ve geniş bir yapı kurarak buna "Apsû" adını verdi ve burayı kendisi ve öteki tanrılar için kutsal ziyaretgah olarak belirledi. Orada, eşi Damkina'yla birlikte, görkemli yaşamını sürer oldu.

Öte yandan, o ara "tanrıların en bilgesi" Marduk da doğmuştu; günü geldiğinde tanrıları daha da korkunç bir düşmandan kurtaracak ve kalabalık Babil tanrılarının başına geçecek olan tanrıydı o. "Onu doğurtan, babası Ea'ydı; doğuran da anası Damki[na]. Tanrıçaların memelerini emdi"; böylelikle ek tanrısal güç ve nitelikler de edindi. Marduk etkileyici bir kişilikti, şimşek gibi çakan gözleri ve yüreklere korku salan bir haşmeti vardı. Babası ona baktığında "sevinç duyar, yüzü güler, yüreği şenlenirdi." O zaman, besbelli sihir yoluyla, Ea oğluna tanrılarla iki kat eşitlik bağışladı; bu özellik Marduk'un iki yüze ve olağan olanın iki katı boyutlarda organlara sahip oluşunda kendini gösteriyordu, öyle ki o "tanrılar arasında yüceltilmiş olandı".

Bunlar olurken Ti'âmat da, herhalde kocasının öldürülmüş olmasından dolayı, rahatsızdı. Gece gündüz yerinde duramıyor, ortalıkta dolaşıp duruyordu. Kingu'nun elebaşılık yaptığı bazı tanrılar (krş. VI. tablet: 23-30) kötülük olsun diye onu kocasının öcünü almağa kışkırttıklarında huzursuzluğu iyice arttı. Ti'âmat kışkırtmaya kapıldı ve gerek eşinin ölümünden sorumlu olan gerek bunu hoş karşılayan tanrılara savaş açmağa karar verdi.

Başkaldıran tanrılar bu kez açıkça Ea'dan ayrılıp Ti'âmat'ın tarafına geçtiler; kızıp bağırıştılar, gece gündüz demeden kumpas kurdular; "toplantı yapıp çatışmayı tasarladılar." Ti'âmat da kendi yönünden, yaklaşan çarpışma için, on bir tür dev yılan ve yırtıcı ejderhalar dünyaya getirdi. Kingu'yu ululayıp kendine yeni eş olarak aldı, savaşın başkomutasını ona verdi, onu tüm tanrılar üzerine egemen kıldı ve tüm canların çektiği yazgılar tabletini de, bütün sihirli güçleriyle birlikte, ona armağan etti. Çok büyük ve güçlü bir cinler ordusu birdenbire ortaya çıkıvermişti.

Ti'âmat nerdeyse saldırıya geçmeye hazırdı ki, birisi Ea'ya tehlikenin kapıda olduğunu haber verdi. Bilgili ve becerikli Ea, Apsû'yu yenen kahraman, yaklaşan büyük tehlikeyi duyunca, korku ve sıkıntıdan soğukkanlılığını yitirdi, zihni uyuştu. Konuyu kafasında evirip çevirdikten ve kendine yeniden hakim olduktan sonra, büyükbabası Anşar'a gidip kendisine verilen bilgiyi sözcüğü sözcüğüne tekrarlayarak, "Ti'âmat'ın bütün tasarladıklarını" ve yaptığı hazırlıkları anlattı. Anşar sarsıldı, derin kaygı ve üzüntü ifadeleriyle bunu dışa vurdu ve Ea'dan düşmana karşı gitmesini istedi. Ea büyükbabasının sözünü dinledi, ama bu girişim, Apsû'ya karşı o denli kesin bir zafer kazanmış biri tarafından yapılmasına karşın, başarısızlıkla sonuçlandı. O zaman Anşar oğlu Anu'ya dönüp onu barışçı yollar tutsun diye teşvik ederek şöyle dedi: "[Git] ve Ti'âmat'ın önünde dur [ki] ruhu [sakinleşsin] ve yüreği yumuşasın. [Eğer] senin sözünü dinlemezse, ona bizim [sözümüzü (?)] söyle, ki sakinleşsin." Böylece Anu hem kendi yetkesi hem de tan-

rıların önderinin yetkesiyle donanmış olarak gitti. Fakat, Apsû'nun aksine, Ti'âmat ne denli büyük olursa olsun sadece yetkeyle, ne derece etkili olursa olsun sadece sihirle yenilemezdi; fiziksel güç kullanılarak hakkından gelinmesi gerekti. Anu dehşete kapılmış olarak döndü ve görevden affını diledi. Anşar sessizliğe büründü, başını sallayarak gözlerini yere dikti. "Bütün Anunnaki'ler orada toplanmıştı. Dudakları yumuluydu, sessizce [oturuyorlardı]." Tanrılar daha önce hiç böyle darda kalıp bunalmamışlardı. Arkadan gelecek olan zaferin büyüklüğünü daha açık göstermek için, metinde bu tablo son derece karanlık terimlerle ve iç karartıcı renklerle çizilmektedir.

Bunalımın doruğa vardığı o anda, Anşar'ın aklına umut verici bir fikir geldi. Daha önce yiğitliğini kanıtlamış olan (krş. II. tablet: 95) ve bu kez de mutlaka boş dönmeyeceğini düşündüğü yiğit Marduk'u hatırladı. Marduk Ea'nın huzuruna çağrılıp babası tarafından bilgilendirildikten sonra Anşar'ın huzuruna çıktı. Anşar Marduk'u böyle tüm kuvveti dışa vurmuş ve her yanından güven fışkırır halde görünce, "yüreği sevinçle doldu; (onun) dudaklarını öptü, korkusu dağıldı"; Marduk da büyükbabasının içini rahatlattı: "[Anşar], sessiz kalma, dudaklarını aç; ben gidip senin gönlünde yatan her şeyi gerçekleştireceğim! [Ey atam, ya]ratıcı, memnun ol ve sevin; yakında Ti'âmat'ın ensesine ayağını basacaksın!" Gençliğine karşın Marduk'un tanrıları güçlü düşmanlarından kurtaracağından hiç kimsenin kuşkusu yoktu. Üstelik o hemen savaşa gitmeye ve tanrıları fela-

ketten uzaklaştırmaya hazırdı. Fakat ücreti çok yüksekti: Tanrılar üzerinde en büyük ve tartışılmaz yetkeyi istiyordu. Anşar bu isteği kabul etti (krş. III. tablet: 65-66), fakat kararın tanrılar kurultayında onaylanması gerekti.

Bu yüzden Anşar veziri Kaka'yı çok uzakta yaşadıkları için yaklaşan kavgadan haberleri olmayan Laḫmu'yla Laḫâmu'ya ve bütün öteki tanrılara gönderdi. Kaka onlara durumun vahameti hakkında bilgi verecek ve hepsini Anşar'ın huzuruna çağıracaktı. Giriş niteliğinde birkaç uyarıdan sonra, Anşar Kaka'ya Ti'âmat'ın düşmanca etkinlikleri hakkında kendisine anlatılanları olduğu gibi aktararak, bu haberi sözcüğü sözcüğüne Laḫmu'yla Laḫâmu'ya tekrarlamasını söyledi. Kaka da gidip Anşar'ın söylediklerini tüm ayrıntılarıyla onlara iletti.[1] Bu birden bire patlak veren ve benzeri olmayan bunalımı duyan tanrılar da şaşırıp dehşete düştüler, bağrışıp çağrıştılar ve acıyla ah vah ettiler. Yola çıkıp Anşar'ın huzuruna geldiler, Kurultay Sarayını doldurdular. Karşılaştıklarında öpüştüler ve Anşar'ın kendilerini gerekli havaya sokmak için hazırlamış olduğu şölen sofrasına oturdular. "Tatlı şarap korkularını dağıttı; kuvvetli içkiyi içtikçe vüc[utları] şişti. Aşırı derecede umursamaz oldular, moralleri yükseldi; öçlerini alacak olan Marduk için yazgıyı belirleyip ilan ettiler."

1. Ti'âmat'ın hazırlıklarının böyle ağızdan ağıza sözcüğü sözcüğüne tekrarlanması, Gılgamış Destanı'nda ve öteki edebiyat ürünlerinde de gördüğümüz gibi, Babilli ozanların üslup ve yöntemlerine tam olarak uymaktadır. Aynı üslup özellikleri Ras Şamra kaynaklı destan edebiyatında da gözlenmektedir (bak. H.L. Ginsberg, *Bulletin of the American Schools of Oriental Resaearch*, No. 84 [1941], s. 12-13).

Şölenden sonra tanrılar Marduk için hakanlara layık bir sayvanlı taht kurdular ve genç tanrı atalarının önünde bu tahta oturup verilen egemenliği kabul etti. Tanrılar törenli bir söylevle ona tanrılar içindeki en yüce konumu bağışladılar ve "koca evrenin bütünü üzerine kırallık" verdiler. Bu güce gerçekten sahip olup olmadığını görmek için tanrılar Marduk'u sınadılar. Orta yere bir giysi koydular. Marduk'un bir buyruğuyla giysi tahrip oldu, ikinci buyruğuyla da eski haline döndü. Tanrılar onun sözünün güç ve etkisini görünce sevindiler ve tanrıların kıralı Marduk'u alkışlayıp ona saygılarını sundular. Asa, taht ve kırallık giysisinden(?) oluşan kırallık nişanlarını da kendisine verdiler, bunlara "düşmanı vuran karşı durulmaz bir silah" da ekleyerek dileklerini söylediler: "Git ve Ti'âmat'ın hayatını kes!"

Marduk döğüşe hazırlanmak üzere kalkıp gitti. Kendine bir yay yaptı, okuna bir temren taktı ve sağ eline kalın bir sopa aldı. Yayıyla okluğunu omuzuna astı; fırtına tanrısı gibi önü sıra şimşeği gönderdi; gövdesini yakıcı bir alevle doldurdu; bir ağ yaptı ve onu Anu'nun armağanı olan dört yele taşıttı; bunlara yardımcı olsun diye yedi yel de kendisi yarattı; yağmur selini boşandırdı ve kanı donduran dört efsanevi yaratık tarafından çekilen korkunç fırtına arabasına bindi. Korku salıcı bir örme demir zırha bürünmüş, başının etrafında göz kamaştırıcı bir parlaklık ve çeşitli ürkütücü özeliklerle de donanmış olarak, çevresinde pervane olan tanrılar kalabalığıyla birlikte, Marduk yenilmez görünen Ti'âmat'la karşılaşmak üzere yola çıktı.

Marduk'un böyle bütün dehşet salıcı gücünü ve göz kamaştırıcı görkemini kuşanmış olarak ortaya çıkışı bile Kingu'yla ona yardım edenlerin aklını şaşırttı. Yalnız Ti'âmat sarsılmadı; iğneleyici sözlerle takılarak onu kutladı ve –görünüşe göre– kuvvetli bir kükremeyle genç tanrıyı korkutmak istedi. Fakat Marduk babası Ea ve dedesi Anu'ya göre daha dayanıklı bir hamurdan yapılmıştı. Hiç istifini bozmadan, kötülük hazırlıkları yüzünden Ti'âmat'ı sert ve yaralayıcı sözlerle suçlayarak teke tek vuruşmaya davet etti! "Ti'âmat bunu duyunca, çılgına dönmüş biri gibi oldu (ve) soğukkanlılığını yitirdi. Sesinin çıktığı kadar (ve) çılgınca haykırdı," ta temellerine kadar sarsıldı! Ama meydan okumayı da kabul etti ve ikisi göğüs göğüse çarpışmak üzere biribirine yaklaştılar. Marduk ağını açıp attı ve Ti'âmat'ı ağıyla sardı. "Ti'âmat Marduk'u yutmak için ağzını açınca, o, dudaklarını bir daha kapa[ya]masın diye, içeri kötülük yelini sürdü." Kuduran yeller Ti'âmat'ın vücudunu şişirip gererken, ağzından içeri bir ok attı; ok Ti'âmat'ı kalbinden vurarak hayatına son verdi. Marduk böylece Ti'âmat'ı öldürdükten sonra, cesedini yere attı ve üstüne çıkıp durdu. Ti'âmat'ın izleyicileri, önderlerinin öldüğünü görünce dağılıp kaçmağa çalıştılarsa da hiçbiri kaçamadı.

Düşman tanrılar hapsedildi, silahları ellerinden alındı. Marduk Kingu'dan yazgı tabletini aldı, onun sahibi olduğunu kanıtlamak ve el koyuşunu yasallaştırmak üzere kendi mührüyle mühürledi ve kendi göğsüne taktı. Tutsak tanrılar üzerindeki denetimini güçlen-

dirdikten sonra Ti'âmat'a döndü; amanvermez sopasıyla kafasını yardı, ana damarlarını kesti ve kanını kuzey yeliyle güneye doğru ücra ve sapa yerlere taşıttı. Son olarak Ti'âmat'ın dev gövdesini iki parçaya bölerek evreni yarattı. Gövdenin bir yarısıyla göğü, öteki yarısıyla yeri yaptı, sonra Anu, Enlil ve Ea'nın her birini kendi bölgesine yerleştirdi.

Bundan sonra büyük tanrılar için gökte konaklar yarattı; doğuş ve batışlarıyla yılı, ayları ve günleri belirlemek üzere, takımyıldızları gökte yerlerine yerleştirerek takvimi düzenledi; güneşin çıkıp girmesi için doğuda ve batıda kapılar inşa etti; göğün tam ortasına da başucu noktasını çaktı; aya ışık saçtırarak geceyi ona emanet etti. Gök cisimlerinin yaratılıp düzenlenmesini anlatan tablet, aya verilen birtakım ayrıntılı emirlerden sonra, kırılmış durumdadır.

Ti'âmat'tan yana olmuş ve şimdi hapsedilmiş olan tanrılar, zaferi kazananların hizmetine verilip onların bakımını sağlamakla görevlendirildiler. Ancak bu önemsiz görev bile onlara o kadar ağır geldi ki, Marduk'tan bu yükün kaldırılmasını istediler. Marduk tutsak tanrıların sözlerini dinleyince, insanı yaratıp yenilmiş tanrıların görmek zorunda oldukları hizmeti ona yıkmağa karar verdi. Ea'yla danışma sonucunda, ayaklananların elebaşısı öldürülerek kanıyla insan soyunun yaratılmasına ve tutsak tanrıların serbest bırakılmasına karar verildi. Yüce mahkeme kurulup Kingu buraya çıkarıldı ve suçlandı. "Çatışmayı yaratan", "Ti'âmat'ın ayaklanıp savaşa hazırlanmasına sebep olan" oydu. Buna göre, Kingu bağlanıp Ea'nın huzuruna getirildi.

Marduk'un akıllıca tasarıları üzerine hareket eden Ea, bazı tanrıların da yardımıyla, Kingu'nun atardamarlarını kesti ve kanından insan soyunu yarattı. Artık İnsan, yenilmiş tanrılar ordusunun işini üstlenerek, Babil'in bir dolu tanrısını besleyecekti.

Bundan sonra Marduk tüm Anunnaki'leri –ilk dönemlerde gökteki ve yerdeki bütün tanrıların genel adı olmuş gibi görünen bir terim– ikiye ayırdı. Üç yüzünü göğe, üç yüzünü de yere atadı ve her gruba uygun görevleri paylaştırdı.

Anunnaki'ler, Marduk'un eliyle özgürlüğe kavuşmalarından dolayı minnet ifadesi olarak Babil kentini ve Marduk'un büyük tapınağı, çok-katlı kulesiyle Esagila'yı inşa ettiler. Sonra tanrılar, neşeli bir şölenden sonra resmi bir kurultay yaparak Marduk'un elli adını yüksek sesle okudular. Ti'âmat'a karşı savaşa gitmesinden önce Marduk'u en yüce egemenlik güç ve yetkesiyle donatmak üzere daha önce Kurultay Sarayında bir araya geldikleri gibi, şimdi de aynı yerde toplanarak tüm tanrıların yetki ve yetenekleriyle birlikte bu elli ünvanı resmen ona verdiler ve böylece, Marduk'un bütün yaptıklarını daha da ileri değerlendirerek, "yolunu yollar arasında birinci" kıldılar.

Şiir, insanları, kendileri için her şey yolunda gitsin diye, bu adları inceleyip öğrenmeye, bellekte tutmaya ve Marduk'un saltanatında sevinip mutlu olmaya teşvik eden bir sondeyişle bitmektedir.[2]

---

2. Bu özet için belli ölçüde Thorkild Jakobsen'in, Frankfort, Wilson, Jacobsen ve Irwin, *The Intellectual Adventure of Ancient Man* (Chicago, 1947), s. 170-183'teki gözlemlerinden yararlanılmıştır.

DESTANIN AMACI

Enûma eliş Mezopotamya kozmolojisi hakkındaki bilgimizin başlıca kaynağıdır. Başka yaratılış öyküleri kozmosun şu ya da bu yönü veya görünümünü konu edinirken, *Enûma eliş* bize bir bütün olarak evrenin köken ve düzenini anlatıp açıklamaktadır. Evren, kendisini oluşturan parçalar açısından, (kimi tanrıların karakterleri bugün de kesin olmamakla birlikte) kozmosun ögelerini ya da doğa kuvvetlerini temsil eden tanrılarla başlar ve halihazırdaki dünya düzeninin kurucusu Marduk'un yaratıcı etkinlikleri boyunca yapılaşır ve tamamlanır.

Ancak, *Enûma eliş* en başta hiç de bir yaratılış öyküsü sayılamaz. Yaradılışı ele alan bütün satırları, teogoni de dahil olmak üzere bir araya getirsek, hattâ V. tabletin eksik parçasının büyük bölümünün yaratış olaylarıyla ilgili olduğunu varsaysak bile, yedi tabletin ikisi kadar bile yer kaplamadığını, ancak yaklaşık olarak VI. ve VII. tablette Marduk'un elli adına ayrılan yer kadar bir yer tuttuğunu görürüz. Marduk'un yaratma edimlerinin kısa ve üstünkörü anlatımı, onun doğuş ve büyüyüşünün, savaşa hazırlanışının, Ti'âmat'la ordusunu yenişinin ayrıntılı öyküsü ve elli adının yine ayrıntılı ve gösterişli biçimde ilan edilip açıklanması ile açık karşıtlık gösterir. Evrenin yaradılışı destanın baş amacı olsaydı, bu noktanın çok daha fazla vurgulanması gerekirdi.

Bu durumda, *Enûma eliş*'in, bugünkü biçimiyle, her şeyden önce ve en başta, tanrıların kahramanı ve

gökle yerin yaratıcısı Marduk'un onuruna yazılmış bir edebiyat anıtı olduğundan kuşku duyulamaz. Güttüğü birinci amaç, Marduk'un Babil'in başlıca tanrısı konumundan tüm Babil tanrılarının tek önderi konumuna yükselişine kozmolojik neden ve açıklamalar getirmektir. Bu amaca, Ti'âmat'ın yenilgisi ve evrenin yaratılışı ile gözetimi ona atfedilerek ulaşılmaktadır. Tanrıların doğuşunun anlatımı, ardından gelen Ea'yla Apsû arasındaki mücadele ve evrenin kökeni temaları Marduk'un davasını güçlendirmek için eklenmiştir. İlki Marduk'la Ti'âmat'ın çatışması ve Marduk'un tanrılar arasında en yüksek iktidara yükselmesinin ön örneği olarak metnin içine alınırken, evrenin yaradılışı öyküsü aslında her şeyin nasıl dünyaya geldiğini anlatmaktan ziyade, Marduk'un anını şanını daha da şişirmeye yaradığı ve görünür görünmez bütün varlıklar üzerindeki egemenliğini gerekçelemeye yardım ettiği için destana eklenmiştir.

Marduk'a övgü düzmek amacının ardından, bu destanın yazılışından sorumlu olan Babil rahiplerinin, Marduk'un kenti Babil'e övgü düzmek ve Babil'in ülkedeki bütün kentlere üstünlük iddialarını güçlendirmek arzuları gelmektedir. Babil'in üstünlük iddiası, Ti'âmat'ı yenip evreni yaratan ve düzenleyenin Babil'in tanrısı olmasıyla zaten gerekçeleniyordu. Babil'in kökenlerini ta zamanın başlangıcına kadar çıkarmak ve kuruluşunu bizzat büyük Anunnaki'lere atfetmek bunu daha da güçlendirecekti: Anunnaki'ler Babil'i Marduk ve genel olarak tanrılar için sürekli bir oturma yeri olarak inşa etmişlerdi (VI. tablet: 45-73). Demek ki elimizdeki destan

sadece dinsel değil aynı zamanda siyasal bir belgedir de.

DESTANIN KAYNAKLARI

Babilli Sami kavimlerin edebi başyapıtlarından biri olmakla birlikte, *Enûma eliş*'in Sümerlilerin kozmolojisini temel aldığına ve Sümer öyküsünün temel kişisi olan Enlil'in, Marduk'un yükselişine kadar Babil'in de en önemli tanrısı olduğuna kuşku yoktur. Zira Ti'âmat dışında bütün tanrılar Sümerce adlar taşımakla kalmaz, Apsû ve Enlil gibi bazı tanrıların kendilerinin de Sümerli oldukları kabul edilir. Bundan başka, Ti'âmat'ın doğurduğu canavarların (I. tablet: 132-142) çoğu ve Marduk'un yarattığı rüzgârların (IV. tablet: 45-46) hemen hepsi de aynı şekilde Sümerce adlar taşırlar. İnsan bile Sümerce bir terim ulan *lullû* ile gösterilir ve bu terim hemen *amêlu* olarak Samiceye çevrilir (VI. tablet: 6-7).[3] Dahası, öncel çağ dünya maddesinin gök ve yer diye ikiye ayrılması da Sümerlilerin, havanın kişileşmiş simgesi olan Enlil'e atfettikleri bir olaydır; zira, gökle yeri biribirinden ayrı tutan, aralarındaki havaküredir.[4] Bu bağlamda göz önüne alınması gereken bir başka önemli nokta da, Babilli Samilerin genel olarak Sümerlilerin mirasına konmuş ve bu sıfatla, bazı küçük değişikliklerle, onların yazı ve edebiyatlarını, dinlerini, kültür ve uygarlıklarını devralıp benimsemiş olmalarıdır.

3. VII. tablette Marduk'un adlarının açıklamasının da baştan başa Sümerce bir asıl metinden alınma olduğu öne sürülmüştür. Fakat bu iddia kanıtlanmış değildir (bak. A. Ungnad'ın makalesi, *Zeitschrift für Assyriologie*, XXXI [1917-1918], 153-155).

4. Krş. S.N. Kramer, *Journal of the American Oriental Society*, LXIII (1943), 72, 2; ayrıca Jacobsen, *The Intellectual Adventure...*, s. 169 ve 178.

Fakat Sümer kozmolojisi içerik ve köken olarak daha iyi tanınıncaya kadar, *Enûma eliş*'in ne kadarının Sümer kaynaklarına bağlanması gerektiği herhangi bir kesinlik derecesiyle belirlenemez; zira S.N. Kramer'in de belirttiği gibi,[5] "en eski Sümer mitolojisinde de, Sümer dilinde rastladığımız gibi, Samî "etkisinin izleri" bulunması pekala mümkündür.[6]

YAZILIŞ TARİHİ

Şiirimizin yaklaşık bugünkü biçimiyle ne zaman yazıya geçirildiğini kesinlikle belirleyemiyoruz. Ninova'daki Asurbanipal kütüphanesinden gelen tablet ve parçalar M.Ö. yedinci yüzyıla aittir; Aşur kentinden gelenler yaklaşık M.Ö. 1000 tarihine kadar çıkıyor; Kiş'ten gelenler, Uruk'ta bulunan parça ve kaynağı belli olmayan parçalar ise M.Ö. altıncı yüzyıla ve daha sonralara aittir. Fakat bütün bu tabletler, birçoğunun sonlarındaki künyelerde de gösterildiği gibi, daha eski tabletlerin kopyalarıdır. Ayrıca Aşur'dan gelen tabletlerde yazıcılar normal olarak Marduk'un adını –yerine Aşur tanrısının adını koyacakken– olduğu gibi bırakıyorlar ki, bu Babilce asıl metinleri "kopya" ettiklerini gösterir. Dolayısıyla, destanımızın yazılış tarihinin, elimizdeki en eski kopyaların tarihinden de geriye götürülmesi gerekir ve bu da onu M.Ö. 1000'den de öncelerde bir yere yerleştirir.

Fakat bu tarihi çok daha gerilere itmek için nedenlerimiz de vardır. İlk Babil Hanedanının yıkılışının he-

5. *Journal of the American Oriental Society*, LXIII, 71, 4. not.

6. Sümer yaradılış metinleri hakkında, bak. Kramer'in gözlemleri, *ibid.*, s. 70-73 ile *Sumerian Mythology* (Philadelphia, 1944) adlı kitabı ve Jakobsen'in bu kitap hakkında *Journal of Near Eastern Studies*, V (1946), 128-152'de yaptığı tanıtma.

men ardından kurulan Kassit Hanedanının dokuzuncu kralı II. Agum'un (M.Ö. on beşinci yüzyıl) yazıtı, *Enûma eliş*'in daha M.Ö. on beşinci yüzyılda var olduğunu gösterir gibi görünmektedir. Bu yazıtta Agum, Marduk'la eşi Şarpanîtu'nun Hani ülkesine kaçırılmış olan heykellerinin yerlerine konduğunu kaydederek, bu iki tanrının heykel ve tapınaklarını süsleyip güzelleştirmekte kullandığı sanat eserlerini betimlemektedir. Bunların arasında, ustalarına kutsal odaların kapı kanatlarına birtakım canavar suretleri yaptırdığını belirtmekte; engerek, laḫmu, yabanöküzü, büyük aslan, kuduz köpek, yusufçuk ve keçi-balığın adlarını saymaktadır. Bu canavarlar, keçi-balık dışında, Marduk'un Ti'âmat'la döğüşünde yendiği (I. tablet: 140-143) yaratıklarla aynıdır. Elbette bu benzerlik tek başına *Enûma eliş*'in tarihine ilişkin hiçbir şey kanıtlamaz, zira adı geçen canavarların genel Babil mitolojisinin bir parçası olduğu ve her iki metnin de aynı kaynaktan beslendiği kolaylıkla ileri sürülebilir. Fakat bunların Marduk'la ilişkilendirilmesi *Enûma eliş*'in etkisini ortaya çıkarır ve destanımızın da en azından Agum'un saltanatından önce yazılmış olduğunu gösterir gibi görünmektedir.[7]

Fakat daha da eski bir tarih varsaymak için bunlardan daha sağlam nedenlerimiz de vardır. Zira, destanın iki ana amacının, yukarda gördüğümüz gibi, Marduk'un tüm Babil tanrıları üzerinde mutlak egemenliğe

---

7. Krş. S. Langdon, *The Babylonian Epic of Creation* (Oxford, 1923), s. 10-11. I. J. Gelb'in *Journal of Near Eastern Studies*, VIII (1949), 348, ikinci nottaki Agum yazıtının sahte olduğuna dair iddiasının doğru olduğu kanıtlanırsa, bu belgeye dayalı savlar elbette suya düşecektir.

yükselişine gerekçe yaratmak ve Babil'in ülkedeki bütün kentler üzerinde üstünlük iddiasını desteklemek olduğu; Babil'in siyasal üstünlüğe İlk Babil Hanedanı (1894-1595) sırasında,[8] özellikle de kudretli kıral Hammurabi'nin (1792-1750) saltanatında yükseldiği ve Marduk'un da bu hanedan döneminde ulusal tanrı olduğu göz önüne alınacak olursa,[9] şiir, yaklaşık bugünkü biçimiyle, İlk Babil Hanedanı dönemine rastlayan bir tarihte yazılmış gibi görünmektedir. W. von Soden'in de işaret ettiği gibi,[10] destanın dili de aynı yönü göstermektedir.

ŞİİRİN VEZNİ

Destanımız makamla okunmak üzere yazılmış olduğundan, nazım kalıbına dökülmüştür, çünkü bu biçim böyle bir amaç için en çekici ve en etkili ifade yöntemidir. İbrani şiirinde olduğu gibi Babil şiirinde de uyak yok, ama ritim ya da ölçü vardır. Babil şiirinin kuralları uyarınca satırlar ikişerli bölükler ("beyitler") ha-

8. Burada geçici olarak kabul edilen tarihler Sidney Smith'inkilerdir: *Alalakh and Chronology* (Londra, 1940), s. 29.

9. Marduk'un yükselişinin gerçek başlangıcı Hammurabi'nin saltanatına rastlar. Krş. Hammurabi Yasası'nın öndeyişinin başlangıç satırları: "Anunnaki'lerin kralı görklü Anu, (ve) göğün ve yerin efendisi, ülkenin yazgısını belirleyen Enlil tüm insanlar üstüne egemenliği Ea'nın ilk-doğan oğlu Marduk'a devrettikleri zaman; onu İgigi'ler arasında ulu kıldıkları (zaman); yüce adını Babil'e ilan ettikleri (zaman); (bu adı) dünyanın bölgelerinde yarışılmaz kıldıkları (ve) (dünyanın) ortasında Marduk için temelleri gökle yer kadar sağlam ve sonsuza dek sürecek bir krallık kurdukları (zaman); işte o zaman Anu ve Enlil, ülkede adaletin üstünlüğünü sağlamak, kötülüğü ve kötüleri yoketmek, güçlünün zayıfı ezmesine engel olmak, insan soyu üzerinde güneş gibi ileri yürümek, ülkeyi aydınlatmak ve insanların gönencini arttırmak üzere, beni, tanrılara tapan saygılı hükümdar Hammurabi'yi, adımla çağırdılar" (R. F. Harper, *The Code of Ḫammurabi, King of Babylon* (Chicago ve Londra, 1904); Bruno Meissner, *Babylonien und Assyrien*, II (Heidelberg, 1925), 46; ayrıca O. E. Ravn, *Acta Orientalia*, VII (1929), 81-90.

10. Akkadcanın ilahi-destan lehçesi üzerine incelemesinde; *Zeitschrift für Assyriologie*, XL (1931), 163-227 ve XLI (1933), 90-183. Özellikle bak. *ibid.*, XLI, 177-181.

linde düzenlenmiştir; bunu, örneğin, bir beyit oluşturan iki dizenin, yer elverdiği takdirde, çoğu kez aynı satıra yazılıp iki küçük çivi işaretiyle ayrılmasında görebiliriz. Beyitin ikinci satırı normal olarak birinciye karşıt, koşut ya da ek bir deyiş oluşturur; yaratılış öyküsünden alınan şu satırlarda bunu görebiliriz:

I. tablet: 1-2:	Üstte değirmi gök daha adsızken, Altta da yağız yer ad almamışken,
I. tablet: 25-26:	Apsû bastıramadı bağırışlarını, Ti'âmat da ses çıkarmadı [davranışlarına].
I. tablet: 33-34 :	Gidip Ti'âmat'ın önünde durdular, Danışıp söyleştiler ilk-doğan (çocukları) tanrılar üstüne.

Oldukça sık, iki beyit birleşip bir dörtlük ya da dört dizelik kıta oluşturur. Örneğin, karş. I. tablet: 37-40:

Tutumları bana acı verir oldu artık,
Gündüz dinlenemiyor, gece uyuyamıyorum;
Yok edeceğim (onları), son vereceğim yaptıklarına,
ta ki sessizlik sağlansın ve uyuyabilelim.

Destanımızda bir beyit oluşturan iki satır ya da dizeden her biri açıkça belirlenmiş bir kesinti ile iki parçaya bölünür; her yarım satır da yine, kural olarak her birinde bir tek vurgulu sözcük veya deyim bulunan iki parçaya ayrılır. Benno Landsberger'in Asurca Sözlük çalışma grubunun bir toplantısında işaret ettiği gibi, *Enûma eliş*'te satırın son vurgusu genel olarak sondan

ikinci hecede kalır; son ya da sondan üçüncü hecede vurguya gayet seyrek rastlanır (son hecede vurguya örnek: IV. tablet: 19 ve 49; sondan üçüncü hecede vurguya örnek: I. tablet: 42 ve 48; II: 4 ve 107; III: 58).

Her satırı böyle dörde bölen bir veznin gerçekten var olduğu –yaratılış öyküsüyle ilgisi bulunmayan– bir tabletten (Sp. II. 265a'dan[11]) de açıkça anlaşılmaktadır. Burada yazıcı yalnız yarım dizelerden sonra değil, her çeyrek dizeden sonra da dikey birer çizgi koymuştur. *Enûma eliş'i* kopya eden kimi yazıcılar her satırın iki yarısı arasında bir boşluk bırakarak satırı iki ana bölüme ayırmak suretiyle en azından her dizenin ortasındaki kesintiyi gösterme yoluna gitmişlerdir. Her satırın böyle dört vurgusuyla dörde bölünüşüne destanımızın ilk iki dizesi örnek gösterilebilir:

enûma	*éliş*	*lâ nabû*	*şamâmû*
şâpliş	*âmmatum*	*şûma*	*lâ zâkrat*[12]

"ENÛMA ELİŞ" VE YENİ YIL FESTİVALİ

Babil'de Nisan'ın birinden on birine dek süren Yeni Yılı kutlama şenliklerinin dördüncü gününün sonunda, *Enûma eliş* başrahip tarafından Marduk'un heykelinin önünde bütün olarak okunurdu.[13] Sonra, festival içinde belirlenmemiş bir günde, tekrar okunur ya da ır-

11. Heinrich Zimmern tarafından *Zeitschrift für Assyriologie*, X (1895), 17-18'de yayımlanmış, J. A. Craig tarafından da *Assyrian and Babylonian Religious Texts*, I (Leipzig, 1895), 44-45'te tekrar yayımlanmıştır.

12. Babil şiirinde vezin ve başka referanslar için, bak. Friedrich Delitzsch, *Das Babylonische Weltschöpfungsepos* (Leipzig, 1896), s. 60-68 ; L. W. King, *The Seven Tablets of Creation*, I, cxxii ve sonrası ; Meissner, *op. cit.*, II, 152-55; ayrıca E. Sievers, *Zeitschrift für Assyriologie*, XXXVIII (1929), 1-38.

13. F. Thureau-Dangin, *Rituels accadiens* (Paris, 1921), s. 136 ; 279-284.

lanırdı. Hatta destanın bazı bölümleri, Marduk, Ti'âmat, Kingu ve öykünün öteki önemli kişilerinin rolleri rahiplere verilmek suretiyle, dramlaştırılıp oynanmış bile olabilir.

İkinci okunuşun nedeni, *Keilschrifttexte aus Assur religiösen Inhalts*, No. 143: 34 ve 219: 8'de açıkça belirtilmiştir: "Bêl'in önünde okunan *Enûma eliş*, nisan ayında ırladıkları, (bu) onun mahpus tutulması yüzünden(dir)." Görünüşe göre burada destanın ırlanması Marduk'un –ne olduğunu açıkça bilemediğimiz– bir tutsaklıktan kurtulmasına sihir yoluyla yardım olarak düşünülmektedir.[14]

Nisan'ın dördünde yapılan ilk okumanın nedeni, eldeki çiviyazılı kaynakların hiçbirinde verilmemektedir. Dolayısıyla bu konuda ancak tahminlere dayanabiliriz.

S. A. Pallis[15] okumanın kötü olan her şeyi kovmak amacıyla yapıldığını önermiştir. Aynı şekilde Babil yaratılış miti "Anu gökleri yarattığı zaman" da, tapınağın yeniden kurulması sırasında ve sonrasında, tanrıların güç ve kudretini resmen ilan etmek suretiyle cinlerin kötü etkilerini uzaklaştırmak için okunagelmişti. Ancak, böyle bir amaca yönelik bir okuma için en uygun zaman, festivalin ilk günü olurdu; ayrıca bu törenin aynı amaç için iki kez tekrarlanması da çok düşük bir olasılıktır.

---

14. Marduk'un ölümü ve dirilmesi sorunu hak. bak. Jensen, *Orientalistische Literaturzeitung*, c. XXVII (1924), sütun 573-577; ayrıca Zimmern, *Der alte Orient*, XXV, 3 (1926), 14-16.

15. *The Babylonian Akîtu Festival* (Kopenhag, 1926), s. 298 ve 212.

Bu festival vesilesiyle destanın, Ermenistan ve Kürdistan dağlarında karların erimesiyle Dicle ve Fırat'ın sularının kabarması sonucu Babil'e yaklaşan su baskınına karşı sihirli bir formül olarak okunmakta olması da mümkündür; zira bu seller boşandığı zaman, insanlara sanki "su, her yerde su" diye dile getirilen öncel çağların kaotik koşulları geri dönmüş gibi gelirdi. Bu olasılık VII. tablet: 132-134'te akla getirilmektedir: "Baş eğdirsin Ti'âmat'a, acıya boğsun yaşamını, ve kısa olsun (o yaşam)! Gelecek insan (kuşak)larına dek, (şimdiki) günler eskidiğinde, engelsizce çekilsin (Ti'âmat), çekilsin sonsuza dek!" *Enûma eliş*'in okunmasının, bahar sellerinin sebep olduğu kaotik su baskınlarına karşı Marduk'un verdiği yıllık savaşı yansıttığı varsayılabilir.

Öte yandan, *Enûma eliş*'in okunması ve –tahmin edilen– kısmen oyunlaştırılması Marduk'un onuruna yapılıyor da olabilir, zira festival halihazırdaki dünya düzeninin yaratıcısı Marduk'un bayramıdır; mevsim, ülkedeki çeşitli tanrıların Marduk'un "ellerini almak" için Babil'e geldikleri mevsimdir.[16] Aynı zamanda, olasılıkla Babilliler tanrıların kıralına olan derin saygı ve bağlılıklarını böyle dışa vurmakla ülkeleri için daha iyi, daha kayırıcı bir yazgı sağlamayı umuyorlardı; hele gelecek yıl için ülkenin yazgısının bu festival sırasında, nisanın sekiz ve dokuzunda, belirlendiği de gözönüne alınırsa...[17]

16. Bak. T. G. Pinches, *Proceedings of the Society of Biblical Archaeology*, XXX (1908), 80 (krş. ayrıca Zimmern, *Der alte Orient*, XXV, No.3, 14).;

17. Sir H. C. Rawlinson, *The Cuneiform Inscriptions of Western Asia*, C. I (Londra, 1861), 54. levha, ii. sutün, 54-65; çevirisi, S. Langdon, *Die Neubabylonischen Königsinschriften* (Leipzig, 1912), s. 126.

I. TABLET

1. Üstte değirmi gök daha adsızken,[1]
2. altta da yağız yer ad almamışken;[2]
3. onları doğurtan ilk öncel Apsû,[3]
4. Mummu.[4] ve Ti'âmat, hepsini doğuran,
5. hâlâ sularını ayırmamışken,
6. otlaklar da yoktu, bir sazlık bile görünmüyordu;
7. (öteki) tanrıların hiçbiri var edilmemişti henüz;
8. daha adlarıyla çağrılmamış, yazgıları yazılmamıştı;
9. (işte o zamanlarda) yaratıldı tanrılar onların bağrından[5]
10. Lahmu'yla Lahâmu geldiler dünyaya, (ve) aldılar adlarını.[6]
11. Büyüyüp boy atmamışlardı ki daha,
12. Anşar'la Kişar yaratıldılar; geçtiler boyca onları.
13. Günler günü ömür sürdüler, ekleyip (günlere) yılları.

---

1. Yani kendilik olarak (gök ve yer olarak) henüz mevcut değilken.
2. Yani kendilik olarak (gök ve yer olarak) henüz mevcut değilken.
3. Yani tanrıların doğmasını sağlayan.
4. Mummu hak. bak. yazarın makalesi: Journal of Near Eastern Studies, VII (1948), 98-105.
5. Apsû'yla Ti'amat'ın bağrından.
6. Bu satırdan, biçimlerle varlıkların ad almadan önce de var olabildikleri anlaşılıyor.

14. Anu'ydu atanmış ardılları, atalarına rakip;
15. Evet, Anşar'a eşitti ilk-doğan (oğlu) Anu.[7]
16. Anu da kendi benzeri Nudimmud'u[8] doğurttu;
17. Üstünüydü Nudimmud kendi atalarının;[9]
18. bilgeydi (o), zekası genişti, gücü sınırsız,
19. çok daha güçlüydü dedesi Anşar'dan;
20. kardaşları[10] tanrılar içinde rakibi yoktu.
21. Tanrı karındaşlar toplaşıp birleştiler.
22. Rahatını bozdular Ti'âmat'ın ve saldırdılar(?) gözeticilerine.[11]
23. Evet, karıştırdılar içlerini Ti'âmat'ın,
24. tepişip koşuşarak[12] kutsal konutlarda(?).
25. Apsû bastıramadı bağırışlarını,
26. Ti'âmat da sessiz kaldı [davranışlarına].
27. Ama yaptıkları üzüyordu [onları].
28. İyi değildi tuttukları yol.....
29. O zaman Apsû, doğurtucusu büyük tanrıların,
30. veziri Mummu'yu çağırıp ona şöyle dedi:
31. "Ey vezirim Mummu, gönlüme şadlık veren,
32. Gel, [gid]elim Ti'âmat'a!"
33. Gidip Ti'âmat'ın önünde durdular.

---

7. Krş. Jensen in Orientalistische Literaturzeitung, c. XXVIII (1925), 22. sütun.
8. Ea'nın bir başka adı.
9. Şu anlamda: Derin bilgeliği ve sihre hakim olması nedeniyle ataları bile onun istemine tabi idiler (Anton Deimel, *"Enuma eliš" und Hexaëmeron* [Roma, 1934], s. 30).
10. Bir değişkede "ataları" olarak geçer.
11. Yani Apsû'ya. "Gözeticileri *(their keeper)*" deyimi için, karş. Mezmurlar, 121: 4; burada da "İsrail'in gözeticisi"nden söz edilir.
12. A. Poebel gibi, sözcüğü *i-na-şu-ř - a-ru* diye okuyorum.

34. Danışıp söyleştiler ilk-doğan (çocukları) tanrılar üstüne.
35. Apsû açtı ağzını,
36. ve yüksek sesle şöyle dedi Ti'âmat'a:
37. "Tutumları bana acı verir oldu artık;
38. gündüz dinlenemiyor, gece uyuyamıyorum;
39. yok edeceğim (onları), son vereceğim yaptıklarına,
40. öyleki sessizlik sağlansın da uyuyabilelim!"
41. Ti'âmat bunu duyunca,
42. kızdı ve çıkıştı kocasına;
43. bas bas bağırdı, çılgınca öfkelendi, bir tek o.
44. Kötülüğü tarttı yüreğinde ve şöyle dedi:
45. "Kendi doğurduğumuzu neden yok edecekmişiz?
46. Hal ve tavırları gerçek çok üzücü, ama hoş karşılayalım bunu!"
47. Mummu konuştu, Apsû'ya öğüt verdi;
48. [.....] ve olumsuzdu (veziri) Mummu'nun önerisi:
49. "Evet, baba, son ver (şunların) arsızca davranışlarına;
50. ancak o zaman bulursun gündüz dinlence gece de uyku!"
51. Apsû bunu [duy]unca yüzü aydınlandı,
52. kendi çocukları tanrılara karşı kurduğu kötülük yüzünden.
53. Mummu da [onun] boynuna sarıldı,
54. dizlerine oturdu ve onu öptü.
55. Her ne kurdularsa toplantılarında,

56. ilk çocukları tanrıların kulağına gitti.
57. Tanrılar (bunu) duyunca katı telaş ettiler;
58. bürünüp sessizliğe öylece oturdular.
59. Anlayışı sonsuz, becerikli (ve) bilgili,
60. her şeyi kavrayan Ea gördü düzenlerinin[13] içyüzünü.
61. Buna karşı bir sihirli çember yapıp koydu herkes için.
62. Düzdü koştu ustalıkla gücü sonsuz kutsal sihir yırını.
63. Okudu onu, böylece kalmasını sağladı suyun[14] üzerinde.
64. Uyku serpti üstüne, öyle ki (Apsû) uyudu mışıl mışıl.[15]
65. Apsû'yu uyutunca, (Apsû) uykuya dalınca,
66. Danışmanı[16] Mummu .....
67. Gevşetip kayışını çıkardı başlığını,
68. Görkemini[17] de soyup giydi kendi üstüne.[18]

13. Apsû'yla Mummu'nun planının. Ea planın tüm sonuçlarını tahmin ediyor, nasıl boşa çıkarılabileceğini de biliyordu.

14. Yani tatlı su Apsû'nun.

15. Ebeling gibi, *ṭu-ub ṣit-tum* diye okuyorum; *ṭu-ub- qit-tum* ("mağara") okunuşu burada anlam vermiyor.

16. Poebel gibi *tam-la-ku* diye okuyorum. W. von Soden'in yayımladığı bir eşanlamlı sözcükler listesinde (*Die lexikalischen Tafelserien der Babylonier und Assyrer in den Berliner Museen* [Berlin, 1933], No.2, iii. sütun, 162. satır), *tam-la-ku* sözcüğü "(verilen) fikir, öğüt" ve "fikir veren, danışman" anlamındaki *mil-ku* ile özdeşlenmiştir. Buna benzer yapıda bazı sözcükler: *tamkâru*, "satıcı, tüccar"; *têniqu*, "emzirme, süt emen yavru"; *tarbû*, "çırak, acemi"; *tênû*, "ardıl, halef"; *targigu*, "aşağılık, kötü adam"; *taşlişu*, "arabada üçüncü (kişi)"; vb..

17. Bu ve bir sonraki satırlardaki iyelik kavramı ([onun] kayışı, görkemi) Mummu'ya değil Apsû'ya ilişkindir; Mummu sadece "vezir" olduğu için taç veya özel başlık (tiara) giymeye yetkili değildir.

18. Değişke: (ve) o, Ea, giy[di (onu) ken]di üstüne. Bu satırla karş. Mezmurlar, 104: 2.

69. (Böylece) güçsüz koyunca Apsû'yu, öldürdü onu.
70. Mummu'yu [da] içeri tıkıp (kapıyı) üstüne kapattı.
71. Kendi konağını kurdu Apsû'nun üzerine;
72. Mummu'yu yakaladı kendisi için, burun ipinden tutarak.
73. Ea yenip de dize getirince düşmanlarını,
74. zaferini ilan edince düşmanlarına karşı,
75. (ve) huzur içinde dinlenince evinde,
76. *Apsû* dedi o yere ve tapınç yeri kıldı orayı.
77. Kendi otağını kurdu kendi yerinde;
78. Ea'yla hanımı Damkina ömür sürdüler (orda) görklük içinde.
79. Kaderlerin saptandığı odada, yazgılar konağında,
80. bilgeler bilgesi, tanrıların en bilgilisi, Tanrı doğuruldu.
81. Marduk doğdu Apsû'nun bağrından;
82. kutsal Apsû'dan [Marduk] dünyaya geldi.
83. Ea'ydı onu doğurtan, babası;
84. doğuransa anası Damki[na].
85. Tanrıçaların memelerini emdi.[19]
86. Bakıcısı sütnine yürek titreten haşmetle doldurdu (onu).
87. Çekiciydi siması, şimşek çakardı bakışlarında.
88. Erkekçeydi ilerleyişi, bir önderdi[20] o daha baştan.

---

19. Değişke: O (tanrıça) ona emdirdi (memesini).

20. Burada *mu-şir*'in olasılıkla *muşşir* anlamında kullanıldığını varsayıyorum; bu sözcük, Ludwig Abel ve Hugo Winckler, *Keilschrifttexte zum Gebrauch bei Vorlesungen* (Berlin, 1890), s. 60: 24'te geçiyor. Bağlam "önder" gibi bir anlamdan yana görünüyor, zira tanrıların -bu parçanın sonunda başlayacak- kopmak üzere olan kavgalarında ihtiyaç duydukları şey güçlü ve gözüpek bir savaş önderidir. Marduk da sadece görünüş ve davranışlarıyla bile böyle bir kişilik olduğu izlenimini veriyor; "doğuştan önder" havası taşıyor.

89. E[a], (onu) doğurtan babası, onu görünce,
90. sevindi, gülümsedi, sevinçle doldu yüreği.
91. Ayırt etti(?) onu ötekilerden, tanrılarla çifte eşitlik [verdi ona(?)],
92. öyle ki pek çok ululandı (Marduk) ve her şeyde geçti onları.
93. Anlaşılmaz bir ustalıkla düzenlenmişti organları,
94. insan anlağına göre değil, bakılması bile zor.
95. Dörttü gözleri, dörttü kulakları.
96. Ateş fışkırırdı kımıldasa dudakları.
97. Dört kulağının her biri büyüdü büyüdükçe,
98. gözleri de öyle, her şeyi görmek için.
99. Tanrılar arasında ululanırdı, aşardı hepsini boyu posu.
100. Kolları bacakları devler gibiydi, boyu herkesten yüksek.
101. Mâriyûtu, Mâriyûtu:
102. Gün-tanrının oğlu, tan[rıların] gün-tanrısı![21]
103. On tanrının ışınlarına bürünmüştü, güçlüydü alabildiğine;
104. deh[şet salan haş]meti yakıcı parlaklığıyla(?) hep üstündeydi.

21. Bu satırın çevirisiyle, karş. Poebel'in makalesi: American *Journal of Semitic Languages and Literatures*, LI (1934/35), 172. 101. satır Marduk'un bir adını içeriken 102. satır, VI. ve VII. tabletlerde de kullanılan yönteme göre, bu adın çözümlemesi ile yorumunu veriyor. Burada olasılıkla ozan ya da ozanların bir ünleyişi/seslenişi söz konusu olup, sonraki satırlara bağlanıyor. J. Lavy'nin *Orientalia*, XV [yeni seri, 1946], 380'deki yorumuna karşıt olarak, "ihtiyar tanrıların yeni doğmuş Marduk'u kutladıklarına" dair kanıt yok. Bu parçada Marduk "yeni doğmuş" bir tanrı olarak değil, hemen önceki satırlarda da görüldüğü gibi, yetişkin ve olgun bir tanrı olarak karşımıza çıkıyor.

105. [.....] dört yeli yarattı Anu,
106. [.....]iyle önünü kesmek için, ordunun [en] güçlülerinin.[22]
107. Dalgalandırdı suyu, huzurunu bozdu Ti'âmat'ın.
108. Ti'âmat rahatsız, gece gündüz koşturup durur telâş içinde.
109. Dingin değildi tanrılar da; kaynaşırlardı(?) fırtına gibi(?).
110. Yüreklerinde kötülük kurdular.
111. Şöyle dediler anaları Ti'âmat'a:[23]
112. "Kocan Apsû'yu öldürdüklerinde,
113. onun yanında yürümedin, öylece yerinde oturdun.[24]
114. O ..... korkuttu.
115. Senin yüreğin yaslı, biz de rahat olamayız.
116. Hatırla(?) eşin Apsû'yu,
117. ve Mummu'yu, yenilmişleri; yalnız sen yaşıyorsun.[25]
118. Bir a[na değil]sin sen, koşuyorsun ortalıkta durup dinlenmeden
119. [.....] bizi sevmiyorsun (artık).
120. [.....] ... gözlerimiz ağırlaştı.

---

22. Yani doğumları 132-145. satırlarda kaydedilen (karş. IV. tablet: 115-116) canavar sürüsünün.

23. Resme bakılırsa.

24. Ti'amat Apsû'yla Mummu'nun tanrılara karşı mücadelesine katılmadı. Eylemli düşman konumuna geçtiğinde de bunu, elebaşları Kingu olan bazı tanrıların dürtmesiyle Apsû'nun öcünü almak için yaptı (karş. VI. tablet: 29 ve devamı); aynı nedenle (sonradan) Kingu'yu kendi kuvvetlerinin başına geçirdi.

25. Değişke: Sen yalnız oturmuyor musun?

121. [.....] hiç durmadan(?) bırak bizi uyuyalım!
122. [Döğü]şe atıl(?) da onların öcünü al!
123. [.....] ve (onları) teslim et fırtınaya!"
124. Ti'âmat [bunu duyunca] söz hoşuna gitti,[26]
125. [ve şöyle dedi: "...] ... fırtına koparalım.
126. [.....] ve tanrıları [.....] ın ortasında,
127. Savaş[alım ...], tanrılara karşı [.....]alım!"
128. [Kendilerini ayırarak(?)] Ti'âmat'ın tarafına geçtiler;
129. [öfkeliydi]ler, kumpas kurdular [gece] gündüz dinlenmeden;
130. döğüşü [seçtiler] öfkeden kudurarak;
131. çatışmayı planladılar toplantı yaparak.
132. Her şeye biçim veren Ḫubur Ana,[27]
133. karşı konulmaz silahlar ekledi (buna), dev yılanlar getirdi,
134. [keskin] dişli, hem de dişini(?) esirgemeyen.
135. [Ağuyla] doldurdu gövdelerini kan yerine.
136. Yırtıcı [ej]derhaları giy[dirip kuşattı] dehşetle,
137. korku salıcı görkemle taçlandırdı (onları), eş kıldı tanrılara,
138. ta ki onlara bakan korkudan öl[üp gitsin],
139. ta ki vücutları ileri atılsın; hiçbiri [göğsünü] geri döndürmesin.
140. Ortaya çıkardı engereği, ejderhayı ve *laḫâ-*

26. *i-ṭib el-ṣa* okunuşuyla.

27. I. 154. satırın IV. tablet: 65-66 ve 81'le karşılaştırılmasından açıkça anlaşıldığı gibi, Ti'âmat'a verilen başka bir ad. Anılan ilk parçada Ḫubur Ana Kingu'ya "kocam" diye sesleniyor, son ikisindeyse Kingu'dan Ti'amat'ın eşi/kocası olarak söz ediliyor.

mu'yu,[28]

141. büyük aslanı,[29] kuduz köpeği[30] ve akrep-adamı,
142. sürerek önüsıra fırtına cinlerini, yusufçuğu ve [bi]zonu,[31]
143. taşıyarak aman-vermez silahlar, korkmaksızın vu[ruşmadan].
144. Güçlüydü buyrukları, karşı durulamazdı.
145. Toplam(?) böyle on bir (tür canavar) [var] etti yoktan.
146. [Topluluğunu] oluşturan ilk-doğan çocukları[32] tanrılar arasından
147. Kingu'yu seçip yükseltti; yüce kıldı onu aralarında.
148. Ordunun başında yürümek, kuv[vetleri] yönetmek,
149. kapışmak için silahları kaldırmak, saldırıyı başlatmak üzere,
150. vuruşmanın başkomutanlığını
151. ona emanet etti; yer verdi ona divanda (şöyle diyerek):
152. "Bir büyü yaptım sana, ulu kıldım seni tanrılar derneğinde.
153. Tüm tanrılar üstüne egemenliği senin eline verdim.

---

28. Burada *laḫâmu* bir tür canavar olup bu tabletin başında adı geçen tanrıça Laḫâmu'yla ilgisi yoktur.
29. Bir değişkede çoğul olarak geçer.
30. Bir değişkede çoğul olarak geçer.
31. Son iki terimin çevirisi için, bak. B. Landsberger, *Die Fauna des alten Mesopotamien* (Leipzig, 1934), s. 123 ve 93.
32. Değişke: onların (yani Apsû'yla Ti'âmat'ın) ilk-doğan çocukları.

154. Ululanasın, yüceltilesin, ey benim biricik eşim!
155. Tüm Anunnaki'lerin[kinden] büyük olsun adın!"
156. Yazgı levhasını da verdi ona, göğsüne bağladı (şöyle diyerek):
157. "Sana derim, buyrukların değiştirilmeyecek, [ağzından çıkan söz] güvenilir olacak!"
158. İmdi, Kingu ululanıp [en yüksek yetkiyi] alınca,
159. [İkisi[33] ilan ettiler] yazgıları, onun oğulları[34] tanrılara (şöyle diyerek):
160. "Ağızlarınızın açılışı ateş tanrısını yatıştırsın![35]
161. Ondurulmaz zehirin (karşıt) güçleri yensin!"[36]

BAĞLANTI SATIRI

Ti'âmat [bu] güçlü [hazırlıkları] yaptıktan sonra,

I. KÜNYE

1. *Enûma eliş*'in birinci tableti; aslı gibi [yazılmış ve karşılaştırılmıştır].
2. Na'id-Ma[rduk]'un oğlu Nabû-balâtsu-iqbî'nin tableti.
3. Na'id-Marduk'un oğlu Nabû-balâtsu-iqbî'nin elinden (çıkma)...

II. KÜNYE

1. *Enûma eliş*'in birinci tableti, [... ta]bletten sonra,
2. Babil'den bir kopya; aslı gibi yazılmış [ve karşılaştı-

33. Kingu'yla Ti'âmat (krş. II. tablet: 46).
34. Ti'amat'tan yana geçmiş olan tanrılar (karş. ayrıca III. tablet: 50 ve 108).
35. Olasılıkla Marduk (karş. I. tablet: 96 ve IV: 39-40).
36. Bu satırın çevirisi kesin değildir.

rılmıştır].
3. [.....] oğlu Nabû-muşêtiq-ûmi'nin tableti.
4. Marduk'tan ve Sarpani[tu'dan korkan bunu yasadışı olarak alıp gitmesin],
5. ya da [.....] kullanımdan alıkoymasın.
6. İyyar ayı, dokuzuncu gün, D[arius]'un yirmi yedinci yılı.

II. TABLET

1. Ti'âmat [bu] güç[lü] hazırlıkları yaptıktan sonra,
2. kendi dölü tanrılarla vuruşmaya soyundu.
3. Apsû'nun ⌜öcünü almak⌝ için yaptı Ti'âmat (bu) kötülüğü.
4. Ea'nın kulağına gitti saldırıya nasıl hazır olduğu.
5. Ea bunu duyunca,
6. kafası karıştı kor[ku]dan, sessizce oturdu kara kara düşünerek.
7. (Bu konu) üstüne düşün[dükten] ve öfkesi yatıştıktan sonra,
8. (büyük) atası Anşar'a gitti.
9. Dedesi Anşar'ın huzuruna çıktığı zaman,
10. anlattı ona tüm tasarladıklarını Ti'âmat'ın:
11. "(Ey) atam, doğuranımız Ti'âmat nefret ediyor bizden.
12. Bir toplantı yapmış, köpürmüş bize karşı çılgın gibi.
13. Ondan yana geçmiş bütün tanrılar;
14. senin yarattıkların bile onun yanında yürürmüş

(şimdi).

15. Ayırmışlar(?) kendilerini, Ti'âmat'tan yana olmuşlar.
16. Kızgınmışlar, kumpas kurmuşlar gece gündüz demeden;
17. kavgaya girişmişler öfkeden köpürerek;
18. toplantı yaparak kurmuşlar çatışmayı.
19. Ḫubur Ana, biçimlendiren tüm varlıkları,
20. karşı durulmaz silahlar eklemiş (buna), canavar yılanlar çıkarmış (ortaya),
21. keskin dişli ve dişini esirgemeyen(?).
22. Ağuyla doldurmuş gövdelerini kan yerine.
23. Yavuz ejderhaları bürümüş dehşete.
24. Korku salan haşmetle taçlandırmış onları, denk kılıp tanrılara,
25. ta ki onlara bakan mahvolsun korkudan,
26. ta ki vücutları atılsın da ileri, hiçbiri döndürmesin göğsünü geri.
27. Engereği salmış ortaya, ejderhayı[37] ve *laḫâmu*'yu da,
28. büyük aslanı, kuduz köpeği ve akrep-adamı da,
29. sürerek önü sıra bora cinlerini, yusufçuğu ve bizonu,
30. taşıyarak amansız silahlar, korkmadan vuruşmaktan.
31. Güçlüdür buyrukları, direnilmez onlara.

37. Bir değişkede "ejderhaları" deniyor.

32. Toplam(?) on bir (tür canavar) var etmiş bunun gibi.
33. [Karnından] ilk-doğan, divanını kuran tanrılar arasından
34. Kingu'yu [seçip] ululamış; aralarından onu yüce kılmış.
35. Ordunun başında yürümek, birlikleri yönetmek,
36. silahları kaldırmak vuruşma için, (ve) saldırıyı başlatmak üzere,
37. savaşın başkomutanlığını
38. onun eline [tes]lim etmiş; divanda yer vermiş ona (şöyle diyerek):
39. 'Büyü yap[tım] sana, büyük kıldım seni tanrılar derneğinde;
40. tüm tanrılar üstüne egemenliği [senin el]ine verdim;
41. ululanasın, yüceltilesin, ey benim biricik eşim!
42. [Anun]naki'nin adlarından ünlü ol[sun] adların!'
43. Sonra yazgılar tabletini de [ver]miş ona, göğsüne bağ[lamış] (tableti), (şöyle diyerek):
44. 'Sana derim, buyruğun değiştirilmeyecek, güvenilir olacak ağzından çıkan söz!'
45. İmdi, Kingu [böyle] ululanıp mutlak yetkiyi alınca,
46. oğulları [tanrıların] yazgılarını yazmışlar ikisi, (şöyle diyerek):
47. 'Ateş tanrısını yatıştırsın ağızlarınızın [açılışı]!
48. [Karşı konulmaz ağun] yensin (karşıt) güçleri!'"

49. [Anşar işitince Ti'âma]t'ın derinden sarsıldığını,
50. [(elini) dizine vurdu] ve ısırdı dudağını;[38]
51. [kederle doldu yüreği], huzur kalmadı bedeninde.
52. [.....] içine atar homurdanışlarını.
53. [Şöyle der Ea'ya: "Kalk oğlum, git [vuruşmaya]!
54. (Kendi) yap[tığın silahı] taşıyacaksın.
55. Apsû'yu öldürdün [.....];
56. Kin[gu'yu da öldür], onun önünde giden.
57. [.....] bilgeliği."
58. Nudi[mmud, tanrılar danışmanı, yanıt verdi ona, (şöyle dedi):]
59 - 70. *(Tablet harap durumda. Eksik bölüm kuşkusuz Nudimmud'un, yani Ea'nın, her ne kadar Apsû'yu yenmişse de, burada başarısız olduğunu*[39] *anlatıyordu. Bunun üzerine Anşar, oğlu Anu'ya döner.)*
71. [... Anşar hay]kırdı [.....] gazaba gelip(?);
72. oğlu [Anu'ya] bir söz söyledi, (şöyle dedi):
73. "[İlk-doğan oğlum], ey sen! güçlü yiğidim!
74. [Gü]cü [büyük], saldırısı dayanılmaz!
75. [Git] de dikil Ti'âmat'ın önüne,
76. [ta ki] kafası [durulsun ve] yüreği yatışsın.
77. [Eğer] dinlemezse senin sözünü,
78. bizim [sözümüzü(?)] söyle ona, ki sakinleşsin."
79. [Duyunca] söylediklerini babası Anşar'ın,

38. Üzüntü ve kızgınlık belirtileri.

39. Krş. III. tablet: 54.

80. [(Anu) tuttu (Ti'âmat'a) giden düz yol]u ve izledi bu yolu ona (varıncaya) dek.
81. Anu [çok yaklaştı (ona)], ancak kavrayıp Ti'âmat'ın savaş planını,
82. ve [direnemeyerek onun (gücüne)], yüzgeri edip (kaçtı).[40]
83. [Korku içinde gitti] [babası] Anşar'a.
84. [Ti'âmat hakkında şöyle] dedi ona:
85. "Elinin [.....] ... benim üstümde!"
86. Sessizliğe büründü Anşar, yere bakarak.
87. Perçemlerini sallar[41] başını sallarken Ea'ya.
88. Bütün Anunnaki'ler toplanmıştı oraya.
89. Sımsıkı yumuluydu dudakları, [otururlardı] sessizce.
90. "Hiçbir tanrı gidip de [döğüşe]
91. [canıyla] kurtulamaz Ti'âmat'ın önünden."
92. Han Anşar, tanrılar atası, haşmetle [kalktı];
93. yüreği [dürt]tü onu [seslenmeye Anunnaki'lere]:
94. "[Kuvveti] büyük ol[an] öcünü alacak ata[sı]nın.
95. [Bu kişi] vuruşta ... olandır, baha[dır] Mar[duk]!"
96. Ea çağırdı [Marduk'u] özel oda[sı]na;
97. bilgi ver[di ona],[42] açtı gönlünde yatan planı:[43]
98. "Marduk, düşün (bu) fikrimi, babanın sözünü dinle.

40. Krş. III. tablet: 53.
41. Bak. Landsberger *apud* Thureau-Dangin, *Syria*, XII (1931), 234, "L. 12".
42. *[im]-li-ka* okunuşuyla.
43. Bu parçada *ma-ak* olasılıkla *makû*'nun bir parçası düşmüş biçimidir. Bu terim sonraki satırda geçen *têmu*'la eş anlamlı olarak kullanılmış görünüyor.

99. Sensin, oğlum, onun yüreğini yeğnilten;
100. yakına gel Anşar'[ın huzurunda], vuruşmaya(?) (hazır);
101. [konuş ve] ileri çık; seni görünce rahatlar içi."
102. Yüce Han[44] göyündü atasının sözleri üzerine;
103. yakına geldi ve durdu Anşar'ın önünde.
104. Anşar onu görünce sevinçle doldu yüreği;
105. dudaklarını öptü, korkusu uçup gitti.
106. "[Anşar], sessiz kalma, aç dudaklarını;[45]
107. gidip yapacağım tüm gönlünde yatanı!
108. [Ya, Anşar], sessiz kalma (da) dudaklarını aç;
109. gi[dip] gerçekleştiririm ben tüm gönlünde yatanları!
110. Hangi adamdır savaş açan sana karşı?
111. [... T]i'âmat, ki bir kadındır, geliyor elde silâh sana karşı!
112. [Ey atam, ya]ratıcı, sevin, mutlu ol;
113. çiğneyeceksin yakında ensesini Ti'âmat'ın!
114. [Evet, atam, ya]ratıcı, mutlu ol ve sevin;
115. Yakında basacaksın [boynuna] Ti'âmat'ın!"
116. "[Oğ]lum, tüm bilgeliği bilen,
117. Durdur [Ti'âmat'ı] kutsal sihirli yırlarınla.
118. Fırtına [ara]basında(?) hızla izle (yolu)!
119. [.....] ... dön(dür) onu geri!"
120. Yüce Han (göyündü) atasının sözlerine;

---

44. Marduk.
45. Bak. Delitzsch'in ölümünden sonra yayımlaan makalesi, *Archiv für Orientforschung*, VI (1930/31), 223.

121. [Fe]rahladı yüreği ve şöyle dedi atasına:
122. "Tanrılar hakanı, yüce tanrıların yazgısı,[46]
123. senin öcalıcın olacaksam eğer,
124. Ti'âmat'ı yenip seni (diri) tutmak için,
125. Divanı topla ve ilan et benim en yüce (olduğumu).
126. Siz Kurultay Sarayında topluca oturup keyif çatarken,
127. ben yazayım yazgıları ağzımdan (çıkan) sözle, senin yerine.[47]
128. Her ne yaratırsam bozulmadan kalacak,
129. dudaklarımdan çıkan buyruk (etkisiz) kalmayacak, (ve asla) değiştirilmeyecek."

BAĞLANTI SATIRI

Anşar açtı ağzını

I. KÜNYE

1. *Enûma eliş*[in] ikinci [tableti]; [tablete] göre [yazıldı].
2. [.....] Aşur'dan bir kopya
3. [.......................]

46. Yani, büyük tanrıların yazgılarını belirleyen.

47. Krş. *Delitzsch, Das babylonische Weltschöpfungsepos*, s. 134 dev. Sonraki iki satırla IV. tablet: 4-29'a bakıldığında –ki buralarda Marduk'un yazgısı "tanrılar arasında en ulu" olarak saptanıyor ve Marduk'a "tüm evrenin bütünü üzerinde hükümdarlık" veriliyor– *kîma* sözcüğünün burada "yerine" anlamı taşıdığından pek kuşku duyulamaz. Marduk, Ti'amat'la döğüşte canını riske atmasının bedeli olarak, en yüksek ve tartışılmaz yetkeyi istiyor. Dolayısıyla, Yeni Yıl bayramında tanrılar Kurultay Sarayında bir araya geldiklerinde, "gök ve yer tanrılarının kralı" Marduk'a "saygıyla hizmet edip" yazgıları da bu anlayış içinde belirlediler. Gerçekten de tanrılar "Marduk burada istediği yetkileri aldıktan çok sonra da 'yazgıları yazmağa' devam ediyorlar" (Jacobsen, *Journal of Near Eastern Studies*, II [1943], 170, 2. not); ancak son karar Marduk'a bırakıldığından, son tahlilde yazgıları belirleyen de o oluyor.

II. KÜNYE

1. [Aslı gibi] yazıldı ve karşılaştırıldı. Nabû-aḫḫê-iddina'nın tableti,
2. Maş tanrının[48] bir rahibinin oğlu Etir-bêl'[in oğlu]. Kullanımdan alıkonmasın.

III. TABLET

1. Anşar açtı ağzını,
2. ve şu sözleri söyledi veziri Kaka'ya:
3. "Ey vezirim Kaka, gönlümü göyündüren,
4. Laḫmu'(yla) Laḫâmu'ya yolluyorum seni;
5. bilirsin seçip ayırtmayı, becerirsin anlatmayı.
6. Atalarım tanrıların getirilmesini sağla huzuruma.
7. Getirsinler önüme tüm tanrıları!
8. Konuşsunlar oturup (sofraya), şölen etsinler.
9. Ekmek yesinler, şarap karsınlar.[49]
10. Öcalıcıları [Marduk] için yazsınlar yazgıyı.
11. Yola çık, ey Kaka, git ve önlerinde dur.
12. Şimdi diyeceklerimi tekrarla onlara:
13. 'Oğlunuz Anşar gönderdi beni.
14. Yüreğinin [buyruğunu] ulaştırmakla görevlendirdi,

48. Savaşçı tanrı Ninurta'nın bir başka adı.

49. Olasılıkla, daha fazla neşelenmek amacıyla hemen kullanılmak üzere şarap hazırlama işine gönderme yapılıyor. Bu pasaj, çok yaygın olan, şarabın içilmeden önce baharatla karıştırılması adetine değinide bulunuyor da olabilir (krş. Mezm. 75: 9; Meseller, 9: 12; 23: 30; Julian Obermann, *Ugaritic Mythology* [New Haven, 1948], s. 10; Plinius, *Naturalis historia*, xiv, 19.5). Krş. ayrıca Yunanlıların, derecesini düşürmek için şarabı suyla karıştırma adetleri (Herodotos, vi, 84). Tanrıların şarabı içecek olmaları burada, ayrıca belirtilmesine gerek olmadan belli bir şey; zaten 135-136. satırlarda da açıkça görülüyor.

15. [şöyle diyerek: "Ti'â]mat, anamız, kinlenmiş bize.
16. [Dernek top]layıp gazaba gelmiş.
17. Tüm tanrılar da ondan yana geçmiş.
18. Onun yanında yürür sizin yarattıklarınız bile.
19. Ayırmışlar kendilerini(?), geçmişler Ti'âmat'tan yana;
20. kızgınmışlar, kumpas kurmuşlar dinlenmeden gündüz gece.
21. Kavgaya girişmişler öfkeden köpürerek;
22. kurultay kurmuşlar, planlamışlar çatışmayı.
23. Her şeyi biçimleyen Ḫubur Ana
24. karşı durulmaz silahlar eklemiş (bunlara), canavar yılanlar getirmiş,
25. keskin dişli, hem de dişini esirgemeyen(?).
26. Kan yerine ağuyla doldurmuş gövdelerini,
27. yavuz ejderhalara giydirmiş dehşeti,
28. korku salıcı haşmetle taçlandırıp tanrılara eş kılmış (onları),
29. ta ki korkudan öldürsünler kendilerine bakanı,
30. ta ki ileri atılsın gövdeleri, hiçbiri döndürmesin göğsünü geri.
31. Engereği, ejderhayı, *laḫâ[mu]*'yu salmış ortaya,
32. koca aslanı, kuduz köpeği ve akrep-adamı da,
33. sürerek önü sıra bora cinlerini, yusufçuğu ve bizonu,
34. taşıyarak aman-vermez silahlar, vuruşmaktan korkusuz.

35. Güçlüdür buyrukları, direnilmez onlara.
36. Toplam(?) on bir [tür canavar] [var] etmiş böyle yoktan.
37. [Maiyetini] oluşturan ilk çocukları tanrılar arasından
38. Kingu'yu seçip yükseltmiş; içlerinden onu yüce kılmış.
39. Ordunun başında yürümek, [kuvvetleri yönet]mek,
40. kapışmak için silahları kal[dırmak] ve [saldırıyı baş]latmak üzere,
41. başkomu[tanlığını sa]vaşın
42. onun eline [teslim etmiş]; [kurultayda] yer vermiş ona (şöyle diyerek):
43. 'Büyü yap[tım] sana, [ulu kıldım seni] tanrılar derneğinde.
44. Tüm tanrılar üstüne egemenliği [verdim] senin eline.
45. Ululan[asın, yüceltilesin], [sen], ey biricik eşim!
46. Ünlü olsun adların [Anunnaki'ler] (in adından) bile!'
47. Yazgı tabletini de vermiş ona, göğsüne bağlamış (şöyle diyerek):
48. 'Sana derim, buyruğun değiştirilmeyecek, güvenilir olacak ağzından çıkan söz!'
49. İmdi, Kingu böyle ululanıp alınca en yüksek yetkiyi,
50. (ikisi) yazmışlar yazgılarını (Ti'âmat-oğlu) tanrıların, (şöyle diyerek:)

51. 'Ağızlarınızın açılışı sustursun ateş-tanrıyı!
52. Ondurulmaz zehirin yensin (karşıt) güçleri!'
53. Anu'yu gönderdim, (ama) çıkamadı karşısına.
54. Nudimmud (da) korkup geri döndü.
55. (O zaman) tanrıların en bilgesi, oğlunuz Marduk öne çıktı.
56. Yüreği dürttü (onu) Ti'âmat'la karşılaşmaya.
57. Açıp ağzını şöyle dedi bana:
58. 'Öcünüzü alacaksam sahiden,
59. Ti'âmat'ı yenip sizi canlı tutmak için,
60. topla Divanı ve ilan et benim en yüce olduğumu.
61. Siz burada, Kurultay Evinde otururken şen-şatır, hep birlikte,
62. Ben yazayım yazgıları ağzımdan çıkan (sözler)le sizin yerinize.
63. Her ne yaratırsam bozulmaz kalacak;
64. boşa yankılanmayacak dudaklarımdan çıkan buyruk ve (asla) değiştirilmeyecek!'
65. (Bu yüzden), çabuk koşun bana ve hızla yazın ona yazgısını,
66. ki gidip karşılaşsın güçlü düşmanınızla!" ' "
67. Kaka gitti, devam etti yoluna.
68. Ataları tanrılar Laḫmu ve Laḫâmu'nun önünde,
69. diz çökerek yeri öptü ayaklarının dibinde;
70. (sonra) doğruldu, ileri çıktı ve (şöyle) dedi onlara:
71. "Oğlunuz Anşar yolladı beni.
72. Görevlendirdi yüreğinin buyruğunu (size) ulaştır-

makla,
73. (şöyle) diyerek: 'Bizi doğuran Ti'âmat kinlenmiş bize.
74. Dernek toplayıp öfke ve tehdit kusmuş;
75. bütün tanrılar da ondan yana olmuş;
76. senin yarattıkların bile onun yanında yürürmüş (şimdi).
77. Ayırmışlar kendilerini(?), geçmişler Ti'âmat'ın yanına;
78. kızgınmışlar, kumpas kurmuşlar dur durak bilmeden gündüz gece;
79. kavgaya atılmışlar kuduzca bir öfkeyle;
80. toplantı yaparak çatışmayı planlamışlar.
81. Her şeyi biçimleyen Ḫubur Ana
82. karşı konmaz silahlar eklemiş (buna), canavar yılanlar doğurmuş,
83. keskin dişli, hem de dişini esirgemeyen(?).
84. Ağuyla doldurmuş gövdelerini kan yerine.
85. Dehşetle donatmış yırtıcı ejderhaları,
86. korku salan haşmetle taçlandırmış onları, tanrılara denk kılmış,
87. ta ki onlara yüzünü çeviren korkudan ölsün,
88. ta ki ileri atılsın gövdeleri ve hiçbiri dödürmesin göğsünü geri.
89. Engereği, ejderhayı ve *laḫâmu*'yu salmış ortaya,
90. koca aslanı, kuduz köpeği[50] ve akrep-adamı da,

50. Engerek, Ejderha, Koca aslan, Kuduz köpek bir değişkede çoğul geçiyor.

91. sürerek önü sıra bora cinlerini, yusufçuğu ve yaban sığırını,
92. taşıyarak aman vermez silahlar, korkmaksızın vuruşmadan.
93. Güçlüdür yasaları, direnilmez onlara.
94. Toplam(?) on bir (tür canavar) var etmiş böyle (yoktan).
95. Maiyetini oluşturan ilk-doğan çocukları tanrılar arasından
96. Kingu'yu yükseltmiş, içlerinden onu yüce kılmış.
97. Ordunun başında yürümek, birlikleri yönetmek,
98. kapışmak için silahları kaldırmak, saldırıya geçmek üzere,
99. savaşın başkomutanlığını
100. onun eline vermiş; Divanda oturtmuş onu, (şöyle diyerek:)
101. "Büyü yaptım senin için, yüce kıldım seni tanrılar derneğinde.
102. Tüm tanrılar üstüne egemenliği senin eline verdim.
103. Ululanasın, yüceltilesin, sen, ey biricik eşim!
104. Ünlü olsun adların Anunna[ki](lerin adların)dan bile!"
105. Yazgı tabletini de vermiş ona, [göğsüne bağlamış], (şöyle diyerek):
106. "Sana derim, buyruğun [değiştiril]meyecek, ağzından çıkan söz güvenilir olacak]!"

107. İmdi, Kingu (böyle) ulu[lanıp en yüksek yetkiyi al]ınca,
108. (ikisi birlikte) onun oğulları tanrıların yaz[gılarını yazmışlar] (şöyle diyerek:)
109. "Ağızlarınızın açılışı [sustursun ateş-tanrıyı]!
110. Ondurulmaz zehirin [yensin] (karşıt) güç[leri]!"
111. Anu'yu yolladım, (ama) [karşısına çıka]madı.
112. Nudimmud (da) korkup [geri döndü].
113. (O zaman) [oğlunuz, tanrıların] en bilgesi Marduk öne çıktı.
114. [Yüreği dürtüyordu (onu)] Ti'âmat'a karşı çıkmaya.
115. Açıp ağzını (şöyle) [dedi bana]:
116. "Gerçekten [öc alıcınız] olacaksam sizin,
117. Ti'âmat'ı yenip [sizi canlı tutmak için],
118. Kurultayı topla da [ilan et en büyük olduğumu].
119. [Siz otururken birlikte, şenşatır] Kurultay Otağı'nda,
120. ağzımdan çıkanlarla [ben yazayım yazgıları] sizin [yerinize].
121. Her ne yaratırsam bozulmadan kalmalı,
122. [dudaklarımın] buyruğu boşa yankılanmamalı (ve) değiştiril[memeli]."
123. (Bu yüzden) çabucak koşun bana ve hızla [belirleyin ona] (yazacağınız) yazgıyı,
124. [ki gidebilsin] karşılaşmaya güçlü düşmanınızla!' "
125. Laḫḫa[51] ile Laḫâmu (bunları) duyunca bağrışıp

51. Yani Laḫmu.

çağrıştılar;
126. bütün İgigi'ler acıyla ağlaştılar.
127. "Ne oldu da [böyle bir ka]rara vardı acaba?
128. Anlayamıyoruz Ti'âmat'ın yap[tıklarını]!"
129. Bir araya toplanıp yola çıktılar
130. [yazgıları] belirleyen tüm büyük tanrılar.
131. Girdiler Anşar'ın huzuruna, doldurdular [Kurultay Otağını];
132. öpüştüler biribirleriyle [toplaşınca] Kurultayda.
133. Konuşup söyleştiler, [sofraya oturdular] şölen için.
134. Ekmek yiyip şa[rap] kardılar.
135. Tatlı şarap dağıttı korkularını;[52]
136. şişti vüc[utları] içtikçe sert içkiyi.
137. Aşırı kaygısız, umursamaz oldular, yükseldi moralleri; [53]
138. Öc alıcıları Marduk için yazdılar (gereken) yazgıyı.[54]

BAĞLANTI SATIRI

Diktiler onun için hanlara layık bir sekili taht.

IV. TABLET

1. Diktiler onun için bir sekili taht, hanlara layık,[55]

52. *ú-sa-an-ni pít-ra-di-şu-[un]* diye okuyor, *usannî*'yi de *ustannî* yerine kullanılmış Asurca bir biçim olarak görüyorum. Burada *şanû şa ṭêmi* deyimiyle bir karşılaştırma yapılabilir; bu konuda bak. Meissner, *Mitteilungen der altorientalistischen Gesellschaft*, XI, Heft 1/2 (1937). 73 ve devamı.

53. Bu parçayla II. tablet: 86-91. ve III: 125-128. satırları karşılaştırınız.

54. Yani istekleri uyarınca onu tanrıların efendisi yaptılar (II. tablet: 122-129 ve IV: 1-18).

55. *Parakku* teriminin bu çevirisiyle, karş. Landsberger, *Zeitschrift für Assyriologie*, XLI (1933), 292-296.

2. yerini aldı atalarının önünde, (onlardan almak) için egemenliği.
3. "Sen en büyüğüsün yüce tanrıların;
4. yazgın eşsizdir, buyruğun Anu'(nunki gibi).[56]
5. Marduk, (en) büyüğüsün sen büyük tanrıların,
6. eşsizdir yazgın, buyruğun Anu'nun (buyruğu) gibi.
7. Bu günden sonra hiç değiştirilmeyecek buyruğun.
8. Yükseltmek ve alçaltmak: senin yetkinde olacak bunlar.
9. Güvenilir olacak ağzından çıkan söz; boşa gitmeyecek buyruğun.
10. Tanrıların hiçbiri el atmayacak senin yetkine.[57]
11. Bakım ister tanrıların kutsal yerleri;
12. bunun için ziyaret yerlerinin her birinde bir köşe ayrılacak sana.
13. Marduk, öc alıcımızsın sen bizim;
14. sana verdik hanlığı, bütün evren üstüne,
15. ta ki oturduğunda Kurultayda sözlerin ululansın.
16. Silahların şaşırmasın (hedeflerini), vursun düşmanlarını.
17. Ey Han, koru canını sana bel bağlayanın;
18. ama kötülüğü benimseyen tanrıya gelince, akıt canını onun!"[58]
19. Sonra bir giysi koydular ortalarına;

56. Gök tanrısı ve bir zaman için tüm tanrıların en yücesi.
57. Sözcüğü sözcüğüne: Aşmayacak senin sınırını.
58. "Birinin canını (dışarı) akıtmak" deyimi, canlılığın temel öğesini taşıdığı varsayılan kanı akıtmak veya dökmekten alınmadır.

20. (ve) ilk-doğan çocukları Marduk'a dediler:
21. "Yazgın,[59] ey Han, yüce olacak tanrılar arasında.
22. Buyur(dun mu) yok olsun ya da var olsun diye, bunlar olacak.
23. Ağzından çıkan sözle şu giysi yok olsun;
24. (sonra) yine buyur, giysi yeniden bütün olsun!"
25. Ağzıyla buyurdu (Marduk) ve giysi yok oldu.
26. Yine buyurdu ve giysi eski haline döndü.[60]
27. Ataları tanrılar görünce gücünü sözünün,[61]
28. şad oldular (ve) saygı sundular, "Marduk Han'dır!" (diyerek).
29. Asayı, tahtı ve han giysisini(?) sundular ona;
30. düşmanı vuran karşı durulmaz bir silah (da) verdiler, (şöyle diyerek:)
31. "Git, kes Ti'âmat'ın can (damar)ını.
32. Rüzgarlar taşısın kanını uzak ucra yerlere."[62]
33. Ataları tanrılar belirleyince yazgısını Bêl'in,[63]
34. yola koydular onu, başarı ve erişme yoluna.
35. Bir yay yaptı (Marduk), silahım olsun (bu) dedi;
36. temren takıp (oka), kirişi bağladı (ona).[64]

59. Gücün ve yetken.

60. Marduk'un giysi gerçek anlamda yok edip sonra tekrar yoktan var ettiğine dair kanıt yoktur. Elimizdeki bilgilerin gösterdiği kadarıyla, *creatio ex nihilo* (yoktan yaratma) dogması Babilliler ve Asurlularca bilinmiyordu. Bu parçanın anlatmak istediği, en akla yakın yorumla, şudur: Marduk'un ilk buyruğuyla giysi lime lime olmuş, ikinci buyruğuyla da tamamen eski haline dönmüştür.

61. Sözcüğü sözcüğüne: ağzından çıkanın.

62. Krş. 132. satır.

63. Yani Marduk'un.

64. Yani yaya.

37. Topuzu alıp sağ eliyle kavradı;
38. yayla okluğu da astı omuzuna.
39. Şimşeği koydu önüne;
40. parlayan alevle doldurdu gövdesini.[65]
41. Bir (de) ağ yaptı, kapatmak için Ti'âmat'ı içine,
42. dört yele tutturdu (uçlarını), kaçamasın diye hiçbir parçası;
43. güney yeli, kuzey yeli, doğu yeli ve batı yelini,
44. ulu atası Anu'nun (bu) armağanlarını, yaklaştırdı ağın kenarlarına.
45. Yarattı *imḫullu*'yu: kötülük yelini, borayı, kasırgayı,
46. dörtlü yeli, yedili yeli, burgacı, eşsiz rüzgarı.
47. İleri sürdü yarattığı yelleri, yedisini birden;
48. içinden çalkalamak için Ti'âmat'ı, koptu yeller onun ardı sıra.
49. Han boşandırdı güçlü silahı yağmur selini.[66]
50. Bindi önünde durulmaz korkunç fırtına arabasına;
51. dört çekici (yaratık) koşumladı ve koştu (onları) arabaya:
52. Yokeden, Acımasız, Çiğneyen[67] ve Uçan.

---

65. Bu sahne Huruç 19: 16-18'i hatırlatıyor.

66. "Yağmur seli (tufan)", "sağanak", vb. anlamlarına gelen *abûbu* terimi Jensen tarafından *Reallexikon der Assyriologie*, I, 11-13'te incelenmiştir. Jensen'in de işaret ettiği gibi, *abûbu*'nun bir tür mitsel yaratığı gösterdiği parçalar da vardır. Fakat bu deyimi "ejderha" ile karşılamak için yeterli bilgisel temel yoktur (W. F. Albright'ın *Journal of Biblical Literature* LXII [1943], 370'te yaptığının aksine). Sargon'un Sekizinci Seferi'nde bir parçada kanatlı bir *abûbu*'dan söz edilmesi, *abûbu*'nun ejderhalığına kanıt olamaz. Karş. Asur'un kanatlı boğaları, Yunan mitolojisinin kanatlı atı Pegasus ve Eşaya kitabının altıncı babındaki altı kanatlı melekler...

67. Bak. Landsberger, *Zeitschrift für Assyriologie*, XLIII (1936), 75, Z. 60.

53. Keskindi dişleri (bunların), ağu salardı;
54. yıkmayı bilirlerdi, öğrenmişlerdi ezip geçmeyi;
55. [.....] [vur]urlardı, korku salarl..rdı döğüşte;
56. solda [.....]
57. Ürkünç bir (örme) zırh giyinmişti;
58. dehşet salan bir görkem taşıyordu başında.
59. Dosdoğru bir (yol) tuttu Han ve yolunu izledi;
60. (öfkeden) köpüren Ti'âmat'ın yerine doğru çevirdi yönünü.
61. Dudaklarının arasında [bir tılsım(?)] tutar, kızıl hamurdan;
62. ağuyu yok eden bir otu kavramış eliyle.
63. O zaman tanrılar [koş]lar yanında, tanrılar koşuşur çevresinde,
64. ataları tanrılar koşuşur çevresinde, tanrılar ... ...
65. Han yaklaştı iyice, Ti'âmat'ın kalbine bakmak için,
66. (ve) görmek için eşi Kingu'nun planını.
67. O[68] bakarken karıştı (Kingu'nun) planları kafasında;
68. kırıldı istenci, düzeni bozuldu eylemlerinin.
69. Yardımcıları tanrılara gelince, onun yanında yürüyen,
70. görüşleri bulandı görünce yılmaz kahramanı.
71. Bir [kükreme(?)] saldı Ti'âmat, boynunu çevirmeden,
72. savunarak du[dakları]yla bayağılığını(?) (ve) isyanını:[69]

---

68. Marduk.

69. Krş. Jensen, *Orientalische Literaturzeitung*, XXVIII (1925), 23. sütun.

73. "[.....] tanrılar sana mı çıktılar kalkıp,
74. (yoksa) senin yerine mi toplandılar kendi [yer]lerinden?"[70]
75. O zaman Yüce Han [boşandırdı] güçlü silahı yağmur selini.[71]
76. Öfkeden kuduran Ti'âmat[a ise] şöyle yanıt verdi:
77. "[Kabaca, küstahça(?)] başkaldırıp yüceltekoydun kendini(?).
78. Tasarla[ttın] yüreğine çatışma kışkırtmayı.
79. [.....] oğullar haksız davranıyor atalarına;
80. (ve) sen, onları doğuran, nefret ediyorsun (doğurduklarından) neden(?)[siz].
81. Yükselttin Kingu'yu eşin olsun diye;
82. Yasadışı [yetkeni] koydun Anu'nun yetkesinin yerine.
83. Tanrılar Hanı Anşar'[a karşı] kötülük planladın,
84. hayınlığını kanıtladın atalarım [tanrılara karşı].
85. Ordun donansın (şimdi), kuşansınlar senin silahlarını!
86. Beri gel (tek başına), döğüşelim teke tek seninle ben!"
87. Ti'âmat bunu duyunca,
88. çıldırmış birine döndü yitirerek usunu.
89. Öfkeyle (ve) olanca sesiyle haykırdı Ti'âmat,

70. Ti'amat'ın sorusunu şöyle yorumluyorum: "Tanrılar senin düzeyine mi yükseldiler, yoksa senin düzeyine mi indiler (alçaldılar)?"

71. II. 75-83. satırlar için, bak. E.F. Weidner'in *Archiv für Orientforschung*, III (1926), 122-124'te yayımladığı fragman.

90. ta köklerine dek sarsıldı iki bacağı ileri geri.
91. Bir sihirli yır okur, büyüsünü yapar defalarca;
92. vuruşacak tanrılara gelince, bilerler silahlarını.
93. Ti'âmat'la Marduk, tanrıların en bilgesi, yürüdüler biribirinin üstüne;
94. bastırdılar[72] teke tek döğüş için, yaklaştılar vuruşmak üzere.
95. Yüce Han ağını attı (ve) avladı onu;
96. salıverdi yüzüne arkadan gelen kötülük yelini.
97. Ağzını açınca Ti'âmat onu yutmak için,
98. sürdü içeri kötü yeli, dudaklarını kapa[yamasın] diye.
99. Kudurmuş rüzgârlar doldurdu karnını (Ti'âmat'ın).
100. Karnı şişip gerildi,[73] gepgeniş açtı ağzını.
101. Bir ok attı (Marduk), ok yırttı içlerini (Ti'âmat'ın);
102. iç organlarını kesip geçti, yardı yüreğini.
103. Marduk bastırıp yenince, yok etti diriliğini (Ti'âmat'ın).
104. Yere attı cesedini (ve) üstüne çıkıp durdu.
105. Marduk önder Ti'âmat'ı öldürdükten sonra,
106. onun çetesi bozuldu, ordusu da dağıldı.[74]
107. Yardımcıları tanrılarsa, yanında giden,

---

72. *id-lu-pu* okunuşuyla.

73. Bu çeviriyi Landsberger'e borçluyum. Doğu Enstitüsü'nün Asurca Sözlük dosyalarına yaptığı katkılardan birinde, bu sözcüğü *-esêlu*'dan- *in-ni-sil* diye okuyor ve "aufblähen", "schwellen" terimleriyle karşılıyor. R. Campbell Thompson, *Revue d'assyriologie*, XXVI (1929), 54'te bu eylemi "bastırılmak, sıkıştırılmak" anlamına almıştı.

74. İzleyen satırlarda Ti'amat'ın savaşan kuvvetlerini oluşturan üç tür tanrı söz konusu ediliyor: 107-114. satırlar Ti'amat'tan yana geçen tanrılardan bahsediyor; 115-118. satırlar Ti'amat'ın yarattığı on bir tanrısal canavar türüne değiniyor; 119-121. satırlar ise Ti'amat'ın yeni eşi ve ordusunun komutanı Kingu'yu ele alıyor. Bütün bu tanrılar hapsedilmişti, dolayısıyla burada "tutsak tanrılar" diye anılıyorlar (127. satır).

108. korkudan titrediler (ve) yüzgeri ettiler.[75]
109. Bırakıp kaçmak istediler savaşı, canlarını kurtarmak için,
110. (ama) kuşatıldılar dört yandan, (öyle ki) imkansızdı kaçmak.
111. Hapsetti onları Marduk, silahlarını da kırdı.
112. Ağın içinde yatarlardı, tuzağa yakalanmış;
113. köşelere saklandılar, yakına yakına hallerinden;
114. gazabına uğradılar Han'ın zindana tıkılarak.
115. Ti'âmat'ın dehşet salıcı görkemle donattığı on bir (tür) yaratığa,
116. cinler sürüsüne gelince, coşkuyla önünden giden,
117. zincire vurdu (onları), [bağladı(?)] kollarını [biribirine(?)];
118. (tüm) direnmelerine karşın [çiğ]nedi onları ayak altında.
119. Başkanları olan Kingu'yu ise,
120. bağladı ve saydı ölü tanrılar arasında.[76]

75. Sözcüğü sözcüğüne: sırtlarını döndüler.

76. Bak. A.L. Oppenheim, *Orientalia*, XVI (yeni seri, 1947), 229, 2. not. "Ölü tanrılar"dan kasıt, kuşkusuz 107-121. satırlarda anılan bütün tanrılardır. Gerçekte bunlar öldürülmemiş, ama yenilmiş ve son derece sefil bir duruma düşürülmüşlerdir ki, Mezopotamyalılar için bunun ölümden farkı yoktu. Öldürülmediklerі 127. satırdan de anlaşılıyor; buna göre Marduk "tutsak tanrılar üzerindeki egemenliğini pekiştirdi"; ayrıca VI. tablette de Kingu hâlâ canlılar arasında gösterilmektedir. Aslında VI. tabletin ilk satırında sözü edilen tanrılar, büyük olasılıkla, VI. tablet: 107-121'de sayılan mahpus tanrılardan başkaları değildir. Bunların VI. tablette "tutsak tanrılar" diye ya da buna benzer bir deyimle gösterilmesi, herhalde kimliklerinin, V. tabletin -halen eksik olan- parçasında yanılgıya meydan vermeyecek kadar açıkça belirtilmiş olmasındandır. "Tanrılara hizmet"le görevlendirilenler de başlangıçta bunlardı; fakat "acıması bol" Marduk (VII. tablet: 30) dileklerini dinledikten sonra, insanı yaratmağa, bu hizmeti *ona* yıkarak yenilmiş tanrıları bu yükten kurtarmağa ve bu yolla -ayrıca kutsal sihirli ırlayışını da kullanarak- "ölü" tanrıları yaşama döndürmeye karar verdi (VI. tablet: 1-34 ve 152-153; VII: 26-29). Kingu'ya ilişkin öteki söylencelere yapılan göndermeler için bak. S. Langdon, *The Babylonian Epic of Creation* (Oxford, 1923), s. 144, 5. not ve Knut Tallqvist, *Akkadische Götterepitheta* (Helsinki, 1938), s. 437.

121. Yazgı tabletini de aldı ondan, zaten onun değildi hakça.
122. Mühürleyip (kendi) mührüyle bağladı göğsüne.[77]
123. Yenip baş eğdirdikten sonra düşmanlarına,
124. bir boğa gibi(?) sindirdikten sonra densiz düşmanı,
125. perçinledikten sonra Anşar'ın zaferini düşman üstüne,
126. eriştikten sonra Nudimmud'un amacına,[78] gözüpek Marduk
127. pekiştirdi tutsak tanrılar üstündeki egemenliğini.
128. Sonra da boyun eğdirdiği Ti'âmat'a döndü.
129. Han, arka bölümlerine bastı Ti'âmat'ın,
130. ve şaşmaz topuzuyla kafasını yardı.
131. Kesti kanını (taşıyan) ana damarlarını,
132. ve taşıttı kuzey yeliyle sapa yerlere.
133. Ataları[79] sevinip göyündüler (bunu) görünce,
134. (ve) ücretlerle kutlama armağanları gönderdiler ona.
135. Han dinlendi, (Ti'âmat'ın) ölü gövdesini inceleyerek.
136. Ucubeyi[80] kesip biçerek (parçalarla) ilginç şeyler yaratmak için,

77. Sözcüğü sözcüğüne: göğsüyle kavradı (onu).

78. Marduk babasının tasarısını hayata geçirerek, Ea'nın başaramadığını başarmış oluyor.

79. Yani Anşar, Ea ve öteki tanrılar.

80. Bak. Thureau-Dangin, *Revue d'assyriologie,* XIX (1922), 81 ile dev. Burada Ti'amat'ın korkunç azman vücudu düşükle dünyaya gelmiş sakat bir ucube kadar tiksinti verici bir şeye benzetiliyor.

137. ayırdı onu bir midye(?) gibi iki (parçaya);
138. yarısını yerleştirip yukarı, göğü yaptı (onunla) yere dam olsun diye.
139. Kol demirini vurdu, nöbetçiler dikti;
140. buyurdu onlara ki, suları[81] kaçırmasınlar aşağı.
141. Dolaştı gökleri, inceledi tüm bölgeleri.
142. Nudimmud'un konutu *Apsû*'nun karşısında yer tuttu kendisine.
143. Han ölçtü *Apsû*'nun boyutlarını,
144. onun[82] karşıtı ve dengi büyük bir yapı kurdu, (yani) Eşarra;
145. (o) büyük yapı Eşarra'yı bir tavan gibi yaptı.[83]
146. Anu, Enlil ve Ea'yı da oturttu kendi konutlarına.[84]

---

81. Yani Ti'amat'ın bedeninin, Marduk tarafından gökyüzünün inşasında kullanılan yarısının içerdiği suları.

82. Yani *Apsû*'nun.

83. Bu pasajda Eşarra *Apsû*'nun üzerine gerilmiş bir tür sayvan biçiminde büyük bir yapı olarak tasarlanan Yeryüzü'nün şiirsel bir adı oluyor. Bu yorum için bak. Jensen, *Die Kosmologie der Babylonier* (Strassburg, 1890), s. 195-201 ve *Assyrisch-babylonische Mythen und Epen* (Berlin, 1900), s. 344 ve devamı; Morris Jastrow, Jr., *The Religion of Babylonia and Assyria* (Boston, 1898), s. 430-432. Bu satırın ikinci bölümü Marduk'un göğü o aşamada yarattığını akla getiremez, çünkü gök daha önce 138. satırda yaratılmış bulunuyordu.

84. Bir kez gökle yerin yaratılması tamamlanınca Anu, Enlil ve Ea da Marduk'un sözü üzerine kendi ikametgahlarına yerleşiyorlar. Bu "konutları" sonraki tablette geçen "konaklarla" karıştırmamak gerek, zira V. tablet: 7-8'den anlaşıldığına göre, konaklar daha sonra yerleştirilmiştir. Anu göğü, Enlil havayla yeryüzünü, Ea da yerin yüzünde ve içindeki tatlı suları yurt tutuyorlar. Enlil yalnız havanın değil yer yüzeyinin de tanrısıydı; Gılgamış Destanı, XI. tablet: 41'de buna tanıklık eder; orada Babil ülkesi (ya da bir bölümü) "Enlil'in Ülkesi" diye adlandırılır. Ayrıca Enlil'e verilen "Ükenin efendisi", "tüm ülkenin efendisi", "ülkelerin efendisi" ve "ülkelerin kıralı" gibi ünvanlar da aynı hususu kanıtlar görünüyor. Yer'in yaratılışından önce Ea inşası I. tablette anlatılan *Apsû*'sunda yaşıyordu. Şimdi ise tarihsel zamanlarda işgal ettiği alanları da sahipleniyor: Yer'in yüzünde ve içindeki tüm tatlı sular. Yetki alanı yeraltı katmanlarındaki suları, kuyu, pınar ve kaynakları, ırmakları, sığ kıyı göllerini ve bataklıkları da kapsıyor.

BAĞLANTI SATIRI

Konaklar yarattı büyük tanrılar için.

KÜNYE

1. 146 satır. *Enûma eliş*'in dördüncü tableti. Tamamlanmadı.[85]
2. Metni çizilmiş bir tablete göre yazıldı.
3. Bir demircinin oğlu Na'id-Marduk(un oğlu) Nabû-bêlşu (bunu) ruhunun yaşaması,
4. ve ocağının sürmesi için yazdı ve Ezida (tapınağına) emanet etti.

V. TABLET

1. Konaklar yarattı büyük tanrılara;
2. onların suret(ler)i yıldızları, burçları yerleştirdi yukarıya.
3. Yılı belirledi, bölümlerini tanımladı;
4. üç takımyıldız koydu on iki ayın her biri için.
5. Ta[nımladık]tan sonra yılın günlerini burçlar [yoluyla],
6. Nîbiru[86] konağını kurdu, görevleri (?)[87] bilinsin diye.
7. Hiçbiri yanlış gitmesin ve şaşmasın diye.
8. Enlil ve Ea konaklarını da kurdu[88] onunla birlik-

85. Yani, *seri* (öyküyü anlatan tabletler dizisi) tamamlanmış değil; arkada daha V-VII. tabletler var.

86. Nîbiru = Jüpiter. (bak. A. Schott, *Zeitschrift für Assyriologie*, XLIII (1936), 124-145.

87. Yani günlerin görevleri (?).

88. Enlil'in "konağı" (yani yolu) gökkubbenin kuzey kuşağına, Ea'nınki de güney kuşağına tekabül ediyor. Bir değişkede, olasılıkla yanılgı sonucu, "*Enlil ve Anu*" okunuyor. Oysa Anu'nun "yolu" ekvator çizgisinin iki yanında yaklaşık on altı buçuk derece enlemleri arasındaki ekvator kuşağıdır (bak. J. Schaumberger, F. X. Kugler, *Sternkunde und Sterndienst in Babel*, 3. Ergänzungsheft [Münster, i. W., 1935], s. 321 ve devamı).

te[89].

9. Kapılar açtı her iki tarafta,[90]
10. ve sağlam kilitler yaptı sola ve sağa.
11. Tam ortasına bunların, çaktı Başucu (Zenit) noktasını.
12. Işık saçtırdı Ay'a ve geceyi emanet etti;
13. günleri bildirme görevi verdi gecenin süsü (Ay'a):
14. "Her ay, durmadan ilerle[91] (başında) tiara'yla.
15. Ayın başında, yani yerin üz[erine] doğarken,
16. parlayacaksın boynuzlarınla altı günü bildirmek için;
17. yedinci gün (ise) [yarı]m tiara ile.
18. Dolunayda karşı karşıya olacaksın (güneşle), her [ayın] ortasında.[92]
19. Güneş [yetişince] sana göğün temelinde,[93]
20. azalt tam-ışık [tiara]'sını[94] ve geriye doğru çevir.
21. Görün[mezlik döneminde] yaklaş güneşin yoluna,
22. ve [yirmi dokuzu]nda güneşe karşıkonumda dura-

---

89. "Onunla birlikte" deyimi "onun yanında", yani Nîbiru konağının yanında, anlamına da gelir. Nîbiru'nun konağı Enlil'le Ea'nınkiler arasında yer aldığı için Anu küresinin içine düşer (bak. Schott, *Zeitschrift für Assyriologie*, XLIII, 144; ayrıca, Schaumberger in Kugler, *op. cit.* s. 330).

90. Her iki taraftan kasıt doğu ile batıdır; bir sonraki satırda bunlara "sol" ve sağ" deniyor. Sözü edilen kapılarla gündoğumu ve günbatımı noktalarındaki mitolojik kapılar kastediliyor; güneş tanrısının sabah bunların birinden dünyaya çıkıp akşam öbüründen dünyayı terkettiğine inanılıyordu.

91. *û-muş* okunuşuyla. Meissner'in, *Sitzungsberichte der Preussischen Akademie der Wissenschaften* (Phil.-hist. Classe, 1931), s. 386, 1. notta önerdiği gibi, bu okunuş *namûşu*'nun 1. emir kipidir.

92. Babil'deki anlamıyla dolunayın görülüş tarihi ayın on ikisiyle on altısı arasında gidip gelir (bak. Schaumberger in Kugler, *op. cit.* s. 261).

93. Yani ufukta.

94. Biraz kuşkuyla *[agî taşri]hti* diye okuyorum.

caksın ikinci kez.[95]

23. [.....] işaret, gir onun yoluna.
24. [... yak]laş ve yargıla.
25. [.....] çiğnemek için,
26. [.....] bana."

(Tablet kırık)

BAĞLANTI SATIRI

[Marduk] işitince tanrıların [sözlerini],

KÜNYE

Enûma eliş'in beşinci tableti.

Dünyanın kıralı, Aşur'un kıralı Aşurbanipal'in sarayı.

VI. TABLET

1. [Mar]duk duyunca sözlerini tanrıların,[96]
2. yüreği dürter (onu) ilginç şeyler yaratmaya.
3. Anlatır bu fikri Ea'ya da,
4. açarak gönlünde kurduğu planını:
5. "Kan[97] yaratacağım ve kemik olduracağım;
6. sonra *lullû*'yu çıkaracağım ortaya, 'İnsan' olacak adı!

95. Langdon, *The Babylonian Epic of Creation* (Oxford, 1923), s. 162, 2. not: "Babilliler Ay'ın iki karşı konumundan söz ederler; birincisi (18. satırdaki) ayın güneşin tam karşısına düştüğü dolunay zamanı, ikincisi de, görünmezlik evresinin sonunda (ayın 28-29. günleri) dünyayla güneş arasında bulunduğu zaman, yani günbatımından önce güneşin batı ufkunda ona yetişip geçmesinden hemen önceki an (Yeniay)dır."

96. 1-28 satırlar için, krş. Erich Ebeling'in, *Mitteilungen der altorientalischen Gesellschaft*, XII, Heft IV (1939), 26'da yayımladığı fragman. Tabletin bütünüyle de W. von Soden'in, *Zeitschrift für Assyriologie*, XLVIII (1941), 3-8'deki notları karşılaştırılmalı.

97. *Da-mi* = *dâmî* ya da *dâmê*, yani *dâmu*'nun çoğul/nesne biçimi (krş. İbranice *dâmîm*, "kanlar" ya da "kan damlaları".

7. Evet, yaratacağım *lullû*'yu: İnsan'ı!
8. (Onun üstüne) yıkılacak tanrıların hizmeti, dinlenebilsinler diye.
9. Sonra akıllıca düzenleyeceğim tanrıların yol ve yöntemlerini[98] de.
10. Eş düzeyde onurlandırılacak, ama iki (gruba) ayrılacaklar."
11. Ea yanıt verdi bir söz söyleyerek ona,
12. değiştirsin diye fikrini tanrıların rahatlatılması hakkında:
13. "Teslim edilsin kardaşlarından biri;
14. o yokedilip insanlar oluşturulsun.
15. Büyük tanrılar toplansın buraya;
16. teslim edilsin suçlu olan, onlar[99] da oturtulsun yerlerine."
17. Marduk topladı büyük tanrıları,
18. nazikçe buyurarak, yönergeler vererek.
19. Tanrılar dinler onun dediklerini,
20. Anunnaki'lere söyleyince bir söz, (şöyle diyerek:)
21. "İşte böyle, size önceden bildirdiğimiz şey gerçekleşti.[100]
22. (Şimdi de) söylüyorum hakikati kendi adıma bir yeminle(?).[101]

98. Krş. 39-44. satırlar Tanrıların "yol ve yordamları"ndan kasıt konumları ve biribirleriyle ilişkileridir.

99. Ti'amat'a katılmış olan öteki tanrılar.

100. Bu satırda Marduk, Ti'amat'ın işinin çabucak bitirileceğini önceden haber verişine gönderme yapıyor (II. tablet: 106-115).

101. Önceki satırda 'şahane çoğul' kullanarak "biz" diye konuşan Marduk burada tekrar birinci tekil kişiliğe dönüyor, az sonra da 26. satırda yapacağı vaadi ima ediyor.

23. Kimdi o çatışmayı çıkaran,
24. Ti'âmat'a başkaldırtıp onu savaşa hazırlandıran?
25. Teslim edilsin çatışmayı çıkaran;
26. cezasını çektireceğim ona, sizler rahat olun."
27. İgigi, büyük tanrılar, yanıt verdiler ona,[102]
28. "gök ve yer tanrılarının kıralı", tanrılar danışmanı hakanlarına:
29. "Kingu'ydu yaratan (bu) çatışmayı,[103]
30. başkaldırtan Ti'âmat'a, vuruşmaya hazırlandıran onu."
31. Bağladılar Kingu'yu, Ea'nın önünde tuttular;
32. ceza verdiler ona, keserek kanını(n ana damarlarını).
33. Kanından yarattılar insan soyunu;
34. o[104] zorunlu tuttu (onları) tanrılara hizmetle, ve serbest bıraktı tanrıları.[105]
35. Bilge Ea insan soyunu yarattıktan,
36. ve onları[106] zorunlu kıldıktan sonra tanrılara hizmet etmekle—
37. Uygun değildi bu iş (insanın) anlama yetisine;
38. Marduk'un uzgörür planlarına göre yarattı Nudimmud[107] (onu)

102. I. 20. satıra göre Marduk sorusunu Anunnaki'lere yöneltmişti, ama burada yanıt İgigi'lerden geliyor. Ya bu parçada "Anunnaki" ve "İgigi" adları biribirinin yerine kullanılıyor ya da İgigi'ler de Anunnaki'ler arasında yer alıyor. Bu iki grup tanrı için, bak. Tallqvist, *op. cit.*, s. 255 ve 323.

103. 29-51. satırlar hakkında, bak. Weidner'in, *Archiv für Orientforschung*, XI (1936/37), 72-74'teki makalesi.

104. Ea.

105. Öteki isyancı tanrıları.

106. Sözcüğü sözcüğüne: onu (yani, insanı).

107. Yani Ea.

39. Han Marduk ayırdı
40. tüm Anunnaki'leri, yukardakiler ve aşağıdakiler diye;[108]
41. Anu'ya atadı (onları), buyruklarını tutmak üzere.
42. Üç yüzünü koydu göklere gözetici olarak.
43. Ayrıca yer (tanrıları)nın yol ve yöntemlerini de tanımladı.
44. Altı yüz (tanrıyı) konutlandırdı gökte ve yerde.[109]
45. Bütün buyruklarını verip
46. gök ve yer Anunnaki'lerine paylarını dağıttıktan sonra,
47. Anunnaki'ler açıp ağız(lar)ını,
48. hakanları Marduk'a dediler (ki):
49. "Şimdi ey Han, sen ki özgür kıldın bizi zorunlu hizmetten,[110]
50. nasıl belirtelim sana minnettarlığımızı?
51. Haydi yapalım (bir şey), adı 'Kutsal Yer' olsun.
52. Bir konak olacak bu, dinlenelim diye gece; haydi yatalım içinde!
53. Dikelim oraya bir sekili taht, arkalıklı bir oturma yeri!
54. Geldiğimiz gün[111] yatacağız onun içinde.
55. Marduk işitince bunu,

---

108. Krş. 10. satır.
109. Yerdeki Anunnaki'lerden kasıt yeraltı Anunnaki'leridir.
110. *şubarrû*'hun bu çevirisi için, bak. F.M.Th. Böhl, *Mitteilungen der altorientalischen Gesellschaft*, XI, Heft 3 (1937), 18.
111. Yeni Yıl bayramı için gelince.

56. Hali tavrı (değişti) birden, ışıklandı gün [gib]i, (şöyle dedi:)
57. "⌜Böyle(?)⌝ olacak işte Babil, kurulmasını dilediğiniz;
58. kesilsin kerpiçleri (hemen), kutsal yer deyin adına."
59. Anunnaki'ler ele aldıkları gibi çapayı,
60. bir yıl kerpiç kestiler onun için;
61. gelince ikinci yıl,
62. yükselttiler Esagila'nın[112] başını yukarıya, *Apsû*'yla bir düzeye.[113]
63. Kurduktan sonra yüksek kulesini *Apsû*'nun, kat kat,
64. bir de konut kurdular içine(?), Marduk, Enlil (ve) Ea için.
65. O[114] oturdu önlerinde tüm haşmetiyle,
66. Eşarra'nın temelinden bak(arken) onlar boynuzlarına.[115]
67. Tamamladıktan sonra yapımını Esagila'nın,
68. Anunnaki'ler sunaklar kurdular kendilerine.

---

112. Marduk'un katlı kuleli tapınağı.

113. Bu satırın anlamının şöyle olduğu anlaşılıyor: Esagila'nın temeli *Apsû*'nun sularına kadar (aşağılara) ulaşıyordu; dolayısıyla, çok katlı kuleye de "*Apsû*'nun yüksek kulesi" adı verilebilirdi (1.63).

114. Marduk.

115. Gördüğümüz gibi, IV. tabletin sonunda "Eşarra" yerin (dünyanın) bir adı olarak geçiyordu. Burada ise olasılıkla, Uruk'taki Anu tapınağında olduğu gibi, tapınak kulesinin tepesindeki odayı gösteriyor (bu konuda bak. Falkenstein, *Topographie von Uruk* [Leipzig, 1941], s. 27). Asurbanipal vekayinamelerine göre de Susa'daki tapınak kulesinin parlak bakırdan "boynuzları" vardı (bak. Sidney Smith, *Journal of the Royal Asiatic Society*, 1928, s. 858). Böyle boynuzların bir temsili resmi için, bak. Meissner, *Babylonien und Assyrien*, I (Heidelberg, 1920), 311.

69. ⌜.....⌝ hepsi toplandılar.
70. ⌜Oturdular⌝ yüksek sunakta, ona konut diye yaptıkları.
71. Şölene oturttu ataları tanrıları.
72. "İşte Babil, gözde oturma yeriniz.
73. Çalıp oynayın alan(ın)da, oturadurun meydanında(?)."
74. Büyük tanrılar yerlerini aldıkları zaman,
75. şarap testisini koydular ortaya, sofrada otururken.
76. Çalıp çığırdıktan sonra içerde,
77. bir yakarı ayini yaptılar ürküntü veren(?) Esagila'da.
78. Gaipten işaretler(e dair yasalar) kondu, (saptandı) tüm belirtiler.
79. Gökte ve yerde konaklar ayrıldı bütün tanrılara.
80. [Elli] büyük tanrı oturdular yerlerine;
81. sonra yazgıları (yazan) yedi tanrı üç yüz (tanrıyı) yerleştirdiler [göklere].
82. Enlil kaldırdı [onun[116] si]lahı ya[yı] ve koydu önlerine.
83. Yapmış olduğu ağa baktılar ataları tanrılar.
84. Görünce yayı, ne denli ustaca yapılmış olduğunu,
85. ataları övdüler yapmış olduğu işi.
86. Anu kaldırdı (onu) yukarı ve konuştu tanrılar derneğinde.
87. Yayı öptü, (dedi:) "Bu [......]."

116. Marduk'un.

88. Saydı yayın adlarını (şöylece):
89. "Uzunağaç'tır ilk (adı); iki[ncisi de ....];
90. üçüncü adı Yay-Yıldız; gökte [......]."
91. Koydu konağını onun [......].
92. [Belirledikten] sonra yazgısını [Yay-Yıldız]'ın,
93. Dikti bir [......] taht.
94. Bir ikincisini(?) de [......] gökte.
95. [Büyük tanrılar top]landılar [......]
96. [&..] Marduk [......]
97-98. *(Bu satırlar hemen hemen bütünüyle tahrip olmuş.)*
99. Verdi ona [......].
100. Egemenlik için üzerine tan[rıların(?)......]
101. Daha (büyük) kıldı [......].
102. Adları için [......].
103. Açtı ağz[ını ve......]:
104. "Onun buyruğuyla [......] en yüce olacak [......].
105. Ululansın, yüceltilsin ⌜......⌝.
106. Onun yüksek rahipler (topluluğu) en yüce olsun ⌜......⌝.
107. Çobanlık yapsın [kendi] yara[tıkları(?)] insan türüne.
108. Gelecek günler boyunca ansınlar unutmadan [yaptıklarını(?)].
109. Kursun büyük sunular atalarına;
110. sağlasın onların geçimini, baksın kutsal yerlerine.[117]

---

117. *eş-⌜ri⌝-su-un* okunuşuyla (Landsberger gibi, *apud* von Soden, *Zeitschrift für Assyriologie*, XI., 237).

111. Sağlasın (tanrılara) yanık kurbanlar, koklamak için; ⌜......⌝ olsun sihirli yırları.
112. Gökte yaptığının(?) bir benzerini [yapsın(?)] yerde de.
113. Öğretsin insan soyuna ⌜kendisinden korkmayı(?)⌝.
114. Uyruklar hep tutsun akıllarında tanrı ve tanrıçalarını.
115. Ağzının açılışında kulak versinler tanrıçalarına;
116. Sunular getirilsin onların tanrısına (ve) tanrıçasına;
117. unutulmasın tanrıları, dayanak olsunlar (ona).
118. Işıtsınlar ülkelerini sunaklar kurarak kendilerine.
119. İnsan soyu korkulu bir saygıyla dursun tanrımızın karşısında.
120. Bize gelince, ne kadar çok adla çağırmışsak (onu), (tüm o adlarla) tanrımız olacaktır o.[118]
121. Haydi ilân edelim onun elli adını![119]
122. Yoluyöntemi ışık saçsın görkem içinde, yapıp ettikleri de ona göre.
123. *Marduk*(tur o ad) ki, büyük atası Anu daha doğumunda vermiştir ona;
124. otlakları ve sulama yerlerini bağışlayan, bollukla dolduran onların ambarlarını;
125. silahı tufanla hakkından gelen düşmanların;

---

118. Nasıl Babillilerin özel bir şekilde bağlı oldukları birer "vasi" veya kişisel tanrısı varsa, Babil panteonundaki çeşitli tanrıların da öyle bir "vasi" tanrıları vardı: Marduk.

119. Son iki satır şu anlama geliyor: Tanrılar kendi aralarında Marduk'u aşağıdaki adlarla çağırmışlar, yani ona o adları vermeyi kararlaştırmışlardı; şimdi de bunları resmen ilan edecek ya da herkese bildirecekler. Marduk'un elli adının irdelenip tartışılması için, bak. Böhl'ün makalesi, *Archiv für Orientforschung*, XI, 191-218.

126. kurtaran çaresiz kalmış ataları tanrıları.
127. Gerçekten, tanrıların güneş-çocuğu, yalap yalap ışıyandır o![120]
128. Onun parlak ışığının parıltısında yürüsünler her zaman.
129. Yarattığı insanlar(ın üzerine) ......
130. yükledi o[121] tanrılara hizmeti, ve (tanrılar) ferahladı.
131. Onun buyruğuyla olsun yaradılış (ve) yokoluş, yeğniliş ve esirgeniş;
132. gözden gönülden ayırmasınlar onu.
133. *Marukka*[122] gerçekten tek tanrıdır, her [şeyin yaratıcısı;
134. Anunnaki'lerin gönlünü göyündüren, [içlerini] rahatlatan.
135. *Marutukku* gerçekten sığınaktır ülkeye, halkı[na] koru[yucu];
136. onu övecektir insanlar [......].
137. *Baraşakuşu*[123] kalkıp dizginlerini ele aldı (ülkenin);
138. geniştir yüreği, (her) şeyi kucaklar zekası(?).
139. *Lugaldimmerankia*'dır adı, derneğimizde verdiğimiz;[124]

---

120. Bir değişkede "Gerçekten güneş-çocuktur o, tanrılar arasında ışıyan!" deyişi yer alıyor. 'Güneş-çocuk', 157. satırda ayrı bir ad olarak sayılmayışından da anladığımız gibi, (Marduk'a verilen) yeni bir ad değildir, zira aksi takdirde toplam dokuz yerine on olurdu. Bu terim sadece 'Marduk' adının başka bir açıklaması ya da ona dayalı bir sözcük oyunudur (krş. I. tablet: 101-102).

121. Değişke: onlar (yani Marduk'la Ea).

122. Değişke: *Maruku*

123. Değişke: *Şudunşakuşe*

124. Değişke: *Lugaldimmerankia*'dır, adını ilan edelim derneğimizde.

140. ağzından (çıkan) buyrukları yücelttik ataları tanrılar(ınkilerin) üzerine.,
141. Gerçekten, tüm gök ve yer tanrılarının Hakanıdır o;
142. yönergesi(ni duyunca) yukarı ve aşağı tanrıların korkacağı kıral.[125]
143. *Narilugaldimmerankia*'dır ona verdiğimiz ad; tüm tanrılara göz kulak olan;
144. gökte ve yerde kuruveren bize konutumuzu, kara (günde);
145. konaklar dağıtan İgigi'ye ve Anunnaki'ye.
146. Adı (anıldığında) sarsılır tanrılar (ve) titrerler konut(larında).
147. *Asarluḫi*'dir (büyük) atası Anu'nun ona taktığı ad;
148. gerçekten ışığıdır o tanrıların, izzetu' sultan;
149. *şêdu* ve *lamassu*'su[126] olarak tanrıların ve ülkenin,
150. zorlu (bir) döğüşle kurtaran konutumuzu, kara (günde)."
151. Asarluḫi'ye *Namtillaku* dediler ikincileyin: yaşama döndüren tanrı;
152. yeniden koyan yerlerine tüm yıkık tanrıları, kendi yarattıkları imiş gibi;
153. kutsal yırlarıyla ölü tanrıları yaşama döndüren ulu Han;
154. yokedicisi sinsi(?) düşmanların; gelin, övgüler düzelim yiğtliğine!

125. 142-66 satırlar için, krş. Ebeling tarafından *Mitteilungen der altorientalischen Gesellschaft*, XII, Heft 4 (1939), 26 devamında yayımlanan fragman.

126. Bu iki deyim koruyucu cinleri anlatıyor.

155. Asarluhi, üçüncüleyin adına *Namşub* denen;[127]
156. yolumuzu ışıtan ışıtkan tanrı.
157. Anşar, Laḫmu ve Laḫâmu'nun her biri duyurdular kamuya onun adlarından üçer tanesini.
158. Oğulları tanrılara (şöyle) dediler:
159. "Her birimiz ilan ettik onun üçer adını.
160. Bize (söylermiş) gibi ilan edin siz de onun adlarını."
161. Tanrılar sevindi, onların buyruğunu dinlediler.
162. Danışıp konuştular birlikte Kurultay Evinde, (şöyle diyerek:)
163. "Yiğit oğlumuzun, öc alıcımızın
164. (ve) rızık vericimizin, yükseltelim adını!"[128]
165. Böylece oturdular derneklerinde, ilan etmek üzere onun yazgılarını,[129]
166. hepsi zikrederek ad(lar)ını kutsal yerde(?).

BAĞLANTI SATIRI

Asaru, sürülür toprağı bağışlayan, [am]barları kuran,

VII. TABLET [130]

1. *Asaru*, sürülür toprağı bağışlayan, [anbarları kuran];
2. tahılı ve sebzeleri yaratan, [yeşil otları fışkır]tan (topraktan).

---

127. Anlaşıldığına göre ozanlar burada, hepsi de "parlak" anlamına gelen Babilce *ebbu*, *ellu* ve *namru* sözcüklerinin karşılığı sayılan Sümerce *şuba* terimiyle sözcük oyunu yapıyorlar.

128. Değişke: Yükseltelim o tek tanrının adını!

129. Değişke: (Onun) yazgılarını yaratmak üzere.

130. Bütün tabletle, özellikle 43-130. satırlarla, von Soden'in *Zeitschrift für Assyriologie*, XLVII, 1-26'daki makalesi karşılaştırılmalı.

3. *Asaralim*, danışma evinde ağır basan, [danışta yetkin olan];
4. tanrıların hizmetine (koştuğu), (zira) korku [sarmıştı onları].
5. *Asaralimnunna*, ulu erk sahibi, ışığı [kendini doğurtanın atasının];
6. Anu, Enlil [ve Ea]'nın buyruklarını yönelten;
7. odur yalnız rızıklarını veren onların, [konak yerlerini] belirleyip dağıtan;
8. kargısı bolluk getiren.
9. *Tutu*'[dur o], onları tekrar yerlerine oturtan;
10. kutsal yerlerini arıtsın onların, ki [rahatlasın gönülleri];
11. büyü yırları yaratsın tanrılara, ki [huzur içre olsunlar];
12. kızıp kalkışırlarsa döndürsünler [göğüslerini] geri;
13. kuşkusuz yüceltilmiştir o tanrılar derneğinde!
14. Hiçbiri tanrıların eş tu[tulamaz] ona.
15. *Ziukinna*'dır Tutu, [tanrılar] sürüsünün canı;
16. kuran parlak gökleri tanrıların uğruna;
17. denetime alan davranışlarını ve çizen her birine [geçeceği yolu(?)];
18. unutulmasın insanlar arasında, [saklasınlar] yaptıklarını (anılarında).
19. Tutu'ya üçüncüleyin *Ziku* dediler, arıtımın sürdürücüsü;
20. tanrısı iyi (can) soluğunun, (duayı) işitip yanıtlayan ulu hakan;

21. yaratanı servetin ve bolluğun, bereketi getiren[131]
22. bütün eksiklerimizi bolluğa dönüştüren;
23. iyi (can) soluğunu kokladığımız, kara günlerde;
24. duyursunlar, yükseltsinler (ve) şanlı kılsınlar övgüsünü.
25. Tutu'yu insanlar görklendirsinler dördüncüleyin *Agaku* diye;
26. kutsal büyünün efendisi, ölüyü yaşama döndüren;
27. merhamet gösteren yenik tanrılara;
28. kaldıran düşmanları tanrılara vurulan boyunduruğu;
29. insan türünü yaratan, onları özgür kılmak için;[132]
30. kayrası bol efendi, onun elinde(dir) hayat vermek;
31. kalıcı olsun sözleri, unutulmasın
32. ağızlarında insan soyunun, onun ellerinin yarattığı.
33. Tutu, *Tuku*'dur beşincileyin; ağızları her daim dillendirsin(?) onun kutsal büyü yırlarını;
34. kutsal büyüleriyle tüm kötüleri söküp atan.
35. Tanrıların yüreklerini bilen, en kuytu köşelerini açıkça gören[133] *Şazu*;
36. kötülük yapanın elinden kaçamadığı;
37. kurucusu tanrılar derneğinin, gönüllerini göyündüren onların;
38. geniş [koru]ması tanrıların, dikbaşlıya baş eğdiren;

131. 21-45. satırlardaki metin için, krş. A. Falkenstein, *Literarische Keilschrifttexte aus Uruk* (Berlin, 1931), No. 38, arka yüz.

132. Düşmanları olan yenilmiş tanrıları özgürleştirmek için (krş. VI. tablet: 11-34).

133. Değişke: görmüş olan.

39. uygulayıcısı adaletin, [son ve]ren(?) yalancı dile;
40. yerinde ayıran sahtelikle hakikati.
41. Şazu'yu ikincileyin ululasınlar *Zisi* diye, ayaklananı sus[turan];
42. ataları tanrıların vücutlarından sürüp çıkaran zihin uyuşturucu korkuyu.
43. Şazu üçüncüleyin *Suḫrim*'dir, tüm düşmanlarını yok eden silahıyla;
44. boşa çıkaran planlarını, rüzgarlara salıp dağıtan;
45. yok eden bütün kötüleri .....;
46. Tanrılar sevinsin, ama titresin(?) onlar!
47. Şazu dördüncü (yerde) *Suḫgurim*'dir, dilekleri karşılayan, ataları tanrıları (yeniden) yaratmış olan;
48. söküp atan düşmanları, yok eden döllerini;
49. kırıp döken yaptıklarını, hiçbir şey bırakmadan geriye;
50. duyurulsun adı (herkese) ve söylensin (bütün) ülkede.
51. Şazu beşincileyin *Zaḫrim*'dir, hamdetsinler(?) ona, ıssı olarak yaşamın(?);
52. tüm düşmanları mahveden, bedelini veren hem iyinin hem de kötünün;
53. geri getiren tapınaklarına tüm kaçak tanrıları.
54. Sürüp gitsin adı sanı!
55. Altıncılayın, tapsınlar her yerde Şazu'ya *Zaḫgurim* olarak da;
56. savaştaymış gibi mahveden tüm düşmanları.

57. *Enbilulu*'dur o, (insanlara) bolluk getiren yüce efendi;
58. güçlü (Han), onlara adlarını veren, pişmiş sunular (adetini) kuran;
59. otlakları (ve) suvarma yerlerini düzenleyip ülke için (yerlerine) koyan;
60. pınarları açıp bol(?) sudan (herkese) payını veren.
61. İkincileyin, *Epadun* diye ululasınlar Ebilulu'yu: tarlayı(?) sulayan sultan;
62. göğün ve yerin sultanı, (saban) çizilerini çeken, sürülecek yerlerle otlanacak yerleri(?) düzenleyen;
63. arkları ve kıyı setlerini, (saban) çizisini çizen.
64. Övsünler Ebilulu'yu üçüncüleyin *Gugal* olarak: tanrıların bostancı başısı;
65. bolluğun, bereketin (ve) yüklü ürünlerin efendisi;
66. serveti sağlayan, zenginleştiren tüm(?) yaşam yerlerini;
67. sert buğdayın bağışlayıcısı, arpayı var eden.
68. *Ḫegal*'dır Ebilulu, anbarları dolduran, insan tüketsin diye;
69. bereketi yağdıran geniş yer yüzüne, büyüten yeşil otları gürce gürbüzce.
70. *Sirsir*'dir,[134] bir dağ yığan Ti'âmat'ın üstüne(?);
71. silahıyla sürüyüp götüren(?) gövdesini Ti'âmat'ın.
72. Gözeticisi ülkenin, inançlı çobanı onların;
73. ....;

134. Bu adın okunuşu Landsberger'e aittir.

74. geniş denizi aşan, öfkelenince.
75. çatışma yerinin üstünden bir köprünün geçtiği gibi.
76. Sirsir'e ikincileyin *Malaḫ* dediler, ve onun devamı;
77. gemisidir deniz, üstüne biner gider.
78. *Gil*'(dir), tahılı toplayan yığın yığın, tombul tepeler (gibi);
79. arpayla sert buğdayın yaratıcısı, toprağa tohum sağlayan.
80. *Gilma*'(dır), tanrıların *durmaḫ*'ının kurucusu, kalıcı şeylerin yaratıcısı;
81. aileyi bir arada tutan bağ(dır), nimetlerin sağlayıcısı.
82. *Agilma*'(dır), (erdemde) en yetkin, koparıp atan tacı [.....];
83. bulutları yaratan suların üstünde, kurucusu [gökler]in.
84. *Zulum*'(dur), (her kişinin) tar[lasını] (kendisine) veren;
85. Payları ve sunuları veren, (yukardan) denet[leyen.....].
86. Zulum *Mummu*'dur ikincileyin, göğün ve yerin yaratıcısı, bu[lutları] yönlendiren;
87. göğü yeri arıtan tanrı;
88. tanrılardan hiçbirinin güçte (erkte) eşit olamadığı.
89. *Gişnumunab*'(dır), yaradanı tüm insanların, yeryüzünün dört bucağını kuran;
90. Ti'âmat'çı tanrıları yokedip insan soyunu yaratan gövdelerinden(?).[135]

135. VI. tablet: 29 ve devamına göre ise insan soyu yalnız Kingu'nun bedeninden yaratılmıştır.

91. *Lugalabdubur*'(dur), Ti'âmat'ın yapıtlarını kırıp döken, silahlarını (elinden) alan;
92. temeli sağlamca atılmış olan, önden ve arkadan.
93. *Pagalguenna*'(dır), birinci (kişi)si bütün ülkelerin, kuvveti sonsuz olan;
94. kardaşları tanrılar arasında (adı) yüceltilen, hepsine hakan olan.
95. *Lugaldurmaḫ*, kıral, tanrıların bağı, *durmaḫ*'ın efendisi;
96. kırallık eğleğinde (göklere) yükseltilen, en öne çıkan tanrılar arasında.
97. *Aranunna*, Ea'nın danışmanı, ataları tanrıların yaratıcısı;
98. hakanca iş ve kılgılarında hiçbir tanrının eşit olamadığı.
99. *Dumuduku*, Duku'da kutsal konutu yenilenen;
100. Dumudukuku ki, Lugaldukuga[136] karar veremez onsuz.
101. *Lugallanna*, gücü erki tanrılar arasında övülen hakan;
102. (Büyük) Han, Anu'nun gücü, Anşar'ın adını(?) bile geçen.
103. *Lugalugga*, hepsini çekip sürükleyen denizin ortasına;
104. tüm bilgeliğin ıssı, anlama yetisi geniş.
105. *İrkingu*, sürükleyen Kingu'yu..... sına vuruşmanın;

136. Nippur kentinin baş tanrısı Enlil.

106. herkese (giden) yönergeleri denetiminde tutan, saltanatı kuran.
107. *Kinma,* önderi tüm tanrıların, (doğru) öğüt verici;
108. adı duyulunca korkudan titrer tanrılar, fırtına(ya tutulmuş) gibi.
109. *Esiskur*—yüksek kürsüde otursun yakarı evinde;
110. getirsin armağanlarını tanrılar onun önüne.
111. (Ondan) alırlar görevlerini;
112. Onsuz yaratamaz kimse ilginç nesneler;
113. onun eseridir insan türünün dört bodunu;[137]
114. ondan başka hiçbir tanrı bilmez günlerinin saptanmış süresini(?).
115. *Girru,* koyucusu silahın..... sının;
116. Ti'âmat'la çatışmasında ilginç şeyler yaratan;
117. Geniş anlayışlı, keskin zekalı;
118. araştırılamaz yüreğinin içi; (gelse) de tüm tanrılar ölçemezler derinliğini.
119. *Addu* olacak adı; kaplasın bütün göğü;
120. güzel gürleyişi ötsün gümbür gümbür(?) yeryüzünde;
121. gürlemesi eritsin(?) bulutları, geçimlik versin aşağıdaki insanlara.
122. *Aşaru* ki, adının (gösterdiği) gibi, bakımını üstlendi tanrıların, (belirleyerek) yazgıları;
123. ona emanet edilmiştir gece dinlenmeleri(?) tüm tanrıların.

137. Yani yeryüzünün dört bucağındaki (Akkad, Elam, Subartu ve Amurru) insanlar.

124. Nîbiru denetleyecektir gökte ve yerdeki tüm geçitleri,
125. zira üstte ve altta her kim geçidi bulamazsa ondan sorar.
126. Onun yıldızıdır Nîbiru, gökte parlattıkları;
127. gündönümü noktasında(?) yer almıştır, baksınlar ona,
128. (şöyle) diyerek: "Denizin ortasından dinlenmeksizin geçen,
129. adı Nîbiru olacak, onun ortasında duran;
130. sürdürsün koşularını gökteki yıldızların.
131. Gütsün koyunlar gibi tüm tanrıları;
132. Başeğdirsin Ti'âmat'a, mutsuz kılsın yaşamını ve kısa kesilsin (o yaşam)!
133. Gelecek insan (kuşakları)na dek, (şimdiki) günler eskidiğinde,
134. engelsizce çekilsin (Ti'âmat), çekilsin sonsuza dek!"
135. (Göksel) konakları yaratıp katı yağız yeri oldurduğundan beri,
136. Enlil Ata, İlkeler Hakanı dedi onun adına.
137. İgigi'lerin ilan ettiği bütün adları
138. işitti Ea, ve ruhu şenlendi,
139. şöyle dedi: "Atalarının adını ululadıkları (o tanrı),
140. ben gibidir hatta; bu yüzden Ea olacaktır adı da!
141. Benim törenlerimin hepsini o düzenleyip yönetecek;

142. tüm yönergelerimi o yöneltecektir."
143. Büyük tanrılar Elli adını
144. verdiler ona, adları da elli tane olana, (böylece) en öne koydular yolunu yordamını.[138]

SONDEYİŞ

145. Akılda tutulsun hep bu (ad)lar, birinci[139] öğretsin onları;
146. bilgeler ve bilgililer düşünsünler (onları) hep birlikte;
147. ata tekrarlasın, oğullarına da öğretsin;
148. çobanın, sığıtmacın kulakları (bile) açılsın (onlara).[140]
149. Kıvansın (İnsanoğlu) Marduk'la, tanrıların Enlil'iyle,
150. ki toprağı da verimli olsun, (arası) iyi olsun onunla.
151. Güvenilirdir sözü, bozulamaz buyruğu;

---

138. Son iki satırın çevirisi hak. Krş. Jensen *Orientalistische Literaturzeitung*, XXVIII, 25. satır 'İlkelerin Efendisi' başlangıçta Enlil'in kendi sanıydı. Bunun Marduk'a aktarılması, Enlil'in erk ve işlevlerinin de Babil'in tanrısına devredilmesi anlamına geliyordu. Bu ad, tanrıların toplantılarında ilan etmeye karar verdikleri (VI. tablet: 21) elli adın sonuncusuydu. Fakat Ea –anlaşıldığına göre eylemli olarak katılmadığı– ilanı duyunca, İgigi'ler tarafından daha önce ilan edilenlere ek olarak kendi adını da Marduk'a bahşetmeye karar verdi. Ea'nın attığı bu adım tamamen kendine ait bir eylem olduğundan, tanrılar kurultayı tarafından resmen ilan edilen adlar arasında sayılmıyor, bunların sayısı elli olarak kalıyor, bu da tanrıların Marduk'u resmen ilan ettikleri adların sayısını göstermek üzere- *Ḫanşâ* ('Elli') diye adlandırmalarına olanak veriyordu. *Elli* Enlil'in de öz adlarından biri olduğundan ve ayrıca Marduk'un elli sanını da özetleyip simgelediğinden, Marduk'a panteonun bütün öteki tanrıları üzerine üstünlük ve öncelik sağlıyordu. Allah'ın doksan dokuz adı (sanı) Marduk'un elli adıyla karşılaştırılabilir.

139. Zamanda mı yoksa rütbede mi birinci, belli olmuyor.

140. Yani çobanla sığırtmaç bile, aydınlanmaları için, Marduk'un elli adının bilgisine erişebilsinler.

152. hiçbir tanrı değiştiremez ağzından çıkanı.
153. Bakar (hep) ileri, hiç çevirmez başını;
154. gazaba geldi mi, dayanamaz hiçbir tanrı öfkesine.
155. Araştırılamaz yüreği(nin derinlikleri), (her) şeyi kucaklar zekası;
156. günah işleyen, (yasaları) çiğneyen iğ[renç]tir onun önünde.
157. Eskilerden(?) birinin onun önünde(?) dile getirdiği öğütler.

(Gerisi çeviriye olanak vermeyecek kadar bölük pörçük)

II. BÖLÜM

ENÛMA ELİŞ'LE İLGİLİ ÖTEKİ BABİL YARATILIŞ ÖYKÜLERİ

MARDUK'UN DÜNYAYI YARATIŞ ÖYKÜSÜNÜN İKİ DİLLİ BİR DEĞİŞKESİ[1]

Babil yazılı belgelerinde, yukarda ele aldığımız kozmogoniye ek olarak, dünyadaki her şeyin nasıl meydana geldiğini daha farklı biçimlerde anlatan çok sayıda başka öykülere de rastlıyoruz. Bunların en önemlisi, Hormuzd Rassam tarafından 1882'de eski Sippar (bugünkü Abu Habba) kentinin yıkıntıları arasında bulunan ve Yeni Babil dönemine (M.Ö. altıncı yüzyıl) tarihlenen iki dilde yazılmış bir öyküdür. Bu yaratılış öyküsü olasılıkla Basra körfezinin ucunda yer alan Eridu kentinde ortaya çıkmıştır. Burada Babil ülkesinin toprakları Fırat'ın getirdiği çamurun çökelmesiyle yıldan yıla deniz zararına genişlemekteydi; bu durum, söz konusu öyküde dile gelen, yeryüzünün de aynı şekilde meydana çıktığına dair inanca yol açmış ola-

---

1. Metni yayımlayan: L.W. King, *Cuneiform Texts from Babylonian Tablets, etc., in the British Museum*, Vol. XIII (Londra, 1901), 35-38. levhalar ve çeviren: P. Jensen, *Assyrisch-babylonische Mythen und Epen* (Berlin, 1900), s. 38-43; King, *The Seven Tablets of Creation* (Londra, 1902), I, 130-39; R. W. Rogers, *Cuneiform Parallels to the Old Testament* (New York ve Cincinnati, 1926), s. 47-50; Erich Ebeling, Hugo Gressmann, *Altorientalische Texte zum Alten Testament* (Berlin ve Leipzig, 1926), s. 130 ve devamı; ve diğerleri.

bilir.[2] Bu versiyon hem Sümerce hem de Babilce olarak kaydedilmiş olup, Borsippa'daki Nabû tapınağı Ezida'nın arıtılması amacıyla okunan bir sihir yırının oldukça uzun ve ayrıntılı giriş bölümü niteliğindedir; içerdiği mitolojik olaylar da büyünün etkisini güçlendirmek için asıl sihirli formüle eklenmiş olmalıdır. Yaratılış öyküsünün ana teması ve amacı da yine Marduk'un Babil tanrıları arasındaki krallık konumuna destek ve gerekçe sağlamaktır. Yazıtın metni şöyledir:

1. Kutsal bir ev, kutsal yerde bir tanrılar evi, yapılmamıştı;
2. Bir kamış bitmemiş, bir ağaç yaratılmamıştı;
3. Bir kerpiç konmamış, bir kerpiç kalıbı yapılmamıştı;
4. Bir ev yapılmamış, bir kent kurulmamıştı;
5. Bir kent yapılmamış, (içine) bir canlı yaratık konmamıştı;
6. Nippur var edilmemiş, Ekur[3] inşa edilmemişti;
7. Uruk var edilmemiş, Eanna[4] inşa edilmemişti;
8. *Apsû*[5] yaratılmamış, Eridu inşa edilmemişti;
9. Kutsal bir ev, bir tanrılar evi, onun konağı[6], kurulmamıştı;

2. Bak. A. H. Sayce, *Encyclopaedia of Religion and Ethics*, yay. James Hastings, IV (New York ve Edinburgh, 1912), 128.

3. Nippur kentinin ana tapınağı.

4. Uruk'un (Kitabı Mukaddes'teki Erech) ana tapınağı.

5. Anlaşıldığına göre burada, Eridu kentinin yer aldığı Basra Körfezinin kıyısında Fırat'ın oluşturduğu geniş ve sığ kıyı gölleri (tatlı su *lagund*'ları) kastediliyor (bak. R. Campbell Thompson, *The British Museum Excavations at Abu Shahrain in Mesopotamia in 1918* (Oxford, 1920), s. 124-126.

6. Eridu'nun, ev deyince akla gelen en tipik ve yetkin yapısı, yani Eridu'nun büyük tapınağı.

10. Bütün topraklar denizdi;
11. Denizdeki pınar[7] bir su borusuydu[8];
12. Sonra Eridu kuruldu, Esagila[9] inşa edildi —
13. Temelleri Lugaldukuga tarafından *Apsû*'nun içine atılan Esagila —
14. Babil kuruldu, Esagila(nın yapımı) tamamlandı[10];
15. O[11], Anunnaki tanrıları eşit yarattı.
16. Kutsal kent, gönüllerini şenlendiren oturma yeri dediler (ona) törenle.
17. Marduk kamıştan bir çerçeve yaptı suların yüzeyine;
18. Çamuru yarattı ve (onu) kamış çerçeveden dışarı fışkırttı.
19. Tanrıları yerleştirmek için gönüllerini göyündüren konaklarına,
20. Yarattı İnsan soyunu.
21. Aruru yarattı insan soyunun tohumunu[12] onunla birlikte.[13]

---

7. *I-nu (=înu)* teriminin bu çevirisi bana Thorkild Jakobsen tarafından önerildi. Olasılıkla, Basra Körfezindeki Bahreyn adası çevresinde deniz dibinde yer alan tatlı su kaynaklarına gönderme yapılıyor; burada, "tatlı su deniz dibinden öyle bol ve gür kaynar ki, kadınlar testilerini sanki denizden dolduruyormuş gibi bu suyla doldururlar" (E. Burrows, *Orientalia*, XXX (1928), 9).
8. Su bir borudan geliyormuşçasına bol ve gür çıkıyordu.
9. 12-13. satırdaki Esagila olasıkla, 14. satırda adı geçen Babil'deki ünlü tapınak kompleksi değil, Eridu'daki bir başka tapınağın adıdır.
10. 14. satırda bu bağlama aykırı düşen bir öge gibi görünüyor; Babil'deki Marduk rahiplerinin sonradan ekledikleri bir katkı olabilir.
11. Lugaldukuga.
12. "İnsan soyunun tohumu" kısaca "insan soyu, insanlık" anlamındadır (bak. Jensen, *Reallexikon der Assyriologie*, I [Berlin ve Leipzig, 1932], 33).
13. Sümerce değişkede "tanrıyla birlikte" deniyor, yani Marduk'la..

22. Sumuqan'ın[14] hayvanlarını (ve) ovadaki canlı şeyleri de yarattı;
23. Dicle ile Fırat'ı yaratıp yerlerine koydu;
24. Uygun biçimde adlarını verip ilan etti.
25. Yarattı çimenleri, bataklıktaki sazları, kamışları ve ağaçlıkları;
26. Yarattı tarlalardaki yeşil otları;
27. (Kuru) toprakları, azmakları, kamışlıkları,
28. İnekle yavrusu buzağıyı, koyunla kuzusunu, ağıldaki sürüyü;
29. Yemişlikleri ve korulukları;
30. Yaban koyunlarını, yün koyunlarını(?) .....
31. Han Marduk bir set[15] yığdı denizin kıyısına;
32. [.....] bir bataklığı çevirdi kuru toprağa[16].
33. [.....] olmasını sağladı;
34. [Yarat]tı [kamışı(?)], yarattı ağacı;
35. [.....] yarattığı yerde;
36. [Kerpiçler koydu (üst üste), ker]piç kalıbını yaptı;
37. [Evi inşa etti], kenti kurdu;
38. [Kurduğu kentin] (içine) canlı yaratıklar koydu;
39. [Nippur'u kurdu], Ekur'u inşa etti;
40. [Uruk'u kurdu, Ean]na'yı inşa etti.

---

14. Evcil hayvanlar ve bitkiler tanrısı.

15. Bu "set"le hiç kuşkusuz Basra Körfezinin kıyısında yer alan ve arkasında bir çöküntü çukuru bulunan uzun sırta gönderme yapılıyor. Bu yükseltinin varlığının tarih öncesi çağlara kadar çıktığı söylenir (Erika Techen, *Euphrat und Tigris* [Hamburg, 1934], s. 40-45).

16. *Abâlu*, "kurutmak"tan *na-ba(!)-la* okunuşuyla.

Tabletin ön yüzünün geri kalan bölümüyle arka yüzünün yaklaşık ilk yarısı tahrip olmuştur; metin yeniden okunur duruma geldiğinde, kendimizi yukarda sözünü ettiğimiz sihir yırının ortasında buluyoruz.

CANLI VARLIKLARIN YARATILMASI[17]

George Smith tarafından Ninova'da kazı yapanların açtığı bir hendekte bulunan bu parçalanmış yazıt, bir zamanlar kral Asurbanipal'in kütüphanesine ait olmuş olabilir. Ne yazık ki, üzerindeki metnin yorumunda, tabletin bozukluğu yüzünden, ciddi güçlüklerle karşılaşılmaktadır. Ancak, genel olarak, iyi kötü korunabilmiş olan birkaç satırın en başta canlı varlıkların yaratılışını konu aldığı söylenebilir. Ninigiku'nun (Ea'nın başka bir adı) yarattığı "iki küçük", yıllarca büyük bir merak ve ilgi konusu olmuştur. Tabletin bölük pörçük oluşu yüzünden, bu "iki küçük" veya "iki genç"le neyin kastedildiğini açık seçik belirlemek güçtür. Ancak, bunları insan soyunun ilk ana babası olarak görmek için yeter kanıt yoktur. Nitekim, "kentin yaratıkları" –ki insan soyunu gösteren bir deyim olabilir–[18] ve "benim ailem" deyimlerine bakılırsa böyle bir olasılık son derece zayıf görünmektedir. Fakat "iki küçük"le insan hizmetçilerin kastedilmiş olması oldukça akla yakın gelmektedir.

1. Tanrılar kurultaylarında [her şeyi(?)] yarattıkları,

17. Metni yayımlayan: King, *Cuneiform Tablets.....*, vol. XIII, 34. levha (D.T. 41); çevirenler: kendisi, *The Seven Tablets of Creation* adlı eserinde (I, 122-125); Rogers, *op.cit.* s. 50 ve devamı; Ebeling, Gressmann, *op.cit.*, s. 136; ve diğerleri.

18. Örneğin, Arno Poebel, *Historical Texts* (Philadelphia, 1914), s. 40'ta böyle.

2. Göğü biçimlendirdikleri, [yeryüzünü(?) oluş]turdukları,
3. Canlı [yaratık]ları [.....] dünyaya getirdikleri,
4. Tarladaki (evcil) hayvanları, kırdaki [(yabanıl) hayvanları], ve [kentin(?)] yaratıklarını [yarattıkları] zaman;
5. Canlı yaratıklara [.....] [...dıktan],
6. [Ve] Sumuqan'[ın (evcil) hayvanlarına] ve kentin yaratıklarına [paylarını(?) ayır]dıktan,
7. [Ve bü]tün yaratıkları, yaratılmışların tümünü [.....] [...dıktan] sonra;
8. [.....] ki benim tüm ailemde [.....],
9. Ninigiku iki hiz[metçi(?)[19]...] [yarattı].
10. [Onları daha] görklü ve şanlı kıldı tüm (öteki) yaratıklar[dan].

(Devamı hemen hemen bütünüyle harap olmuş)

"ANU GÖKLERİ YARATTIĞI ZAMAN"[20]

Bu kozmolojik pasajın alındığı tablet Babil'de bulunmuştur. Bir tapınağın (onarılıp, arıtılıp) yeniden hizmete sokulmasında kullanılan bir ritüeli içerir. Bu ritüel çeşitli türlerden sunular sunulmasını, birtakım yırlar (ilahiler) söylenmesini, ve aşağıdaki yaratılış öyküsünün okunmasını gerektirir ki, bu öyküde Ea alt düzey-

19. Sözcüğü sözcüğüne: *"iki kü[çük]"* ya da *"iki ge[nç]"*

20. Metni yayımlayıp çeviren: F. H. Weissbach, *Babylonische Miscellen* (Leipzig, 1903), 12. Levha ve s. 32-34; öteki çeviriler: F. Thureau-Dangin, *Rituels accadiens* (Paris, 1921), s. 46 ve devamı; A. Ungnad, *Die Religion der Babylonier und Assyrer* (Jena, 1921), s. 54 ve devamı; Rogers, *op.cit.* s. 44-46; Ebeling, Gressmann, *op.cit.* s. 129 ve devamı; ve diğerleri.

den çeşitli koruyucu tanrıların, kralın ve genel olarak insanlığın yaratıcısı olarak yer alır. Burada da yine sihirli formül olarak kullanılan bir yaratılış öyküsü söz konusudur; güdülen amaç ise, tanrıların güç ve erklerini resmen ilan etmek suretiyle, tapınağın yeniden açılması sırasında ve sonrasında kötü etkilerin çevreden uzak tutulmasını sağlamaktır.[21]

24. Anu[22] gökleri yarattığı zaman,
25. (Ve) Nudimmud[23] kendi konutu *Apsû*'yu[24] inşa ettiği zaman,
26. Ea (bir tutam) balçık kopardı[25] (yerden) *Apsû*'da;
27. Kulla'yı[26] yarattı, [tapınakların] onarımı için;
28. Kamışlık bataklığı ve ormanı yarattı, [onların] inşaat işleri için;
29. Ninildu'yu[27], Ninsimug'u[28] ve Arazu'yu[29] yarattı, [onların] in[şaat] işlerini tamamlamak için;
30. Dağları ve denizleri yarattı her ne [.....] diye;
31. Guşkinbanda'yı[30], Ninagal'ı[31], Ninzadim'i[32] ve Nin-

21. S. A. Pallis, *The Babylonian Akîtu Festival* (Copenhagen, 1926), s. 212.
22. Gök tanrısı.
23. Ea'nın öteki adı.
24. Krş. *Enûma eliş*, I. tablet:71.
25. Krş. Eyub Kitabı, 33: 6: "Balçıktan koparıldım ben de."
26. Kerpiç tanrısı.
27. Dülgerlerin, ağaç ustalarının tanrısı.
28. Demircilerin, metal ustalarının bir tanrısı.
29. Görünüşe göre, yakarı, dua tanrısı.
30. Kuyumcuların tanrısı.
31. Demircilerin bir başka tanrısı.
32. Hakkakların (oymacıların, taşa yazı ve resim kazanların) tanrısı.

kurra'yı[33] yarattı, [onların] işleri için;

32. Ve onların zengin ürünlerini, sunular (sunmak)... için [.....];

33. Aşnan[34], Lahar[35], Siris[36], Ningizzida (ve) Ninezen'i[37] [.....] yarattı,

34. Bol ve düzenli sunu[lar] sağlamak için;

35. Umunmutamku ile Umunmutamnak'ı[38] yarattı, sun[ularını] sunsunlar diye;

36. Büyük tanrıların baş rahibi Kusig'i yarattı, ritlerin (ve) tö[renlerin] yerine getirilmesi için;

37. Kralı yarattı, [tapınakların ba]kım ve (onarımı) için;

38. İnsan soyunu [yarattı], [tanrıların hizmetinin(?) gö]rülmesi için.[39]

(Gerisi harap olmuş)

---

33. Taş yontucuların bir tanrıçası (S. N. Kramer, *The Journal of the American Oriental Society*, XLIII (1943), 69, 1. not; Knut Tallqvist, *Akkadische Götterepitheta* [Helsinki, 1938], s. 411).

34. Bir tahıl tanrısı.

35. Bir sürü ya da ağıl tanrısı gibi görünüyor (krş. A. Deimel, *Pantheon babylonicum* [Roma, 1914], s. 162; Tallqvist, *op.cit.*, s. 347).

36. Bir şarap tanrıçası.

37. Görünüşe göre iki bitki ve yeşillik tanrısı.

38. Bu iki ad Babilcede *Minâ-îkul-bêlî* ("Efendim ne yiyecek?") ve *Minâ-iştî-bêlî* ("Efendim ne içecek?") biçimlerinde karşımıza çıkıyor ve Marduk'un aşçısıyla sakisini (içki sunucusunu) gösteriyor (krş. Poebel, *Studies in Akkadian Grammar* [Chicago, 1939], s. 119).

39. Krş. *Enûma eliş*, VI. tablet: 8 ve 33 ile devamı.

İNSANIN YARATILIŞI[40]

Tanrıça Mami'nin, Enki (yani Ea) ve öteki tanrıların isteği üzerine, öldürülmüş bir tanrının kanıyla karıştırılan balçıktan İnsanı yarattığını anlatan bu öykü, Birinci Babil Hanedanı dönemine ait oldukça kırık dökük ve hava koşullarından iyice yıpranmış bir tablet üzerinde bulunmuştur. Tablet yazıldığında oldukça uzun en az dört sütun içeriyordu. Bu öyküde insanın ilk kez yaratılışının mı, yoksa –belki tufandan sonra- ikinci kez yaratılışınını mı anlatıldığı kesinlikle söylenemez. Daha 8. satırda Mami'nin "insan soyunun yaratıcısı" diye adlandırılması ikinci varsayımı güçlendirir görünüyor.[41] Tabletin arka yüzünden, bu yaratılış söylencesinin, doğumda okunan bir sihir yırının uzunca giriş bölümünü oluşturduğu açıkça anlaşılmaktadır. Doğum yırına bu öyküyle başlanmasının amacı besbelli, doğum tanrıçası Ninhursag (ya da Mami)'nin büyük eylemlerinden birini tekrar anlatarak onun yardım ve kayrasını elde etmek ve böylece bebeğin doğumunu kolaylaştırmaktır. Aşağıdaki satırlar tabletin üçüncü sütunundan alınmıştır.

1-2. *(Bozuk; okunmuyor)*
3. "Küçük olanı bolluğa yükseltecek;

40. Bu yazıt T. G. Pinches tarafından *Cuneiform Texts....*,vol. VI (Londra, 1898), 5. levhada ve S. Langdon tarafından *Sumerian Epic of Paradise, the Flood and the Fall of Man* (Philadelphia, 1915), III. ve sonraki levhalarda yayımlanmış ve Langdon tarafından *ibid.*, s. 25 ve devamı; Ungnad tarafından *op. cit.* s. 55; Ebeling [in Gressmann] tarafından *op. cit.* s. 134; ve yine Ebeling tarafından *Tod und Leben nach den Vorstellungen der Babylonier* (Berlin ve Leipzig, 1931), s. 172-176'da çevirisi yapılmıştır.

41. Bak. Jensen, *Assyrisch-babylonische Mythen und Epen*, s. 275 ve devamı; King, *The Seven Tablets of Creation*, I, lvii, 1. not.

4. İnsan yaratılışın(?) [.....] ını taşıyacak."
5. Tanrıçayı çağırdılar, [.....],
6. Tanrıların yardımcısı(?), bilge Mami :
7. "Sen ana-karınsın,
8. İnsan soyunun yaratıcısı;
9. Yarat İnsanı[42], ki taşısın boyunduruğu[43];
10. Ki taşısın boyunduruğu [.....].
11. Yaratılışın(?) [.....] ını taşıyacaktır İnsan."
12. Nintu[44] açtı ağzını,
13. Ve (şöyle) dedi büyük tanrılara :
14. "Sadece benimle (bunu) yapmak olanaksız;
15. Onun yardımıyla[45] [İnsan] olacak.
16. O, tüm [tanrılar]dan [korkan] (kişi) olacak.
17. Balçık [.....]."
18. Enki açtı ağzını,
19. Ve (şöyle) dedi büyük tanrılara :
20. "İkame(?) ve yardım ayında,
21. Toprağı arıtma (ve) çobanını yargılama ayında,
22. Bir tanrı öldürsünler,
23. Ve tanrılar ..... sınlar
24. Onun eti ve kanıyla
25. Balçığı karıştırsın Ninhursag.
26. Tanrı ve insan
27. ..... birleşmiş(?) balçıkta.

---

42. *Lu-ul-la-a*.
43. Krş. *Enûma eliş*, VII. tablet: 8 ve devamı.
44. Mami'nin bir başka adı.
45. Olasılıkla Enki'nin yardımıyla (krş. 18. satır). *rî-şû(!)-(ti)-şu* okunuşuyla.

(Bu sütunun geri kalan kısmı anlaşılmayacak kadar zarar görmüş)

İNSANIN YARATILIŞININ BİR BAŞKA ANLATIMI[46]

Aşur kentinin örenleri arasında bulunan ve yaklaşık olarak M.Ö. 800'lere tarihlenen bir tablet bize insanın yaratılışının bir başka versiyonunu sunmaktadır. Bu metin üç sütundan ibarettir. İlk sütunda, bazılarının müzik notaları saydığı, fakat bir tür gizli yazı sistemine ait simgeler olmaları çok daha akla yakın görünen[47] bazı işaretler vardır. İkinci sütun insanın yaratılış öyküsünün Sümerce versiyonunu içermekte, üçüncüsü ise bunun Babilce çevirisini vermektedir. Bu tablette, Babil-Asur edebiyatında ilk kez olmak üzere, ilk iki insan ve adları, Ulligarra ve Zalgarra, söz konusu edilmektedir. Her adın önüne "tanrılık" anlamındaki işaret konmuştur ki, bundan insanın ilk atalarına en azından bir dereceye kadar tanrı gözüyle bakıldığı anlaşılmaktadır. Bu tasarımın nedeni elbette bunların –başka kaynaklara göre balçıkla karıştırılarak da olsa- tanrı kanından yaratıldığına inanılmasında aranmalıdır.

46. Metni yayımlayan: Ebeling, *Keilschrifttexte aus Assur religiösen Inhalts*, No. 4; çevirenler: aynı yazar, *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, LXX (1916), 532-538; Ungnad, *op.cit.* s. 56 ve devamı; yine Ebeling [Gressmann], *op.cit.*, s. 134-136; ve diğerleri. Tabletin iyi bir fotoğrafı S. Landersdorfer tarafından yayımlanmıştır: *Die sumerischen Parallelen zur biblischen Urgeschichte* (Münster i.W., 1917), I-II. levhalar. Ninova'dan gelen bir kopya için, bak. Carl Bezold, *Proceedings of the Society of Biblical Archaeology*, X (1887/88), I-II. levhalar (s. 418'le 419'un arasında) ve T. J. Meek, *Revue d'assyriologie*, XVII (1920), 189 (82-3-23, 146); krş. ayrıca E. F. Weidner, *American Journal of Semitic Languages and Literatures*, XXXVIII (1921/22), 209.

47. Bu hususta bak. Landsberger, *Archiv für Orientforschung*, Beiband I (1933), 170-178; krş. ayrıca C. J. Gadd, *Iraq*, IV (1937), 33-34.

ÖN YÜZ

1. Gök, uzaktaki güvenilir ikiz,[48] yerden ayrıldığı,
2. (Ve) tanrıçaların anası var edildiği zaman;
3. Yer meydana çıkarıldığı (ve) toprak biçimlendirildiği zaman;
4. Göğün ve yerin yazgıları saptandığı zaman;
5. Hendeğe ve kanala doğru yön(leri) verildiği;
6. (Ve) Fırat'la Dicle'nin kıyı setleri yerine konduğu zaman;
7. (İşte o zaman) Anu, Enlil, Şamaş (ve) Ea,
8. Büyük tanrılar,
9. (Ve) Anunnaki'ler, büyük tanrılar,
10. Oturdular yüceltilen kutsal yerde,
11. Ve tekrar sayımını yaptılar aralarında, yaratılanların.
12. "Şimdi, göğün ve yerin yazgıları belirlendiğine,
13. Hendekle kanala (akacakları) doğru yönler gösterildiğine,
14. Dicle'yle Fırat'ın kıyı setleri
15. Yerlerine yerleştirildiğine göre,
16. (Daha) ne yapmalı,
17. (Daha) ne yaratmalıyız?
18. Ey Anunnaki'ler, siz, büyük tanrılar,
19. (Daha başka) ne yapalım?
20. (Daha başka) ne yaratalım?"
21. Oradaki[49] büyük tanrılar,

---

48. Bu satırın çevirisiyle karş. Jacobsen, *Journal of Near Eastern Studies*, V (1946), 143, 24. not.

49. Sözcüğü sözcüğüne: (Orada) durmakta olan.

22. Yazgıları yazan Anunnaki'ler,
23. Her iki (grup)takiler[50] Enlil'e yanıt verdiler:
24. "Gökle yer arasındaki bağ Uzumua'da,[51]
25. Öldürelim (iki) Lamga tanrı.[52]
26. Yaratalım onların kanından insan soyunu.
27. Onların görevi olsun tanrılara hizmet,
28. Her zaman için.
29. Sınır hendeğini bakıp korumak üzere,
30. Vermek çapayı ve sepeti[53]
31. Onların ellerine[54]
32. Büyük tanrıların oturma yerleri için,
33. Ki yüce bir kutsal yer olmağa layıktır;
34. Sınır çizip ayırmak üzere tarlayı tarladan,
35. Her zaman için.
36. Sınır hendeğini bakıp korumak,
37. Hendeğe doğru akış yönünü vermek,
38. Sınır taşını(?) bakıp korumak,
39. Sulamak üzere dünyanın dört bölgesini(?),
40. Bitkiler yetiştirmek için bol bol,
41. Yağmurlar(?) [.....],

50. Göğün ve yerin Anunnaki'leri.

51. Uzumua, Nippur kentinde kutsal bir alandı (bak. Meissner, *Babylonien und Assyrien*, II, 111; F. M. Th. Böhl, *Archiv für Orientforschung*, XI [1936/37], 207; ve Jacobsen, *Journal of Near Eastern Studies*, V, 136-137).

52. Lamga tanrılar usta (sanat ehli) tanrılardı. Metin aslında öldürülecek tanrıların sayısını vermiyor ("Lamga" adının yinelenmesi ikilik ifade etmez; bak. Poebel, *Grundzüge der sumerischen Grammatik* [Rostock, 1923], 143 ve 150. bölümler). Ancak, işlemin sonunda yalnız iki insan yaratılmış olduğundan, ikiden fazla tanrının öldürülmediğini varsaymak doğal görünüyor.

53. *Tupşîku*'nun bu çevirisi için, bak Meissner, *Mitteilungen der altorientalischen Gesellschaft*, XI, Heft 1/2 (1937), 47-49.

54. İnşaat işleri için.

ARKA YÜZ

1. Sınırı(?) gözetip korumak için,
2. Doldurmak(?) için anbarı,
3-5 *(Bozuk, okunmuyor)*
6. Anunnaki'lerin tarlasına[55] bol ürün verdirmek için,
7. Artırmak için toprağın verimini,
8. Kutlamak için tanrılar (onuruna) bayramları,
9. Dökmek için soğuk su
10 Tanrıların büyük evine, ki layıktır yüce bir kutsal yer olmağa,
11. Ulligarra (ve) Zalgarra[56]
12. Diyeceksin adlarına."
13. Artırsınlar diye sığır, davar, (her türlü) mal, balık ve kuşları,
14. Ülkede bolluk (ve bereketi),
15. Enul (ile) Ninul[57]
16. Buyurdular kutsal ağızlarından.
17. Tanrılar hanımı Aruru, saltanata layık,
18. Belirleyip buyurdu onlara büyük yazgılar:
19. Usta işçi üretmek usta işçi için, (ve) acemi işçi, acemi işçi[58] için,
20. (Fırlayıp çıkarak) kendiliklerinden, ekin topraktan

55. Sonraki satıra bakılırsa, "Anunnaki'lerin tarlası" olasılıkla toprak, yeryüzü anlamına geliyor.

56. Bu adlar olasılıkla, sırasıyla "bolluk/bereket getirici" ve "servet/zenginlik sağlayıcı" anlamlarına geliyor.

57. Sırasıyla, "bolluğun beyi" ve "bolluğun hanımı".

58. *Nu'û* teriminin bu çevirisini Jacobsen'den aldım.

fışkırır gibi,[59]

21. (Öyle) bir şey ki, gökteki yıldızlar (gibi), değiştirilmeyecek sonsuza dek.
22. Gündüz ve gece
23. Kutlamak tanrılar onuruna bayramları
24. Kendiliklerinden,
25. (Bu) büyük yazgıları
26. Anu, Enlil,
27. Ea ve Ninmah,[60]
28. Büyük tanrılar, yazıp buyurur (onlar için).
29. İnsan soyunun yaratıldığı yerde,
30. Orada, Nisaba[61] yerleşti yerine sağlamca.
31. Bilge öğretsin sırları bilgeye.[62]

NİPPUR'DAN BİR SÜMER YARATILIŞ ÖYKÜSÜ[63]

İnsanın yaratılışına ilişkin bir başka anlatıma da Nippur'da çıkarılan bir Sümer tabletinde rastlanır. Yazıt, bir yaratılış öyküsünün özetlenmiş biçiminin bir bölümünü, birtakım tufan öncesi kentlerle onların tanrısal hükümdarlarının bir listesini ve tufan olayının bir anla-

59. Bu satırlarla karş. Sümerlerin kazma ve Enki'yle E-engurra mitleri; bunlara göre ilk insanlar bitkiler gibi topraktan çıkmışlar (Jacobsen, *Journal of Near Eastern Studies*, V, 134-137).

60. Ninmaḫ, Aruru'nun bir başka adıdır.

61. Tahılın, yazıcıların, bilgeliğin, vb. tanrıçası. Burada, sonraki satır gözönüne alınırsa, olasılıkla bilgelik tanrıçası olarak görev yapıyor.

62. Bu söylence yalnız sırraermişlere seslenmek üzere düşünülmüştü; tabletin birinci sütunundaki gizemli işaretlerin açıklaması da burada olabilir.

63. Metni yayımlayan: Poebel, *Historical and Grammatical Texts* (Philadelphia, 1024), No.1; çeviren: Aynı yazar, *Historical Texts* adlı kitabı, s. 17; krş. ayrıca King, *Legends of Babylon and Egypt in Relation to Hebrew Tradition* (Londra, 1918), s. 49-58.

tımını içerir. Eldeki parçaların yaklaşık üç misli büyüklüğünde olan tabletin başlangıç kısmı kırılıp yitmiş olup, korunmuş olan ilk birkaç satır da bir yaratıcı tanrının konuşmasının son cümlesiyle başlar. Yaratılışı ele alan parça şöyledir:

"Benim insan soyuma gelince, yokedilişinden (alıp) onu [.....] olduracağım.

Nintu için benim yaratıklarımı [.....] [.....] cağım....

İnsanları ..... tıracağım yerleşim yerlerinde.

O[64] her nereye kentler kurarsa, onların koruması altında rahat ettireceğim.

Koysun (üst üste) kerpiçlerini bizim evlerimizin, kutsanmış yerlerde;

Kursun bizim ..... lerimizi kutsanmış yerlerde!"

..... yı doğru kıldı onun için[65];

Yüce buyrukları ve ilkeleri yetkin kıldı onun için.

Anu, Enlil, Enki ve Ninhursagga[66]

Yarattıkları zaman insan soyunu,

Toprağın ..... ını ürettirdiler(?) toprağa;

Hayvanları, kırlardaki dört ayaklı yaratıkları, ustalıkla var ettiler yoktan.

64. İnsan .

65. İnsan için.

66. Tanrıça Nintu'nun adının eş anlamlısı.

KURTÇUK İLE DİŞ AĞRISI[67]

Burada da yine bir sihir yırının parçası olarak kullanılan kozmolojik bir metinle karşı karşıyayız; buradaki özel durumda, yapılan büyüye yardımcı olmak üzere, metne bazı hekimlik uygulamaları da eklenmiştir. Metindeki kozmolojik malzemenin amacı Babillilerle Asurluların diş ağrısıyla ilişkili gördükleri kurtçuğun yaratılış öyküsünü vermektir.

1. Anu göğü yarattıktan,
2. Gök de yeri yarattıktan,
3. Yer de ırmakları yarattıktan,
4. Irmaklar da kanalları yarattıktan,
5. Kanallar da azmakları yarattıktan,
6. (Ve) azmaklar da kurtçuğu yarattıktan sonra,
7. Kurtçuk ağlayarak geldi Şamaş'ın huzuruna,
8. (Gözlerinden) yaşlar akarak (geldi) Ea'nın önüne.
9. "Ne vereceksin bana yiyecek?
10. Ne vereceksin bana içecek?"
11. "Vereceğim sana olgun inciri
12. Ve kayısıyı.[68]
13. "Nedir bunlar benim için? Olgun incir
14. Ve kayısı !

---

67. Bu yazıt Thompson tarafından, *Cuneiform Texts.....*, vol. XVII (Londra, 1903), 50. levhada ve *Assyrian Medical Texts* (Londra, New York, vb., 1923), No. 25, 2:15 ve devamında yayımlanmıştır. Çevirenler: Meissner, *Mitteilungen der vorderasiatischen Gesellschaft*, IX, Heft 3 (1904), 42-45; Rogers, *op.cit.*, s. 52 ve devamı; Ebeling [Gressmann], *op.cit.*, s. 133 ve devamı; ve diğerleri. Bir gözden geçirilmiş Hurrice (Horite) değişke için, bak. Thureau-Dangin, *Revue d'assyriologie*, XXXVI (1939), 1-10.

68. Bak. Thompson, *The Assyrian Herbal* (Londra, 1924), s. 178-180.

15. Yukarı kaldır beni de yerleşeyim
16. Dişlerle çene kemiklerinin arasına!"
17. (Orada) kanını emerim dişlerin,
18. Ve kemirip bitiririm
19. Dişlerin çene kemiğindeki köklerini!"
20. İğneyi sok ve yakala ayağını (kurtçuğun)![69]
21. Madem ki bunu söyledin, ey kurtçuk,
22. Ea vursun sana tüm gücüyle
23. Elinin!
24. Büyü yırı diş ağrısına karşı.
25. Bunun ritüeli: İkinci derece bira,....., ve yağı karıp karıştıracaksın;
26. Bunun üzerine yırı üç kez okuyacaksın, (ve) karışımı onun dişine koyacaksın.

AYIN VE GÜNEŞİN YARATILIŞI[70]

Burada, Yeni Babil dönemine ait bir öğrenci alıştırma tableti üzerinde bulunan iki kısa söylence söz konusudur. Bunların biri Sümerce, öteki ise Babilce olarak kaydedilmiş olup, önceki Ay'ın, sonraki de Güneş'in yaratılmalarını konu edinmekte ve ikisi birlikte, Virolleaud'nun yukarda andığımız kitabından da anlaşıldığı gibi, daha geniş kapsamlı bir astroloji metninin giriş bölümünü oluşturmaktadırlar.

69. Bu satır dişçiye verilen yönergeyi içeriyor. Görünüşe göre diş sinirini tutup çekmek kastediliyor (krş. A. David, *Revue d'Assyriologie*, XXV [1928], 97).

70. Metnin yayımı: King, *The Seven Tablets of Creation*, II. cilt, XLIX. levhada ve çevirisi, *ibid.* I, 125 ve 127; öteki çeviriler: Ungnad, *op.cit.*, s. 58; Rogers, *op.cit.*, s. 46 ve devamı; Ebeling [Gressmann], *op.cit.*, s. 136. Bir kopyası için, bak. Ch. Virolleaud, *L'Astrologie chaldéenne* (Paris, 1908), *Sin*, No. I.

SÜMERCE

1. Ne zaman ki Anu, Enlil, (ve) Enki, [büyük] tanrılar,
2. Değiştirilemez öğütleriyle koydular büyük kurallarını
3. Göğün ve yerin, (ve) ay-tanrının hilalinin,[71]
4. Ayın hilalini (serbest) bırakmak için, ay (süresini) yaratsın diye,
5. Ve yerine yerleştirdiler (onu) göğün (ve) yerin bir işareti olarak,
6. Ki gökteki ayın hilali ışığın saçılmasını sağlasın her yana,
7. Göze çarparak(?) çıkıp ilerledi o, göğün ortasında.

BABİLCE

8. Ne zaman ki Anu, Enlil (ve) Ea,[72]
9. Büyük tanrılar, değiştirilemez öğütleriyle,
10. Göğün ve yerin kurallarını koydular,
11. (ve) emanet ettiler ellerine büyük tanrıların
12. Parlak günü (ve) yeni ayı, görmesi(?) için
13. İnsan soyunun, baktılar güneşe onun çıkıp geliş kapısında.
14. Göğün ve yerin ortasında ışık saçtılar[73] bağlılıkla (tanrılara).

71. *Magur* teriminin bu çevirisi için, bak. A. Salonen, *Die Wasserfahrzeuge in Babylonien* (Helsinki, 1939), s. 14-15.

72. Sami Babillilerin Ea'sı Sümerlilerin Enki'sinin karşılığıdır.

73. *Uş-ta-mu-ú* yerine, öneri olarak, *uş-ta-pu-ú* okunuşuyla. Özneler ("bunlar") güneşle aydır.

IRMAĞA SESLENİŞ[74]

Bu yazıt genellikle yaratılış öyküleri arasında sayılmakla birlikte, gerçekte dünyanın yaratılışyla hiçbir ilgisi yoktur. Özelliği bakımından kutsal yır, ilahi ve yakarı "edebiyatı" içinde yer alır. İlk yedi sekiz satırı, ırmakta icra edilen bir su ritüelinin başlangıç sözlerini oluşturur; ırmak burada –adının önünde tanrılık işareti olmamakla birlikte– tanrılaştırılmaktadır.[75] Bu metinde seslenilen ırmağın büyük ve güçlü, çamur renkli Fırat nehri olduğuna hiç kuşku yoktur; zira Mısır için Nil neyse Babilliler için de Fırat oydu. Gerçekten de Fırat "her şeyin yaratıcısı" ve "kutsal yerler ırmağı" idi, zira Babil ülkesinin yaşamı ve verimliliği en başta onun suyuna bağlıydı; kutsal yerler ve tapınaklar da tüm gereksinimlerini onun "karşı durulmaz taşkınlarından" sağlıyorlardı.

1. Sihir yırı. Ey ırmak, (sen), yaratıcısı her şeyin!
2. Büyük tanrılar kazınca senin yatağını, iyi şeyler koydular kıyılarına.
3. Senin içinde Ea, derinlikler tanrısı, kurdu kutsal evini.
4. Karşı durulmaz taşkın sular bağışladı sana.

---

74. Metni yayımlayan: King, *The Seven Tablets of Creation*, I, 200 ve devamı; ve Ebeling, *Keilschrifttexte aus Assur religiösen Inhalts*, No. 294; çevirenler: King, *op.cit.*, s. 129; Ebeling, *Ein babylonischer Kohelet* (Berlin, 1922), s. 19 ve devamı; Ebeling, Gressmann, *op.cit.*, s.130; ve diğerleri.

75. Tanrılaştırılan ırmağa diğer göndermeler için, bak. Ebeling, *Tod und Leben.....*, s. 125; G. Dossin, *Syria*, XIX (1938), 126; ve Jacobsen, *Journal of Near Eastern Studies*, V, 139, 21. not Tanrılaştırılmış ırmak kavramına Ras Şamra kaynaklı yazılı belgelerde de rastlanır (bak. J. Obermann, *Journal of the American Oriental Society*, LXVII [1947], 198-201).

5. Ateşle gazap, görkemle dehşet
6. Bağışladılar sana Ea ve Marduk.[76]
7. Sen görürsün insanlığın davasını.
8. Ey (sen), büyük nehir, (sen) yüce nehir, (sen) kutsal yerler ırmağı,
9. Suların kurtuluş (getirir), kabul et beni (inayetinle).....!
10. Ne varsa bedenimde, al götür kıyına;
11. [Sağla] onun gitmesini senin kıyına, sağla gitmesini derinliklerine![77]

(Gerisi çevrilemeyecek kadar parçalanmış)

DAMASCIOS VE BEROSSOS'TAN ALINTILAR

Asıl Babil yaratılış öyküsünün iki Yunanca versiyonu, çivi yazısının çözülmesinden uzun zaman önce de klasik çağ bilginlerince biliniyordu. Bunlardan birini, Yeni-Platoncu filozofların sonuncusu (M.S. 480 dolaylarında Damascus (...), Şam(...)'da doğan) Damascios'a borçluyuz. En önemli eserinin başlığı *İlk İlkelerin Güçlükleri ve Çözümleri*'dir. Bu kitapta, tanrıların ve evrenin kökenleri konusunda Babillilerin görüşlerine ilişkin aşağıdaki kısa özeti verir:

76. 4-6. satır için bir değişkede şu ifade var: "O sana sıcaklık ve gazap, görkem ve dehşet armağan etti. Karşı durulmaz su taşkını dedi sana. Senin sözüne Ea'yla Marduk sıcaklık bağışladılar." *Immu* terimine verilen "sıcaklık" anlamı için, bak. W. Von Soden, *Die lexikalischen Tafelserien der Babylonier und Assyrer in den Berliner Museen* (Berlin, 1933), 13. levha, V. sütun, 319. satır.

77. Krş. *II. Krallar*, 5. bölüm: Naaman yedi kez Ürdün ırmağına dalar ve cüzzamından kurtulur.

Barbarlardan Babilliler evrenin birliği ilkesini sessizce geçiştirip, onun yerine Tauthe ve Apasōn diye iki ilke varsayar görünüyorlar; Apasōn'u Tauthe'nin kocası sayıp Tauthe'ye de tanrıların anası diyorlar. Bunlardan bir tek-doğan oğul, Mōymis[78] dünyaya gelmiş ki, ben bunu iki ilkeden çıkmış zihinsel dünya *(νοητὸς κόσμος)* olarak düşünüyorum. Bunlardan bir kuşak daha, Daché ile Dachos, dünyaya gelmiş. Sonra yine bunlardan bir üçüncü (kuşak daha doğmuş): Kissaré ve Assoros; onlardan da üç tanrı, Anos, Illinos ve Aos, doğmuşlar. Aos'la Dauké'nin de Bél adında bir oğulları olmuş ki, dediklerine göre, dünyanın yapıcısıymış *(δημιουργός)*.[79]

Bu özetin *Enûma eliş*'le ne kadar iyi uyuştuğu gerçekten dikkate değer; adeta doğrudan doğruya Babil destanından alınmış bir pasaj etkisi bırakıyor. Ancak bu kısa özette, özel bir ilgiyle ele alınmağa değer bazı noktalar da var. Birincisi, metinde geçen tanrı adlarının tanılanıp denkleştirilmesidir. Dachē *(Δαχή)* ve Dachos *(Δαχός)* hiç kuşkusuz Lachē *(Λαχή)* ve Lachos *(Λαχός)* sözcüklerinin metin yazılırken bozulmuş biçimleridir ki, Babilce Laḫâmu ve Laḫmu (ya da Laḫḫa)'nın karşılıklarıdır.[80] Öteki adlardan Tauthe ve Apasōn, Ti'âmat ve Apsû'ya denk düşüyor; Mumis (ya da Mōymis), Apsû'nun oğlu ve veziri Mummu'dur; Kissarē ve Assoros Kişar'la Anşar'a, Anos Anu'ya, Illinos Enlil (ya da Ellil)e, Aos Ea'ya, Daukē Damkina'ya, ve Bēl de Marduk'a karşılıktır; Babil tarihinin son dö-

78. Bir değişkede *Mumis* var ki, doğrusu da elbette budur.

79. Charles E. Ruelle, *Δαμασκίον διαδόχον απορίαι και λνσεις περι των πρωτων αρχων* (Paris, 1889), I. Bölüm, s. 321 ve devamı

80. Krş. *Enûma eliş*, III. tablet: 125.

nemlerinde Marduk oldukça yaygın biçimde Bēl adıyla tanınmaktaydı. İkinci nokta, Damascius'un Mummu'ya Apsû'yla Ti'âmat'ın "tek-doğmuş bir oğlu" ya da "bir tek-oğlu" *(μονογενῆσ παῖς)* demesidir; yani sonraki kuşaklar, Laḫmu'yla Laḫâmu, Anşar'la Kişar, hep çiftler halinde dünyaya getirildiği halde, Mummu tek başına, yanında kızkardeş olmaksızın doğmuştur. Üçüncü nokta, çivi yazılı metin Enlil'in atalarından söz etmezken, Damascius'un onu Anşar'la Kişar'ın çocukları saymasıdır. Damascius bu bilgiyi başka çivi yazılı kaynaklardan derlemiş olmalıdır, zira dediği doğrudur. Dördüncü nokta, Damascius Mummu'yu "zihinsel dünya", yani dışlaşıp gerçeklik haline dönüşmeden önce yaratıcının zihninde var olduğu biçimiyle dünya, olarak tasarladığını söylemektedir ki, bu yorumu Platon'un *logos* kavramının etkisiyle düşünmüş olabilir. Son olarak, Damascius'un, *Enûma eliş*'teki sırayı tersine çevirerek, tanrıçaların adlarını tanrıların adlarından önce anması da ilgiye değer bir nokta sayılabilir.

Öteki Grekçe anlatı, Babil'de Bêl Marduk'un bir rahibi olan Berossos'un anlatısıdır. Bu öykü, Berossos'un özgün yerel belgelerden derleyerek yaklaşık M.Ö. 275'te[81] Grekçe olarak yayımladığı Babil ülkesi tarihinden alınmadır. Kendi yazdıkları kaybolmuş olmakla birlikte, tarihinden bazı alıntı pasajlar şans eseri bize kadar ulaşmıştır. Babil yaratılış öyküsünün Be-

---

81. Bu tarih hakkında, bak. C. F. Lehmann-Haupt, *Reallexikon der Assyriologie*, II, 2-3.

rossos versiyonunu konu alan parçanın bugüne dek korunmasını, genellikle Syncellus ya da Synkellos olarak bilinen Konstantinopolis'li bir keşişe borçluyuz (M.S. sekizinci yüzyıl).[82] Synkellos malzemesini Caesarealı (Kayserili) kilise tarihçisi Eusebius'un (yakl. M.S. 260-340) bugün kayıp olan *Vekayiname*'sinden (*Chronicle*) derlemiş; Eusebius ise kendi bilgilerini Aleksandros Polyhistor'un (M.Ö. son yüzyıl) eserlerinden almıştır.[83] Anlatı şöyledir:

Diyor ki, bir zamanlar her şey karanlık ve sudan ibaretmiş; bunun içinden garip biçimli acayip yaratıklar meydana gelmiş; iki kanatlı adamlar doğmuş, hatta kimilerinin dörder kanadı ve ikişer suratı varmış; bazılarınınsa tek bir vücudu fakat biri erkek biri kadın olmak üzere iki başı varmış, üreme organları da aynı şekilde hem erkek hem de dişiymiş; keçi ayaklı ve keçi boynuzlu insanlar da varmış; bazılarının ayakları at ayağı imiş, bazılarının arka bacakları at, ön bacakları insan organları biçimindeymiş, *hippokentauros*'lara benziyorlarmış. Aynı şekilde, orada insan başlı boğalar, dört gövdeli ve balık kuyruklu köpekler, köpek başlı atlar, at vücutlu ve at başlı fakat balık kuyruklu insanlar ve başka yaratıklar, ayrıca her hayvan türünden çeşit çeşit başka yaratıklar da üremiş. Bunlardan başka, balıklar, sürüngenler ve yılanlar, ayrıca görünüşleri biribirlerinden alınma daha başka acayip hayvanlar da varmış. Bunların suretleri Bēl'in tapınağına konmuşmuş ve bütün bu yaratıkların üzerinde hüküm süren, Omorka[84] adlı bir kadın-

82. Bak. Pauly-Wissowa, *Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, 2. Reihe, vol. III (Stuttgart, 1932), 1388. sütun ve devamı.

83. *Encyclopaedia Britannica* (14. bas.; Londra ve New York, 1929), III, 460.

84. *Omorka* (*Omórōka*'nın kısaltılmışı) Ti'âmat'ın sanlarından biridir.

mış. Kaldelilerin dilinde bu *thamte*'dir[85] Grekçe "deniz" anlamına gelir; fakat sayısal değeri açısından "ay"a eşittir.[86]

Diyor ki, her şey bu durumdayken Bēl çıkagelmiş ve bu kadını ikiye bölmüş; bir yarısıyla yeri, öteki yarısıyla da göğü oluşturmuş; içindeki yaratıkları da yok etmiş. Fakat bu, sadece doğanın allegorik bir betimlemesi olmalıydı; zira bütün evren sudan ibaretken ve böyle canlı yaratıklar onun içinde doğmuşken, Zeus'le özdeşlenen Bēl karanlığı ikiye bölmüş, gökle yeri biribirinden ayırmış ve evreni düzene sokmuş; fakat canlı varlıklar ışığın kuvvetine dayanamadıklarından mahvolmuşlar. Bu Bēl toprağın ıssız bir çöl olup ürün vermediğini[87] farkedince tanrılardan birine kafasını kesmesini emretmiş,[88] (öteki tanrılara da buyurmuş) ki, akan kanı toprakla karıştırarak, havaya dayanabilen insan ve hayvanları oluştursunlar. Bu Bēl ayrıca yıldızları, güneşi, ayı ve beş gezegeni de yaratmış. Bütün bunları,[89] Aleksandros Polyhistor'a bakılırsa, Berossos ilk kitabında anlatıyormuş: Bu tanrı kendi kafasını kesmiş, öteki tanrılar da akan kanı toprakla karıştırarak insanları meydana getirmişler; işte bu sayede insanlar akıllı yaratıklar olup tanrıların anlama yetisinden pay almışlar.[90]

---

85. Grekçe metinde *thalatth* var, fakat bunun bir yazıcı hatası olduğu bellidir (bak. W. Robertson Smith, *Zeitschrift für Assyriologie*, VI [1891],339). *Thamte* biçimi Babilce *tâmtu*'nun karşılığıdır; denizi, okyanusu, ya da Ti'âmat'ı (öncel deniz veya okyanusun kişileştirilmiş simgesi) gösterir.

86. Yani, *Ομορκα* (Omorka) ve *σεληνη* ("ay"), ebced hesabıyla, aynı sayıya tekabül eder: 301.

87. Grekçe "yemiş-veren" deyimini karşılamak üzere böyle düzeltilmeli: yazıcı küçük bir hata yaparak *ακαρποφορον* yerine *καρποφορον* yazmış.

88. Yani, bu tanrının (çivi yazılı öyküdeki Kingu), Bêl-Marduk'un buyruğu üzerine, kendi kafasını kesmesi gerekiyordu, sık sık ileri sürüldüğü gibi Marduk'un kafasını değil (krş. *Enûma eliş*, VI. tablet: 1-33).

89. Buradan itibaren Eusebios konuşuyor.

90. *Eusebi chronicorum libri duo*, ed. Alfred Schoene, vol. I (Berlin, 1875), 14-18. sütunlar. İkinci paragrafta metni, Alfred von Gutschmid tarafından aktarıldığı biçimiyle izliyorum; alıntı: *ibid.*, 16. sütun, 9. not.

Bu değişke de *Enûma eliş*'le dikkate değer derecede iyi uyuşuyor; destandan ve Damascios'tan ancak birkaç ayrıntıda farlılık gösteriyor. İlk bakışta farkediyoruz ki, Damascios hemen hemen sadece tanrıların kökeniyle ilgilenirken Berossos bu konuyu sessiz geçiştiriyor, ama anlatısının ikinci bölümünde tanrıları doğal olarak önceden var sayıyor. Ancak, "her şeyin karanlık ve sudan ibaret olduğu" zaman derinliklerde yaşayan canavarları bize ne kadar ayrıntılı olarak anlattığını göz önüne alacak olursak, bu geçiştirmenin Berossos'tan değil, bu alıntıyı borçlu olduğumuz Aleksandros Polyhistor'dan kaynaklandığını kabul edebiliriz. Bu yazar belki de gök ve yer biçimlenmeden önce var olan acayip yaratıklara, Babillilerin teogoni konusundaki görüşlerinden daha fazla ilgi duyuyordu.[91]

Berossos'un anlatısının ana konusunu oluşturan masalsı yaratıklar, hiç kuşkusuz, Ti'âmat'ın tanrılara karşı savaşında kendisine yardımcı olmak üzere yarattığı canavarlardır (*Enûma eliş*, I. tablet: 132-145). Fakat Berossos'un bunlara ilişkin betimlemesi, bize kadar geldiği biçimle, çivi yazılı anlatıdaki betimlemeyle ancak genel ve yüzeysel bir benzerlik göstermekte olup, büyük olasılıkla asıl Babil yaratılış öyküsüne değil, "Bêl'in tapınağına konmuş" olan "suretlere" dayanmaktadır.

---

91. Krş. P. Schnabel, *Berossos und die babylonisch-hellenistische Literatur* (Leipzig ve Berlin, 1923), s. 138 ve 177.

Berossos, "bir zamanlar her şeyin karanlık ve sudan ibaret olduğunu" söylüyor. Sonra bu "suyu", "Omorka adlı bir kadın"la özdeşliyor; bu adın, diyor, "Kalde dilinde [yani Babilce] karşılığı *thamte*'dir ve Grekçe 'deniz' anlamına gelir." Ardından, bir sonraki paragrafta, aynı kadına "karanlık" adını veriyor. Başka deyişle, Berossos'un öyküsünün başında söz ettiği "karanlık ve su" aslında çivi yazılı özgün metindeki Ti'âmat'tan başkası değildir; Ti'âmat, karanlığa gömülü öncel tuzlu su okyanusunun kişileştirilmiş simgesidir.

Berossos'un Marduk'la Ti'âmat arasındaki anlaşmazlığa ve bunun sonunda gökle yerin Ti'âmat'ın gövdesinden yaratılışına getirdiği allegorik yorum da çok ilgi çekicidir. Berossos burada açıkça, Babillilerin düşünce ve tasarımlarını bazı Grek filozoflarının gözünde daha kabul edilebilir kılmak için onlara ödünde bulunmakta, ancak dediklerinde bu tür bir yoruma Grek düşüncesini inceleme yoluyla ulaştığına dair bir belirti görülmemektedir. Aksine, Berossos'un burada izlediği yorum türü kuşkusuz bütün Babil ve Asur düşünürlerince de bilinmekteydi. Ti'âmat'ın, daha sonra gökle yerin yaratılacağı bütün ögeleri içinde saklayan kişileştirilmiş öncel karanlık tuzlu su okyanusundan başka bir şey olmadığını her rahip biliyordu; zira Babil-Asur tarihinin son dönemlerine kadar, *tâmtu* terimi (ki öncel dişilik/kadın ilkesine uygulanınca *Ti'âmat* biçiminde kısaltılan *ti'âmatu*'nun sonradan aldığı bir biçimdir) denizi veya okyanusu anlatmak üzere düzenli olarak kullanılıyordu.

Enûma eliş'e göre (VI. tablet), insanın yaratılışının ardındaki neden, tanrıların, tapınaklarını kurup bakım ve onarımlarını sağlayacak, ayrıca gereksinimlerini karşılamak için kendilerine sunu ve kurbanlar getirecek tapıcı yaratıklara ihtiyaç duymalarıdır. Berossos ise Marduk'un bu eylemini, toprağın ıssız ve verimsiz durumuna bağlıyor. Elbette bu, Berossos'un anlatısında destanla çelişkili değil onu tamamlayıcı bir öğedir: İnsan yaratılmıştır, çünkü tanrılar, geçimlerinin sağlanması için, başka işlerin yanı sıra toprağı sürüp ürün verdirecek birilerine de ihtiyaç duyuyorlardı. Berossos'un bu fikri aldığı kaynak, bu kitaptaki "İnsanın Yaratılışının Bir Başka Anlatımı" (s. 68-71) adlı öykü olabilir.

Berossos insanın, bir tanrının kanının toprakla karışımından yaratıldığını söylüyor; oysa *Enûma eliş* (V. tablet: 33) insanın yapıldığı madde olarak yalnız kanı zikrediyor, kanın toprakla karıştırılmasından söz etmiyor. Berossos'un dile getirdiği nokta olasılıkla, adı geçen pasajda açıkça belirtilmemekle birlikte öyle anlaşılmaktaydı; zira eğer insan sadece Kingu'nun kanından yaratılsaydı bütünüyle tanrısal olurdu, yani çok aşağı dereceden de olsa, o da bir tanrı olurdu. Yine de Berossos'un bu fikri, insanın yaratılışına ilişkin bir başka öyküden aldığını tahmin etmek akla yakın geliyor. Yorumunu, "İnsanın Yaratılışı" adlı anlatıma (s. 66-67) dayandırmış olabilir; bu değişkeye göre, bir tanrı öldürülmüş, sonra onun etiyle kanı toprakla karıştırılarak insan yaratılmıştır.

Dahası, Berossos hayvanların da insanlar gibi toprakla karıştırılmış tanrı kanından yaratıldığını söylemesine karşılık, *Enûma eliş*'in VI. tableti sadece *insanın* tanrı kanından yaratıldığını belirtiyor. *Enûma eliş*'te hayvanların yaratılmasından hiç söz edilmiyor. Ancak, Berossos'a göre insanlar ve hayvanlar bir ve aynı tanrının kanından yapıldığına, *Enûma eliş*' te de başka varlıklar yaratmak için bir tanrının öldürülmesi ilk olarak VI. tablette tasarlanıp uygulandığına göre, hayvanların yaratılışının da VI. tabletin bir yerinde, insanınkinden sonra kaydedilmiş olması beklenebilirdi. Fakat hiçbir yerde buna rastlanmıyor. Dolayısıyla, Berossos'un anlatısını, insanlar gibi hayvanların da tanrı kanından yaratıldığını söyleyen başka bir yaratılış söylencesine dayandırmış olması ya da Polyhistor veya Eusebios'un onun anlatımını özetlerken hata yapmış olmaları ve Berossos'un hiçbir zaman insanlarla hayvanların ortak bir kökenden geldiklerini söylememiş olması da mümkündür. Zira hayvanlar insanla aynı kökeni paylaşıyorlarsa, onların da "akıllı olmaları ve tanrısal anlama yetisinden pay almaları" gerekmez miydi?

Son olarak, Berossos'a göre kanından insan ve hayvanların yaratıldığı tanrı kendi kafasını kesiyor. Burada Berossos yine yaratılış öyküsünün asıl anlatımından sapmıştır; bu anlatıma göre bazı tanrılar "kanı(nın ana damarlarını) kesmek suretiyle" Kingu'yu "cezalandırmışlardı" (VI. tablet: 32). Bu noktada Berossos'u doğrulayan bir çivi yazılı kaynak yoktur.Berossos'un

sadece anlatımını *Enûma eliş*'e dayandırdığına değil, birtakım başka Babil yaratılış öykülerinden yararlandığına da kuşku yoktur. Bundan başka, anlatımının bütün ayrıntılarıyla doğru olarak özetlenememiş olduğunu varsaymak da akla uzak değildir. Ne olursa olsun, bize ulaştırıldığı durumda bile, bu anlatım ilginç ve değerli bir edebiyat parçasıdır.

EK

Aşağıdaki metinler yaratılış öyküsü olmamakla birlikte, kitaptaki bazı konularla ilgili olduklarından, buraya eklenmiştir. Ayrıca ilk ikisi, *Enûma eliş*'teki Marduk-Ti'âmat döğüşüyle bazı çarpıcı benzerlikler göstermektedir.

"LABBU"NUN ÖLDÜRÜLMESİ[1]

Şimdi ele alacağımız söylence, *labbu*[2] adı verilen bir canavarın öldürülmesini anlatıyor. Bu sözcük "aslan" anlamına gelir; ancak öykünün devamında aynı yaratığa yılan da deniyor. Dolayısıyla bundan, söz konusu yaratığın aslan ve yılan özellikleri yüklenmiş karma bir canavar ya da ejderha olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Bu yaratıkla savaş, King'in[3] doğru olarak belirttiği gibi, dünyanın yaratılışından önce değil *sonra,* insan yaratılıp kentler de kurulduktan sonra, oluyor. Aslında, yine King'in belirttiği gibi, bu canavarın ortaya çıkışı in-

1. Metni yayımlayan: L. W. King, *Cuneiform Texts from Babylonian Tablets, etc., in the British Museum,* vol. XIII (Londra, 1901), 33. levha ve devamı; çeviren: aynı yazar, *The Seven Tablets of Creation* (Londra, 1902), I, 116-21; P. Jensen, *Assyrisch-babylonische Mythen und Epen* (Berlin, 1900), s. 44-47; Erich Ebeling [Hugo Gressmann], *Altorientalische Texte zum Alten Testament* (Berlin ve Leipzig, 1926), s. 138 ve devamı; ve diğerleri.
2. Önceleri bu terim *ribbu* olarak da okunuyor ve Kitabı Mukaddes'teki *Rahab*'la özdeşleniyordu. Fakat bu okuyuş doğrulanabilmiş değildir. *Labbu* okunuşu ise artık iyice yerleşmiştir (bak. Hrozny, *Mitteilungen der Vorderasiatischen Gesellschaft,* VIII, Heft 5 [1903], 107; ve F. Nötscher, *Ellil in Sumer und Akkad* [Hannover, 1927], s. 58).
3. *Babylonian Religion and Mytholoy* (Londra ve New York, 1899), s. 84 ve *The Seven Tablets of Creation,* I, 116, 1. not.

sanlarla tanrıları aynı şekilde dehşete düşürmüştü ve tanrılardan birinin sonunda gidip onu öldürmesi de "geniş ülkeyi" bu ejderhadan kurtarmak amacıyla olmuştu. Söylence şöyledir:

ÖN YÜZ

1. Kentler inliyordu, insanlar [.....],
2. İnsanların sayısı azalıyordu [.....];
3. Yakınmalarına [..... cak] kimse yoktu,
4. Çığlıklarına [..... cek] kimse yoktu.
5. "Kim [çıkardı ortaya] bu (ejder)-yılanı?"
6. "Deniz [çıkardı ortaya] bu (ejder)-yılanı."
7. Enlil göğe [ejderha]nın bir resmini çizdi[4]:
8. "Boyu elli çift-saat[5] (uzunluğunda), [yüksekliği] ise bir çift-saat (kadardır);
9. Ağzı altı arşın, [..... sı] on iki arşın,
10. [Kul]ak[ları]nın çevresi on iki arşındır;
11. Altmış arşın (uzaktan) kuşları [kapabilir(?)];
12. Suda dokuz arşın derinliği tarayabilir;
13. Kuyruğunu kaldırdı mı [.....]."
14. Gökteki bütün tanrılar [.....].
15. Gökte bütün tanrılar [Sin]'in[6] önünde yere kapandılar

4. Yakınmalar Enlil'e dek ulaşıyor, o da, tanrıların bu ejderin ne denli korkunç olduğunu anlamaları için, göğe yaratığın resmini çiziyor. Bu satır olasılıkla Samanyolu'nun varlığını açıklamaktadır.

5. "Çift-saat" terimi, yaya olarak iki saatte alınan mesafeye denk bir uzunluk ölçüsüdür, yani on bir kilometre kadardır.

6. Ay tanrısı.

16. Ve tel[âşla] (?) Sin'in eteklerine [yapıştılar]:
17. "Kim gidip [öldür]ecek *labbu*'yu,
18. Ve kur[tar]acak bu geniş ülkeyi,
19. Ve kırallık edecek [herkesin üzerinde(?)]?"[7]
20. "Git Tişpak, öl[dür] *labbu*'yu,
21. [Ve böylece] kurtar [ondan(?)] bu geniş ülkeyi,
22. Ve kıral ol [herkesin üzerine(?)]!"
23. "Beni gönderiyorsun, Efendim, nehrin yaratığını[8] [öldürmeye(?)];
24. Ama ben bilmiyorum *labbu*'nun [.....] sını."

Son satır Tişpak'ın ejderhayla döğüşmeye gitmeyi kabul etmediğini gösterir gibidir. *Enûma eliş*'le ve Zû-kuşu mitiyle benzerliklere dayanarak, Tişpak'ın bu görevi kabul ettiyse bile başarılı olamadığı, ve en sonunda *başka* bir tanrının ileri çıkıp canavarı öldürdüğü ve böylece tanrılar arasında en yüksek rütbeyi elde ettiği sonucuna varabiliriz. Bu tanrının kim olduğunu bilme olanağımız yoktur, ancak büyük olasılıkla bu Tişpak değildi.

Birkaç yazı kalıntısı dışında, bu tabletin ön yüzünün geri kalan kısmıyla arka yüzünün baş tarafı tahrip olmuştur. Metin yeniden okunur hale geldiğinde, kendimizi bir döğüşün içinde buluruz.

7. 17-19. satırda tanrılar Sin'e çağrıda bulunuyorlar; 20-22. satırda Sin Tişpak'a hitap ediyor; 23. satır ve devamında da Tişpak'ın Sin'e yanıtı var.

8. *Ri-ḫu-ut* okunuşuyla.

ARKA YÜZ

1. [.....] ağzını açtı ve [.....] tanrıya [konuştu]:
2. "Bulutları karıştır (ve) bir fırtına [yarat(?)];
3. Hayatının mührünü yüzünün önünde [tutacaksın(?)];[9]
4. (Bir ok) at ve [.....] *labbu*'yu öl[dür]!"
5. Bulutları karıştırdı ve bir fırtına [yarattı(?)],
6. Hayatının mührünü yüzünün önünde [tuttu(?)],
7. (Bir ok) attı ve *labbu*'yu [öldürdü].
8. Üç yıl (ve) üç ay, bir gün ve bir [gece]
9. *Labbu*'nun kanı [.....] aktı.

Bu mitin başka bir versiyonu da Asur ülkesinin eski başkenti Aşur'da bulunmuştur.[10] Bu versiyonun kaydedilmiş olduğu tabletin birinci sütunu, birkaç işaret dışında, tamamen harap durumda olup, ikinci sütunun ilk yirmi satırının anlamı da, metnin bozukluğu nedeniyle, pek kesin değildir. İkinci sütunun kalan kısmı şöyledir:

21. Denizde (ejder)-yılan yaratıldı [.....].
22. Sırtı altmış çift-saat uzunluğunda,
23. Ba[şı] otuz çift-saat yüksekliğindeydi.
24. Gözkapakları yarımşar (çift-saat)lik (birer alan) kaplıyordu.

9. Koruyucu tılsım olarak.

10. Metni yayımlayan: Ebeling, *Keilschrifttexte aus Assur religiösen Inhalts*, No. 6; çeviren: aynı yazar, *Orientalische Literaturzeitung*, vol. XIX (1916), 106-108. sütunlar ve King, *Legends of Babylon and Egypt in Relation to Hebrew Tradition* (Londra, 1918), s. 117 ve devamı.

25. [Ayakları] yirmişer çift-saatlik adımlar atmaya alışıktı.
26. Balıkları, [deniz]in yaratıklarını yerdi;
27. Kuşları, [göğün] yaratıklarını yerdi;
28. Yaban eşeklerini, [kırların] yaratıklarını yerdi;
29. İnsanları [yerdi], insanlara [.....].

(Gerisi bağlantılı bir çeviri yapılamayacak kadar bölük pörçük)

FIRTINA-TANRI ZÛ MİTİ[11]

Bu öykü de öncekine benzer niteliktedir. Ninova ve Susa değişkeleri olmak üzere iki yazılım halinde bize ulaşmıştır. Bu kitapta Ninova değişkesini kullanacak, Susa değişkesine ancak eksik ve boşlukları tamamlamak için başvuracağız. Söylencenin birinci sütunu hemen tamamıyla tahrip olmuştur. İkinci sütun, başı önceki satırda bulunan bir cümlenin sonuyla başlamakta ve şöyle devam etmektedir:

1. Tüm tanrıların (uğur/uğursuzluk) işaretlerini de kontrol ediyor[du].
2. ⌜.....⌝ Zû'yu gönderdi;
3. ⌜.....⌝ gibi ⌜.....⌝ (yi de) Enlil ona emanet etti.

11. Ninova'da bulunan versiyonu King tarafından *Cuneiform Texts.....*, vol. XV (Londra, 1902), 39. levha ile devamında yayımlanmış, Jensen tarafından, *op.cit.* s. 46-53'te ve Ebeling [Gressmann] tarafından *op.cit.* ss. 141-143'te çevirileri yapılmıştır. Susa'da bulunan malzeme ise V. Scheil tarafından *Revue d'assyriologie*, XXXV (1938), 14-15'te yayımlanmış ve çevrilmiştir.

4. ⌜.....⌝ arı su onun önüne.
5. Gözleri bakar Enlil'in hakanca yaptıklarına.[12]
6. Hakanlığının tacına, tanrılığının giysisine,
7. [Tanrılığına(?)] ait olan yazgılar tabletine, baktıkça bakar Zû.
8. Ve böyle bakarken tekrar tekrar tanrıların atası, Duranki'nin tanrısına,[13]
9. Bir arzu(?) uyanır yüreğinde Enlil'in konumu(na gelmek) için;
10. Zû baktıkça tanrıların atası, Duranki'nin tanrısına,
11. Bir arzu(?) uyanır yüreğinde, Enlil'in yerine geçmek için.
12. "Tanrıların yazgı tabletini alacağım, evet ben!
13. Tüm tanrıların (uğur/uğursuzluk) işaretlerini de ben denetleyeceğim!
14. Tahtımı kuracağım ve kararları/buyrukları ben denetleyeceğim!
15. İgigi'lerin hepsini birden ben kontrol edeceğim!"
16. Yüreğinde saldırıyı planladıktan sonra,
17. Günün başlamasını bekler, birçok kez baktığı (Enlil'in) odasının kapısında.
18. Enlil duru suda yıkanırken,
19. Tiarası çıkarılıp tahtın üzerine konduktan sonra,
20. Zû yazgılar tabletini el[iyle] kavradı
21. Ve (böylece) gaspetti hakanlığı, karar/buyruk verme (erkini).

12. Sözcüğü sözcüğüne: Gözleri bakar Enlil'liğin uygulanışına.

13. "Duranki'nin tanrısı" deyimi Enlil'in bir sıfatıdır. Duranki (gökle yerin arasındaki bağ anlamına gelir), Nippur kentindeki Enlil tapınağının çok katlı kulesinin adıydı.

22. (Sonra) kaçtı, gidip dağında [saklandı(?)].
23. Şaşkınlık çöktü (her yana), sessizlik bastırdı (her şeyi).
24. (Tanrıların) atası ve danışmanı Enlil de (korkudan) dondu kaldı.
25. Kutsal yer yoksun kaldı yüreklere korku salan görkeminden.
26. Ülkenin tanrıları fikir alacak, çare soracak yetke aradılar şurda burda.
27. Anu[14] ağzını açıp şöyle dedi
28. Çocukları tanrılara seslenerek:
29. "İşte şu tanrı[15] öldürsün Zû'yu
30. Ve yüceltsin adını insanların yaşadığı yerlerde!"
31. Prensi, Anu'nun oğlunu, çağırdılar.
32. Komutan ona dedi.
33. Prens [Ada]d'ı[16] çağırdılar, Anu'nun oğlunu.
34. [Komu]tan ona dedi:
35. "[Sen, ey güç]lü, muzaffer Adad, saldırışın geri püskürtülmesin.
36. Silahınla (vur) da yıldırım çarpsın[17] Zû'yu.
37. [O zaman adın] büyük tanrılar topluluğunda (en) büyük olacak,
38. Kardaşların tan[rılar arasında] eşin bulunmayacaktır.

---

14. Bu toplantıya Gök tanrısı ve başlangıçta tanrıların en yücesi olan Anu başkanlık ediyor.

15. *I-lu-ma an-nu-um* okunuşuyla (Susa değişkesine göre).

16. Tam ve tipik fırtına-tanrı.

17. *Şu-ub-ri-iq* okunuşuyla (Susa değişkesine göre).

39. Tapınç yerleri [ortaya çıkacak], (bunlar senin için) kurulacaktır.
40. [Dört bölgesinde] dünyanın, kur tapkı yerlerini.
41. [Tapkı yerlerin] Ekur'a girecektir.[18]
42. [Erkli olasın] tanrılar katında, ve güçlü olsun adın!"
43. [Adad] bu görev konusunda yanıt verdi,
44. Atası [Anu'ya] bir söz söyleyerek:
45. "[Ey atam], kim yola çıkacak o ulaşılmaz [dağa] doğru?
46. [Kimdir ben]zeri Zû'nun, çocukların tanrılar arasında?
47. [Yazgılar tabletini] kavramış eliyle,
48. Gaspetmiş [egemenliği], karar/buyruk (verme erkini);
49. [Zû ka]çıp gitmiş, kendi dağında saklanmış(?).
50. Ağzından çıkan [söz.....] tanrının, Duranki tanrısınınki gibidir.
51. Ona kar[şı çıkan] çamur gibi olur.
52. [Onu görün]ce tanrılar başlarını eğer(?)."
53. [(Bunun üzerine) Anu] ona yola çıkmamasını söyledi.

(Sütunun geri kalan kısmı kırılmış.)

18. Ekur, Enlil'in Nippur'daki tapınağıdır; Adad Ekur'da Enlil'in yerini alacaktır.

ÜÇÜNCÜ SÜTUN

Bu sütunun baş tarafı da hemen tamamıyle tahrip olmuştur. Ancak, başka bir tanrının Zû'ya karşı savaşa gidip yazgılar tabletini geri almaya çağrıldığını açıkça gösterecek kadar metin kalmıştır. Fakat bu tanrı da böyle bir görevden çekinir ve kabul etmez. Öykü şöyle devam eder:

7. İştar'ın ilk çocuğu [Şara'yı çağırdılar].
8. Komutan ona şunları der:
9. "[Ey sen, güç]lü, muzaffer Şara, saldırışın geri püskürtülmesin!
10. Silahınla [vur(?)] Zû'ya,
11. [O zaman adın] (en) büyük olacak büyük tanrılar topluluğunda,
12. Kardaşların tanrılar [arası]nda eşin benzerin bulunmayacak.
13. Tapınç yerleri ortaya çık[acak], bunlar (senin için) kurulacak.
14. Dünyanın dört bölgesinde kur kendi tapkı yerlerini.
15. Tapkı yerlerin Ekur'a girecek.
16. Erkli olasın tanrılar katında, ve güçlü olsun adın!"
17. Şara bu görev konusunda yanıt verdi,
18. Atası Anu'ya bir söz söyleyerek:
19. "Ey atam, kim yola çıkacak o ulaşılmaz dağa doğru?
20. Kimdir Zû gibi olan, çocukların tanrılar arasında?
21. Yazgılar tabletini kavramış eliyle,

22. Gaspetmiş egemenliği, karar/buyruk (verme yetkisini);
23. Zû kaçıp gitmiş, saklanmış(?) kendi dağına.
24. [.....] ağzı[n]dan çıkan söz tanrının, [Duranki] tanrısınınki gibidir.
25. [Onun karşısına çıkan çamur gibi olur].
26. [Onu görünce tanrılar bile başlarını eğerler(?)]."
27. [(Bunun üzerine), Anu ona yola çıkmamasını söyledi].

Söylencenin geri kalan kısmı çeviriye gelmeyecek kadar bölük pörçüktür. Elbette öykü tanrılar için mutlu sonla bitiyordu. Tanrılardan birinin, sonunda yazgı tabletini geri alarak tüm tanrıların başı olduğunu kesinlikle varsayabiliriz. Bir kutsal yıra bakılırsa, bu Marduk'tu, zira orada "Zû'nun kafasını ezen" diye anılmaktadır.[19] Ancak, bu parçanın, söylencenin bizim elimizdeki (esas olarak özdeş) iki değişkesine mi, yoksa Zû öyküsünün bugün de bilinmeyen başka bir değişkesine mi gönderme yaptığı konusunda kesin bir şey söyleyemeyiz.

19. Bak. Johannes Hehn, *Beiträge zur Assyriologie*, V (1906), 309: 15.

ADAPA SÖYLENCESİ[20]

Önceki bölümde kısaca tartıştığımız Adapa öyküsü bize kadar dört kil tablet parçası halinde korunabilmiştir. Bunlardan II numaralısı Mısır kıralları III. ve IV. Amenhotep'in (M.Ö. on dördüncü yüzyılın ilk yarısı) arşiv belgeleri arasında bulunmuş, ötekiler ise Asur kıralı Asurbanipal'in (M.Ö. yak. 668-630) kütüphanesinden gelmiştir. III ve IV numaralar görünüşe göre aynı bütünün parçalarıdır, zira aynı yazıyla yazılmış olup, kullanılan kilin dokusu da aynıdır;[21] bunlar ilk iki tabletteki öykünün biraz değişik bir anlatımını içermektedirler. No. I dışında bütün parçalar düzyazı ile kaydedilmiştir. Son parçanın bitiş satırından da anlaşıldığı gibi, bu mit çeşitli dert ve hastalıklara karşı bir sihir yırının parçası olarak kullanılmaktaydı.

I NO.LU PARÇA

1. [Bil]gelik [sahibiydi(?).....] o.
2. Buyruğu [Anu'nun] buyruğu gibiydi [.....].
3. Geniş zeka ve anlayışıyla, o[22] yetkin kılmıştı onu,

20. I No.lı parçadaki çivi yazılı metin Clay tarafından, *A Hebrew Deluge Story in Cuneiform* (New Haven, 1922), VI. Levha, bir fotoğrafla birlikte; II No.lı parçadaki Otto Schroeder tarafından *Vorderasiatische Schrift-denkmäler*, Vol XII (Leipzig, 1915), No. 194'te; III No.lı parçadaki S. Langdon tarafından *Sumerian Epic of Paradise, the Flood and the Fall of Man* (Philadelphia, 1915), VI. Levhada, 3'te ve R. Campbell Thompson tarafından *The Epic of Gilgamish* (Oxford, 1930), 31. Levhada (K8743)'te; ve IV No.lı parçadaki de S. A. Strong tarafından *Proceedings of the Society of Biblical Archaeology*, XV (1894), 274 ve devamında yayımlanmıştır. IV No.lı parçanın karşılaştırmalarla saptanmış yeni bir biçimi için, bak. Langdon, *op.cit.* s. 46-48. Bu parçaların çevirileri: R. W. Rogers, *Cuneiform Parallels to the Old Testament* (New York ve Cincinnati, 1926), s. 69-76; Clay, *op.cit.* s. 41; J. A. Knudtzon, *Die El-Amarna-Tafeln* (Leipzig, 1915), I. Bölüm, s. 965-969; Ebeling, Gressmann, *op.cit.* s. 143-146; ve diğerleri.

21. Bak. Langdon, *op.cit.*, s. 38, 2. not.

22. Ea.

açıp yorumlamak(?) için ülkenin kararlarını.

4. Bilgelik vermişti ona, ama vermemişti sonsuz yaşam.
5. O zamanlar, o yıllarda, Eridu'nun bilge oğlunun — ———
6. Ea yaratmıştı onu insan soyu içinde bir önder olarak ——-
7. Bilge olanın hiç kimse hafife almazdı buyruğunu.
8. Anunnaki'ler içinde en becerikli ve son derece bilge olandı o;[23]
9. Arı kişi, elleri temiz, tapınak bakıcısı, ritlerin gözeticisi.
10. Ekmekçilerle ekmek yapar,
11. Eridu'nun fırıncılarıyla ekmek pişirir.
12. Yiyecek ve su sağlar her gün Eridu'ya.
13. Temiz elleriyle (kutsal) sofrayı kurar;
14. Onsuz sofra kaldırılmaz.
15. Geminin dümeninin tutar, balıkçılık yapar Eridu için.
16. O zaman, Eridu'lu Adapa,
17. Ea'nın oğlu, yatağına çekilme(?) zamanı gelince,
18. Her gün gidip bakardı(?) Eridu'[nun kapısının] kilidine.
19. Parlak rıhtım[dan], Yeni Ay Rıhtımından, binerdi yelkenli teknesine.
20. [Rüzgar es]er, gemisi kayıp giderdi (nehir boyunca).

---

23. Adapa.

21. Kü[rekle] yönetir gemisini
22. [..... üstünde] engin denizin.[24]

(Gerisi tahrip olmuş)

II NO. LU PARÇA

1. *(Tahrip olmuş)*
2. Güney rüzgarı [esiyor ve çöküyordu üstüne],
3. Daldırıyordu [onu] [Ea]nın diyarına.
4. "Ey güney rüzgarı, [.....],
5. Ka[nad]ını kıracağım senin!" Ağzıyla bunu söyler söylemez,
6. [Gü]ney rüzgarının kanadı kırıldı. Yedi gün
7. [Gü]ney rüzgarı esmedi toprağın üstünde. Anu
8. Seslendi veziri İlabrat'a:
9. "Neden güney rüzgarı esmiyor yerin üstünde yedi gündür?"
10. Veziri İlabrat yanıtladı onu: "Efendim,
11. Ea'nın oğlu Adapa güney rüzgarının kanadını kırdı."
12. Anu bu sözü işitince,
13. "İmdat!" diye bağırdı. Tahtından kalkarak (şöyle) dedi: "Onu bana getir[sin]ler'"
14. İş buraya varınca Ea —(zira) o gökte olup biteni bilir— tuttu [onu] ve

24. Basra Körfezi; Eridu bunun kıyısındaydı.

15. [Uzun saç][25] bıraktırdı [Adapa'ya]; [giydirdi ona]
16. Bir yas elbisesi ve öğütler verdi,
17. [(Şöyle) diyerek: "Adapa], gitmen gerek [kıral Anu'ya];
18. [Tutman gerekiyor göğün yolunu.] Göğe çıktığın[da],
19. [Ve yaklaştığında Anu'nun kapısına],
20. [Tammuz'la Gizzida] duruyor olacaklar Anu'nun kapısında.
21. Seni görünce soracaklar sana: 'Ey a[dam],
22. Kimin hatırına bu kılıktasın? (Söyle) Adapa, kimin hatırına
23. Giydin bu yas giysisini?' 'Ülkemizden iki tanrı kayboldu da
24. Bu yüzden böyle giyindim işte.' 'Kimmiş ülkeden kaybolan bu iki tanrı?'
25. 'Onlar Tammuz'la Gizzida'dır.' (O zaman) bakışacaklar,
26. Ve gülümseyecekler.[26] Nazik sözler
27. Söyleyecekler Anu'ya; hoş tavır ve davranışlarını Anu'nun
28. Sana gösterecekler.[27] Anu'nun huzurunda dururken,
29. Ölüm besininden sunacaklar sana;

25. Bruno Meissner, *Beiträge zum assyrischen Wörterbuch*, I (Chicago, 1931), 52 ve devamı.

26. Benno Landsberger, *Zeitschrift für Assyriologie*, XL (1931), 297 ve devamı; XLII (1934), 163-165.

27. Yani, Anu'yu ona nazik davranmaya sevkedecekler.

30. (Sakın) yeme (ondan). Ölüm suyundan sunacaklar sana;
31. (Sakın) içme (ondan). Bir giysi sunacaklar sana;
32. Giy (onu) üstüne. Yağ sunacaklar sana; yağla kendini (onunla).
33. Sana verdiğim yönergeleri (sakın) unutma;
34. Sana söylediğim sözleri aklında sımsıkı tut." Elçisi
35. Geldi Anu'nun: "Adapa güney rüzgarının
36. Kanadını kırmış. Getirin onu huzuruma!"
37. Gök [yo]lunu tutturdu ona, ve göğe çıktı (Adapa).
38. [Ve] göğe çıkıp da Anu'nun kapısına yaklaştığında,
39. Tammuz'la Gizzida duruyorlardı Anu'nun kapısında.
40. Adapa'yı görünce, bağırdılar: "İmdat!
41. Ey adam, kimin hatırına bu kılıktasın? (Söyle) Adapa,
42. Kimin hatırına giydin bu yas giysisini?"
43. "İki tanrı kayboldu ülkeden; bu yüzden giyiyorum
44. Yas giysilerini." "Kimmiş ülkeden kaybolan bu iki tanrı?"
45. "Tammuz'la Gizzida." (İki tanrı) bakıştılar
46. Ve gülümsediler. Adapa kıral Anu'nun huzuruna girip de,
47. Anu da onu görünce, çağırdı yüksek sesle:
48. "Gel buraya, Adapa! Neden kırdın güney yelinin kanadını?"
49. Adapa Anu'ya yanıt verdi: "Efendim,
50. Efendimizin evi için balık tutuyordum açık denizde.

51. Deniz ayna(?) gibiydi;
52. (Ama) güney rüzgarı gelip bastırdı beni;
53. Efendimin dünyasına dalıp gittim. Yüreğimde doğan öfkeyle
54. [Gü]ney rüzgarına lanet okudum." [Tammuz'la] Gizzida da
55. Ondan yana konuştular, [nazik sözler] söyleyerek
56. Anu'ya. (Anu'nun) yüreği yatıştı, sessiz kaldı.[28]
57. "Ea niçin açıklamış arı olmayan(?) bir adama
58. Göğün ve yerin yüreğini?[29]
59. Onu güçlü kılmış (ve) ona bir ad yapmış.
60. Bize gelince, peki, biz ne yapacağız şimdi onunla? Hayat besinini
61. Getirin ona, yesin. Hayat besininden
62. Getirdiler (Adapa'ya), ama yemedi. Hayat suyundan da
63. Getirdiler ona, ama içmedi. Bir giysi
64. Getirdiler; onu giydi. Yağ
65. Getirdiler; onunla kendini yağladı.
66. Anu ona baktı ve haline güldü.
67. "Gel buraya, Adapa! Neden (verilenleri) yemedin, içmedin?
68. Rahatsız mısın? [.....]" "Efendim Ea
69. 'Yeme (ve) içme'dedi (de ondan)"

---

28. *Is-sâ-ku-at* okunuşuyla. Ya *sakâtu*'dan gelen *is-sâ-ka-at* sözcüğünün özel bir yazılış biçimi ya da bir yazıcı hatası olabilir.

29. Yani, Ea niçin Adapa'ya güney rüzgarıyla karşılaştığında gösterdiği kadar büyük bir sihir gücü vermiş? (Krş. Th. Jacobsen, *American Journal of Semitic Languages and Literatures*, XLVI [1929/30], 202).

70. "Alın şunu ve geri [götürün] toprağına!"

(Geri kalan kısım kırılmış)

III. NO. LU PARÇA[30]

1. [Anu] [bu şey]leri duyduğu zaman
2. [..... gaza]bı içinde yüreğinin
3. [.....] bir elçi gönderdi.
4. [..... Fakat Ea, ki] büyük tanrıların yüreklerini bilir,
5. [Ve] tan[rıların planlarının] içyüzünü görür,
6. Kıral [Anu'nun elçisinin] gelişinden [önce]
7. [.....] [Adapa'ya] haber gönderdi.
8. [Adapa da geldi(?)] kıral[31] Ea'ya.
9. Gönderdi [.....].
10. [O zaman], büyük tanrıların yüreğini bilen, anlayışı [geniş Ea],
11. Göklerin [..... yol ve yöntemleri (konusunda)] onu bilgilendirdi.
12. [.....] ona uzun saç bıraktırdı;
13. [.....] ... üzerine de bir yas elbisesi giydirdi.
14. [Ona öğüt verdi], (şu) [sö]zü söyleyerek :
15. "[Adapa], kı[ral Anu'ya] gitmen gerek.
16. (Verdiğim) öğütleri [unutma], sözümü sıkı tut.
17. [Göğe çıktığında ve] Anu'nun kapısına yaklaştığında,

30. Bu parça, II. Parçanın 12-21. satırlarına denk düşmektedir.

31. Anu göğün kıralıydı, Ea ise yeraltındaki tatlı suların kıralı.

18. [Tammuz'la Gizzida] duruyor olacaklar A[nu'nun kapısında]."

(Gerisi eksik)

IV. NO. LU PARÇA

(Baş tarafı tahrip olmuş)

2. [Yağ] ısmarladılar onun için, ve yağ[landı].
3. [Bir giy]si ısmarladılar onun için, ve giyindi.
4. [.....] Anu kas kas güldü Ea'nın yaptıklarına ve (şöyle) [dedi] :
5. "Siz, ey gök ve yer tanrıları, kaç tanrı varsa hepsi, kim böyle [buyruk vermiştir] (şimdiye dek)?
6. Onun buyruğu Anu'nun buyruğu gibidir. Daha kim arttırabilir (bunu)?"
7. [..... A]dapa göğün çevreninden göğün başucuna
8. [.....] baktı ve seyretti onun ürküntü veren haşmetini.
9. [O zaman] Anu Adapa'yı zorunlu tuttu [.....].
10. Ea'nın [kentinin][32] zorunlu hizmetten bağışıklığına karar verdi;
11. Onun yüksek rahiplerini uzak günlere dek ululamayı (ona) yazgı diye yazdı.

32. Yani, Eridu'nun.

12. [Ne za]man ki Adapa, "insanlık tohumu"[33]
13. [.....] güney rüzgârını yenip kanadını kırdı
14. [Ve] göğe çıktı, ve öteki (olaylar oldu),
15. (O zamandan beri) bu (görenek) yerleşti.[34] Ve (her) ne dert getirdiyse insanlara,
16. [Ve] (ne) hastalık getirdiyse insanların vücutlarına,
17. Bunları tanrıça Ninkarrak[35] iyileştirecektir.
18. Dert kalksın (gitsin), hastalık yana kaçsın!
19. [.....] ... dehşet düşsün (azalsın?)!
20. [.....] tatlı uykuyu uyuyamayacak!
21. [.....] ..... insanların yüreğinin neşesi.

(Gerisi tahrip olmuş)

33. Bazı bilginler bu deyimden Adapa'nın tüm insan soyunun atası olsuğu sonucunu çıkarmışlardır. Ancak bu çıkarım cümlenin yanlış anlaşılmasına dayanmaktadır. Zira Jensen'in (*Reallexikon der Assyriologie*, I, 33) işaret ettiği gibi, bu sözcükler sadece Adapa'nın insan soyundan olduğu, yani bir insan olduğu anlamına gelir. Örneğin, Hammurabi Yasası'nda (bak. R. F. Harper, *The Code of Hammurabi, King of Babylon* [Chicago ve Londra, 1904], xliv. sütun, 48. satır), aynı terim insan türünden bir evlâdı, bir mirasçıyı göstermek için kullanılmıştır. Benzer başka deyimler de vardır : *zêr şarrûti* "krallık tohumu", yani kıral soyundan, ve *zêr şangûti* "rahiplik tohumu", yani rahip soyundan, rahip ana-babadan, gibi. Adapa'nın ilk insan olduğuna dair görüşe karşı başka kanıtlar da şuradan çıkarılabilir : Ea onu "insanlık içinde bir önder" olsun diye özellikle yaratmış veya doğurtmuştur, ve Adapa insanlar arasında yaşayan biri olarak gösterilmektedir (I. Parça : 6-14).

34. Buradaki eylem zamanının kesinliğiyle, karş. I. Parça: 5-7

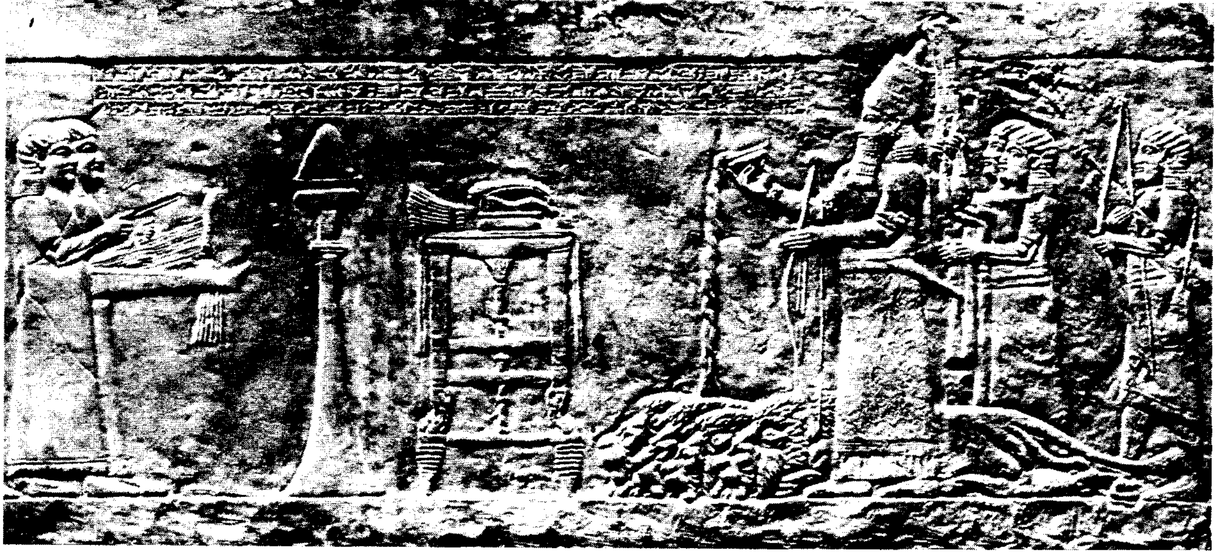
35. Sağaltım tanrıçası.

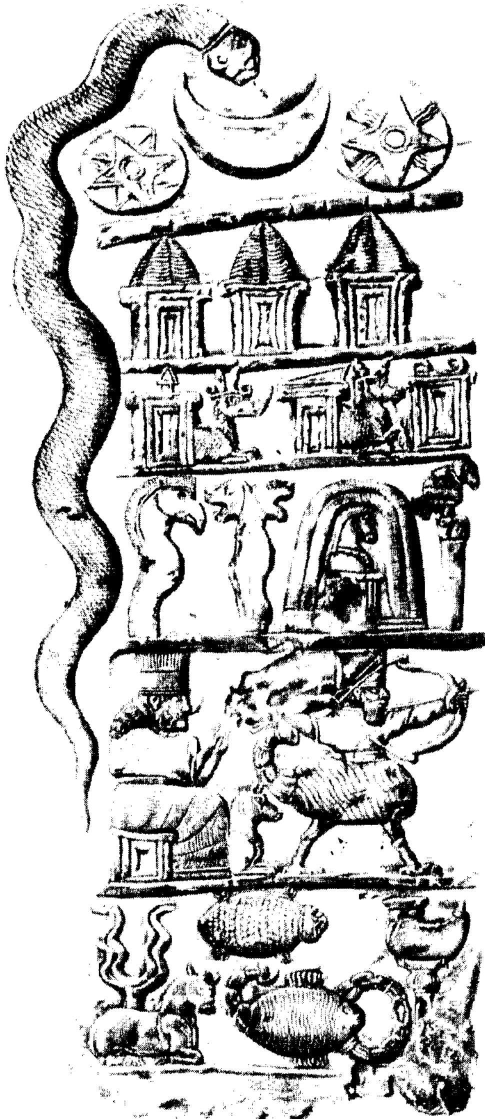
1. Resim : Tanrı Marduk

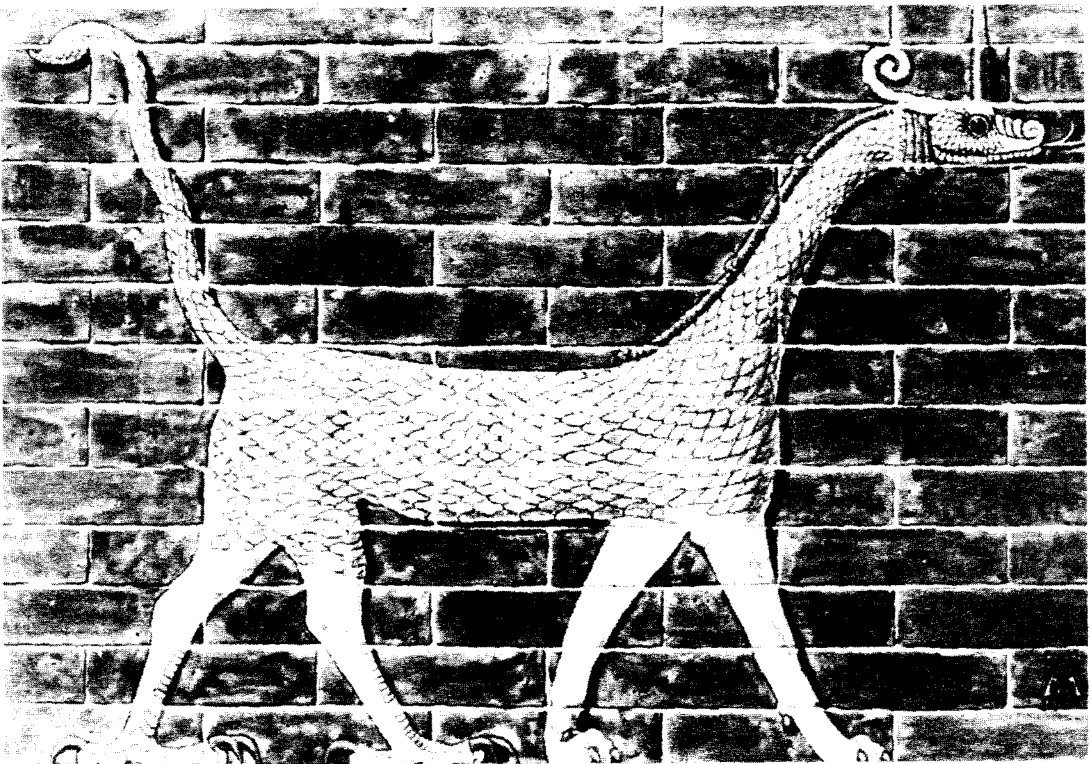
2. Resim : Tanrı Aşur'un simgesel bir resmi

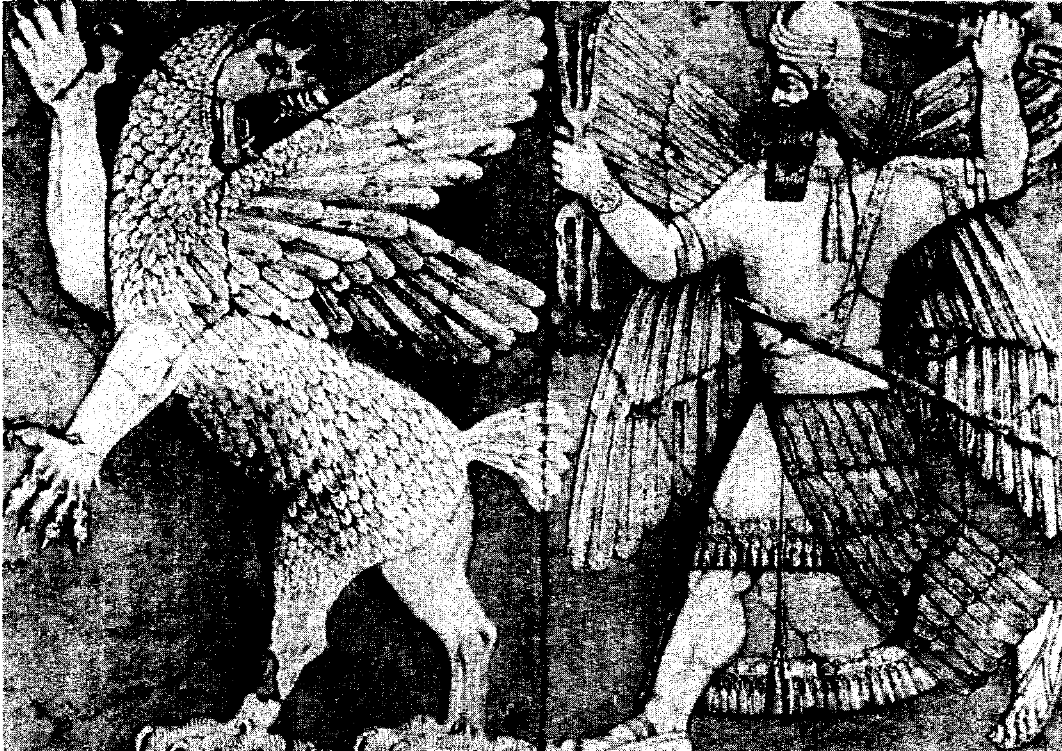
3. Resim : Kütüphanesinde Enûma Eliş'in sayısız fragmentinin çıkarıldığı Kral Asurbanipal dört ölü aslanın üzerine içki dökerken

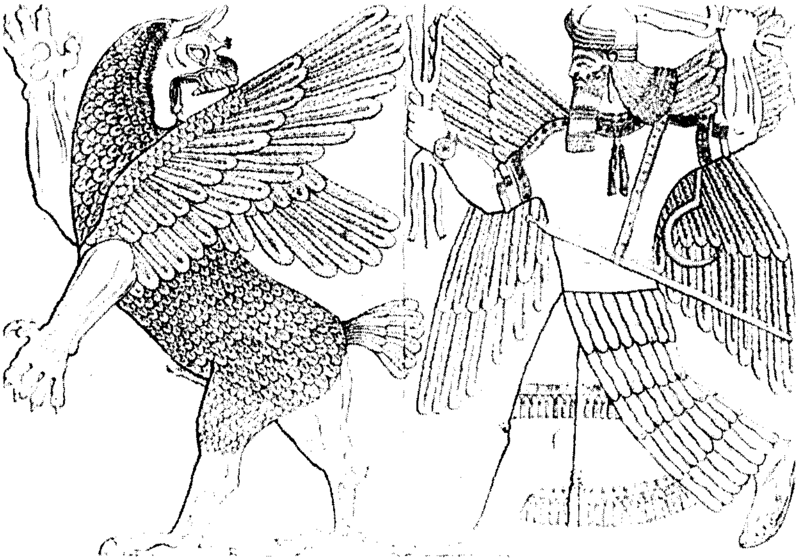
4. Resim: İ.Ö. 12. yüzyıldan bir Babil sınır taşı ... 5. satırda bir akrep - insan görünüyor. (krş. Enûma Eliş, I. tablet : 141)

5. Resim : Bir Babil ejderhası

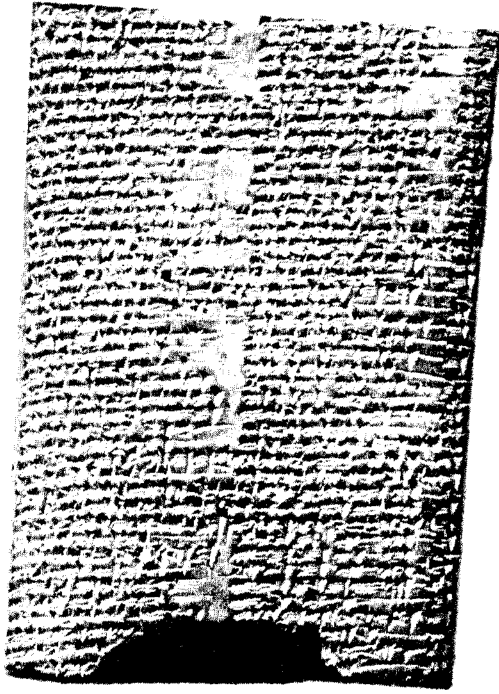
6. Resim : Bir tanrı İle canavar arasındaki dövüş

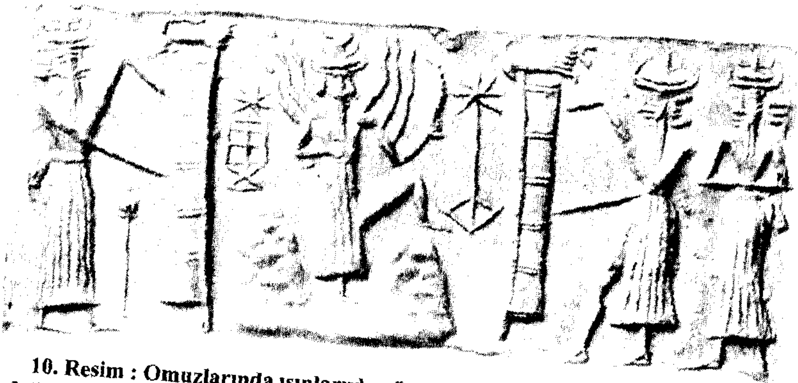
7. Resim : Bir tanrı ile canavar arasındaki dövüş. Bir önceki resme dayanılarak çizilmiştir.

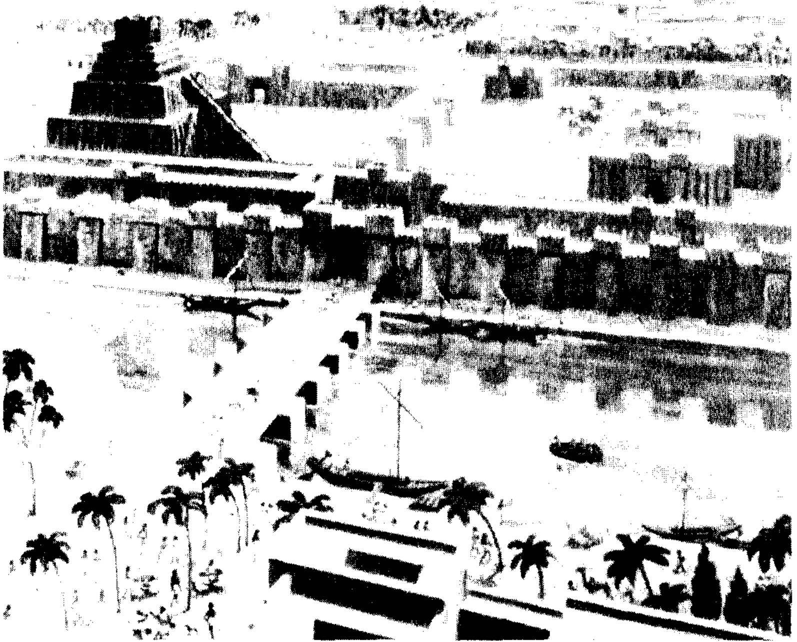
8. Resim : Bir tanrı ile ejderha arasındaki dövüşü gösteren mühür baskısı

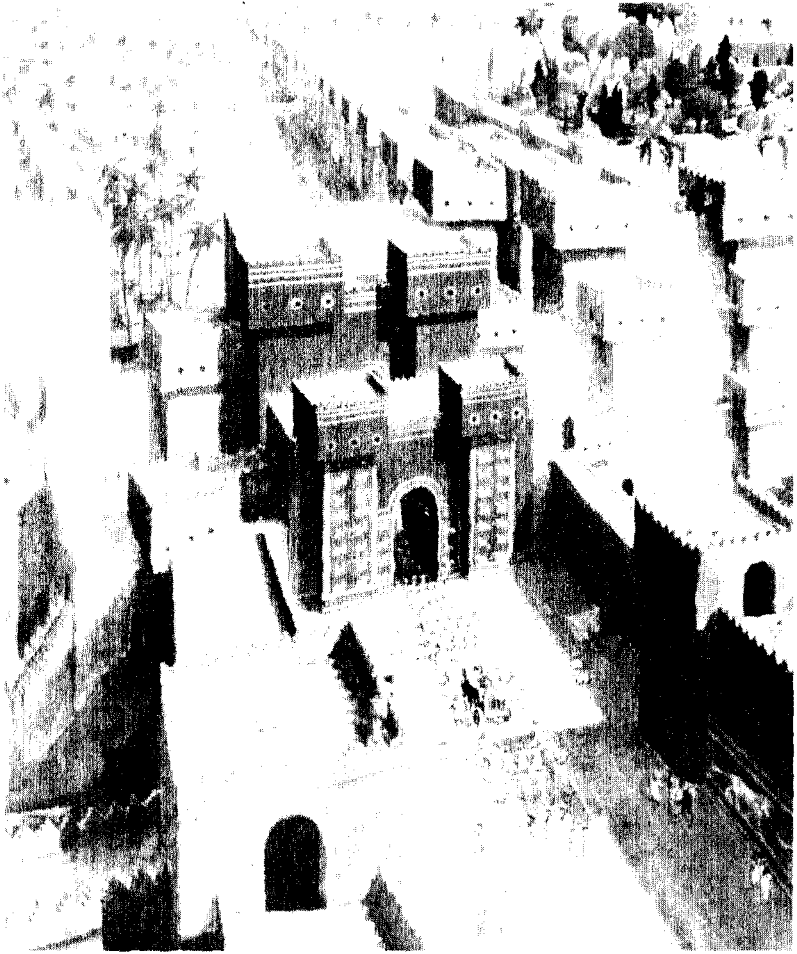
9. Resim : Enûma Eliş'in dördüncü tabletinin parçası

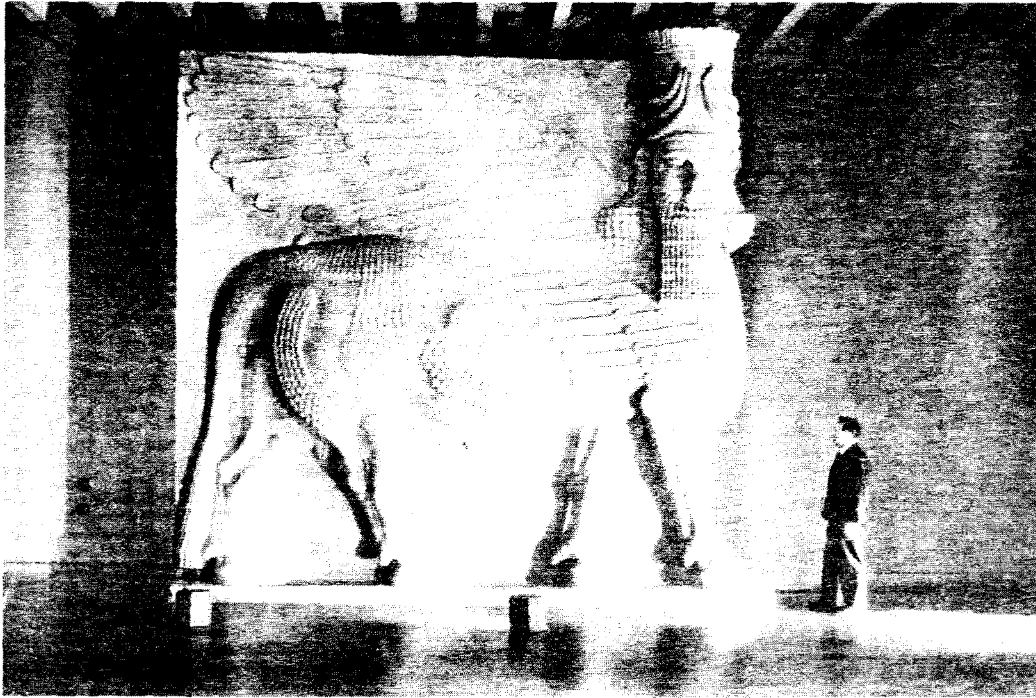
10. Resim : Omuzlarında ışınlarıyla güneş - tanrı doğu ufkunun dağlarından doğuyor ve tanrısal hizmetkarları şafağın aslan başlıklı iki kapısını açıyor. (krş. Enûma Eliş, V. tablet : 9 ve sonrası)

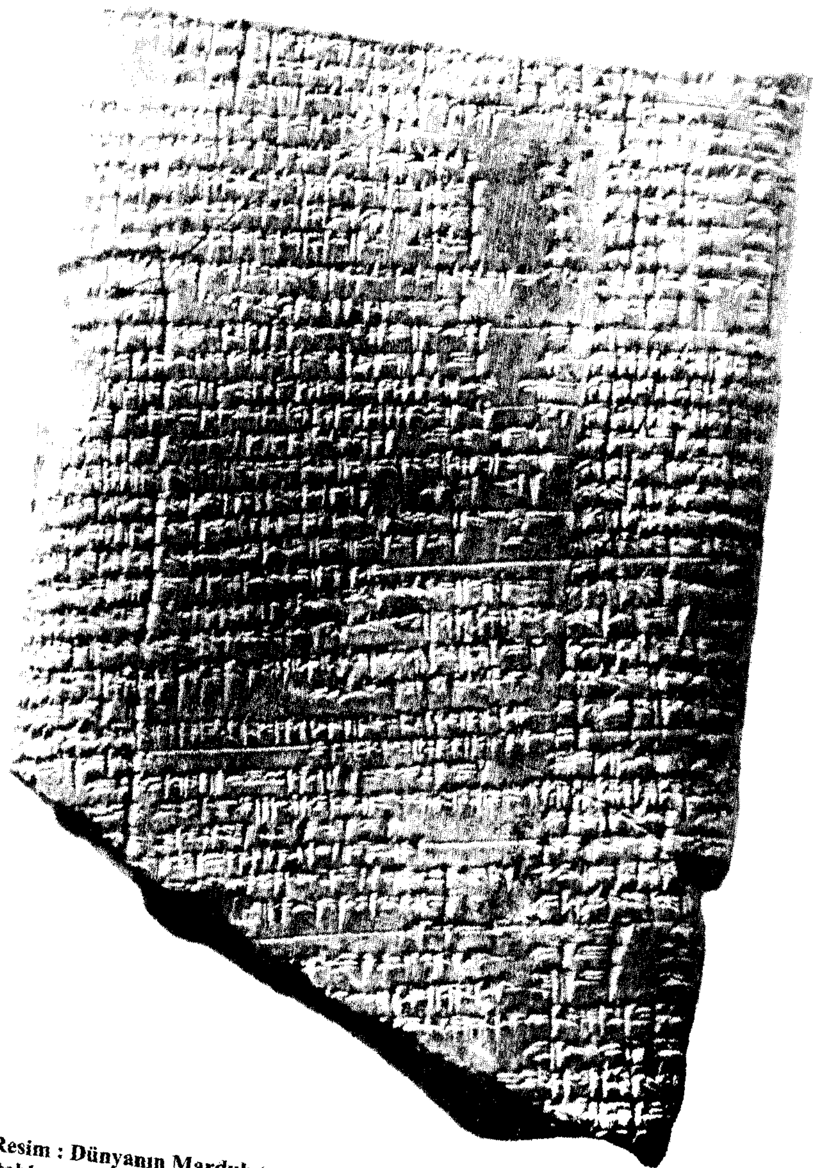
11. Resim : Fırat'ın doğu kıyısından görünüşüyle Nabukadnezar'ın Babili'nin (İ.Ö. 604 - 562) restarasyonu, Ön tarafta, kent duvarının karşısında, Esagila denen tapınak binaları vardır. Sağda Marduk'un tapınağı; solda da Marduk'un basamaklı kulesi. (krş. Enûma Eliş, VI. tablet : 45-64)

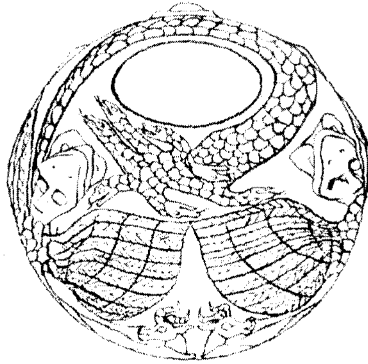
12. Resim : İstar kapısına doğru giden (ön tarafta) tören yolunun kuzey ucundan görünüşüyle Nabukadnezar'ın Babili'nin restarasyonu. Sağda "asma bahçeleri". Arka tarafta, uzakta Marduk Tapınağının kulesi.

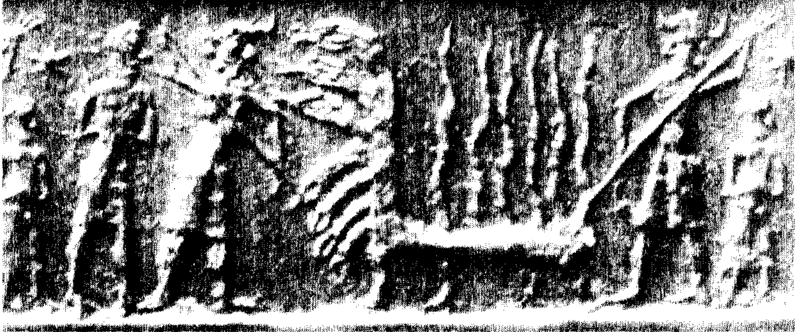
13. Resim : Asurlu Sargon'un sarayından (İ.Ö. 721-705) kanatlı insan - başlı bir boğa. Böyle boğalar, saray ve tapınakları koruyarak türün devamını korumanın simgeleriydi. Bu resimde görülen boğanın ağırlığı 30 ton kadardır. Şimdi, Chicago Üniversitesi Doğu Enstitüsü'nün sergi salonlarının birindedir.

14. Resim : Dünyanın Marduk tarafından yaratılışının iki dilli bir değişkesini içeren tablet.

15. Resim : Bir Sümer tören asası topuzundaki yedi başlı yılan

16. Resim : Yedi başlı ejderhanın öldürülmesi

17. Resim : İnsanın işlediği günaha ilişkin Babil geleneğini resmettiği varsayılan bir silindir mühür.

Çivi yazısıyla yazılmış Sami yazıtları arasında, adını destanın başlangıç sözcüklerinden alan **Enûma Eliş** ("Vaktiyle yukarda...") kadar ilgi uyandırmış yazıt azdır. İlk parçaları Asurbanipal'in Ninova'daki büyük kütüphanesinin yıkıntıları arasında bulunan bu destan, Mezopotamyalıların teogoni ve kozmogonileri hakkında önemli bilgiler vermektedir. Destanın bir diğer önemi de eski Yakındoğu dinlerinin karşılaştırmalı incelemeleri için temel olmasıdır. Destan özellikle Eski Ahit'in ilk iki bölümünde anlatılanlarla önemli benzerlikler gösterir.

